రోషనార

అను

జహ్వారీభాయి.

పలుసమాజములచే ప్రదర్శింపఁబడి, యెనలేని కీర్తిగాంచిన నీరాజకీయనాటక మెన్నిసారులు చదివినను తనివితీరునా! శివాజి మతధర్మము, రోషనార-శౌర్య, ధైర్య, శృంగారరస మతివింతగొల్పును. మృదుమధురమైన పాటలు గలవు. వెల రు 1—0—0.

చింతామణి.

"జగమెరిగిన బ్రాహ్మణునకు జన్నిదమేలా" యన్నట్లు పల్లెలు మొదలు పట్టణంబులవరకు యెగబ్రాకి, ప్రతివానికి నెఱుకపడిన మాచింతామణినిగూర్చి వ్రాయబనిలేదు. అనేక చింతామణులను బుట్టించిన అసలుచింతామణిదియే? వెల రు 1—0—0.

సువర్ణపాత్ర.

(ఆరంకముల సాంఘికనాటకము.)

వారకాంతలవలన దొరకు లాంఛనములు, త్రాగుడువలన గలుగు మర్యాదలు, దొంగతనమువలన వచ్చు యశము మొదలగు విషయంబులన్నియు యిందు విపులముగా వ్రాయబడినవి. వెల 1-0-0.

పలయువారు:—

కాయలకన్నయ్యనాయుడు అండ్ సన్సు.
శ్రీరామకృష్ణా బుక్కు డిపో,
ఏలూరు.

దానవీరకర్ణ

(7 అంకముల నాటకము.)

శ్రీమైలవరం కంపెనీవారిచే ప్రదర్శింపఁబడు అనసూయా
నాటకకర్త లగు అచ్యుతరావుగారి పుత్రులును
గంగావతరణ, కాలకేతన నాటకకర్తలును నగు

శ్రీయుత సోమరాజు రామానుజరావు
గారిచే రచింపఁబడినది.

ప్రకాశకులు:
కాయల కన్నయ్యనాయుడు అండ్ సన్సు,
శ్రీరామకృష్ణా బుక్ డిపో,
ఏలూరు.

రెండవ కూర్పు 1000 కాపీలు.

కాకినాడ:
కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడెను.
1929.

 [వెల రు 1—0—

మకుటము.

కృష్ణు. ము——

“ నరవర! నీచే నాచే
వర మడిగిన కుంతిచేత వాసవుచేతన్
ధరచేత శల్యుచేతను
నరయఁగ కర్ణుఁడు నీల్గె నార్వురిచేతన్.”

చాటువు. పుట 114.

పీఠిక.

రంగూనుపురమునందలి "మూంసా" గారి, "ఎంపైర్ పార్సి థియేటరు" వారిచే నీనాటకము, గుజరాతీభాషలో ప్రదర్శింపఁబడఁగా నిందలికథాసంవిధానమున కాశ్చర్యపడి, నేను దీని నాంధ్రమున రచియింపవలెనని యుత్సాహపడి, తదనంతర మొక వత్సరమునకు దీనిని పూర్తిచేయఁగలిగితిని. గుజరాతీభాష నాకంతగా తెలియకున్నను, భావమునుగ్రహించికొంతయూహించి కొంతవ్రాయుటచేత "మూంసా" గారినాటకపు రసమిందు విశేషముగ లోపించియుండును. ఈనాటకమును రచించునెడ నాకింతకన్న శక్తిచాలదయ్యె. భీముఁడు దుశ్శాసనుని చంపునెడభీతియు కర్ణునిదానములఁగాంచునెడ శరీరమునపులకాంకురములును, గలిగి మహానందమునకు లోనగుచుంటిని. నే నీనాటకమును ప్రదర్శించినపుడెల్ల తప్పక వీక్షించుచుండువాఁడను. కర్ణమరణకాలమున, కుంతి సంభాషించి దుఃఖముతోఁ జనునప్పుడు, కర్ణుఁడావంకకే చూచుచు—"ఔరా! మాతృప్రేమయందలితీపి!" అనిపలికినప్పుడొడలుం గగుర్పొడువని రసజ్ఞులుండరు. "నాటకములమార్కెట్టు" చౌకయైన యీసుభిక్షపుదినములలో నా "దానవీరకర్ణ" నాటకమును కన్నెత్తి యెవ్వరైనఁ జూచి రసగ్రహణము చేసినచో నా వ్రాతకు ఫలముగలిగెనని యానందింతును. ముఖ్యముగ నటకులు దీనిని గమనించి రంగస్థలమునకెక్కింతురని ప్రార్థించుచున్నాను.

గ్రంథకర్త.

ఇందలి పాత్రములు.

పురుషులు.

1. కర్ణుడు.
2. కృష్ణుడు.
3. ధర్మరాజు.
4. భీముడు.
5. అర్జునుడు.
6. నకులుడు.
7. సహాదేవుడు.
8. దుర్యోధనుడు.
9. ధృతరాష్ట్రుడు.
10. విదురుడు.
11. భీష్ముడు.
12. ద్రోణుడు.
13. కృపుడు.
14. అశ్వత్థామ.
15. ఇంద్రుడు.
16. సూర్యుడు.
17. పరశురాముడు.
18. కర్ణమంత్రి.
19. శల్యుడు.
20. పౌరులుకొందఱు.
21. సంజయుడు.

సందర్భానుసారముగ సారధి మొదలగువారు వత్తురు.

స్త్రీలు.

22. కుంతి.
23. ద్రౌపది.
24. ప్రభావతి.
25. లంకిని.
26. శంకిని.
27. లలిత.
28. కుముద.
29. కౌశికి.

దానవీరకర్ణ

ప్రథమాఙ్కము.

దృశ్యము—కౌరవశిబిరము.

శరవిద్యాప్రదర్శనము.

[ఒకవంక పాండవులు ఒకవంక కౌరవులు-ధృత, విదు, భీష్మ, ద్రోణ, కృప, అశ్వ, కర్ణులు—ప్రవేశము.]

అశ్వ—జనకా! శస్త్రవిద్యకై నిర్ణయింపఁబడిన వీరపుంగవులందఱును విచ్చేసిరి. అస్త్రపరికరములును సేకరింపఁబడినవి. సమయము నైనది

ద్రోణ—అవును. ఇఁక తడయఁగూడదు. (లేచి) ఓకురుపాండవబాలవీరాగ్రేసరులారా! యుద్ధకథనవిర్వచనమాత్మస్తుతి కాకపోయినచో, మీరందఱును మచ్ఛిష్యులని, వచించి, గర్వించుచున్నాను. నాయంతవారలై కీర్తిఁగన్న మీశస్త్రాస్త్రవిద్యాకౌశలమెటులుండునో పరీక్షింప నేఁడీవిశాలసమప్రదేశమున, నీసమావేశము గావింపఁబడినది. దీనిఫలితం బెటులుండునో—తెలియుటకై వృద్ధమహారాజును దత్తరపడుచున్నవాఁడు. ఇందు శరశరాసన, గదాముల్లఖడ్గభల్యాది సాధనసంగ్రామంబుల నారితేరిన వీరాధివీరులుంగలరు. నేఁడీవీరపూజ మనకెల్లరకమితానందప్రదమే! దీనిఫలితముసయితము మంగళాంతమగుఁగాక!

భీష్మ—వత్సలారా! మా కాలములు గడచిపోయినవి! జరాభరంబున శ్మశానము నేఁడో, రేపో, యని కాచియున్నవారము. మత్పౌత్రులిట్టివారని కనులారఁ గాంచి యానందింతుము.

అశ్వ—జనకా! సమయుద్ధంబునకు వీరులఁబిలువ జాలమేల?

ద్రో—ఏమియును లేదు. (భీమ॥ దుర్యో॥ ను ముందునకుఁదెచ్చి) కుంతీసుతమధ్యమ!—భీమసేనా! గాంధారీప్రథమతనూభవ! సుయోధన! ఇది కేవలము మీసామర్థ్యంబుల నెఱుంగ నేర్పరచినవిద్యాపరీక్షగాని వాస్తవము గాదు. మీబలంబు నెల్లరు దర్శించి మెల్లు సంతసిల్ల మల్లయుద్ధంబు సల్పుఁడు.

(భీమ॥ దుర్యో॥ మల్లయుద్ధము చేతురు.)

ద్రో—(పిలిచి) సెబాస్! కుమారవీరులారా! సెబాస్! మీ సమయుద్ధచాతుర్యంబు మాకెల్లఱకు నానందమునుఁ గల్పించెను. మీ యిరువురియందుఁ దారతమ్య మేర్పరుప మాతరము గాదు. ఈవీర పూజామహోత్సవంబున మీ రిఱువురు సమానముగఁ గృతార్థులైతిరని నేను తీర్మానించుచున్నాను.

(ఇరువురకుఁ బుష్పహారములు వేతురు. అందఱు కరతాళధ్వనులు చేయుదురు.)

అశ్వ—శస్త్రవిద్య యిప్పుడు పరీక్షింపఁదగినది.

ద్రో—అవును—(అర్జునుని ముందునకుఁ దెచ్చి) ఓ సభాసదులారా!

గీ. వీఁడె కృతహస్తు డఖిలాస్త్రవిద్యలందు
వీఁడె యగ్రగణ్యుఁడు ధర్మవిదులలోన
వీఁడె భరతవంశం బెల్ల వెలుఁగఁ గుంతి
కడుపుచల్లఁగాఁ బుట్టినఘనభుజుండు.

ఈనాప్రియశిష్యుఁ డర్జునుఁడు తనసంగ్రామకేళిచే మనకానందముఁ గూర్చుఁగాక!

(పాండవపక్షజనము "జయము ధనంజయునకు జయము" అని కోలాహలము చేయుదురు.)

ధృత—విదురా! ఇది యేమికోలాహలము?

విదు—మహారాజా! విధివశంబున నీకుఁ గన్నులు లేకపోయెఁ గాని, మహానందకరముగ వీరపూజోత్సవము జరుగుచున్నది. నీకుమారులపరాక్రమప్రదర్శనమున మాతనువులు పరవశము లగుచున్నవి. ఇప్పటికోలాహల మేమంటివేని వినుము—

క. భూరిభుజుం డర్జునుఁ డతి
శూరుఁడు దనయస్త్రవిద్యఁ జూపఁగ రంగ
త్ప్రారంభుఁడైన నతని న
వారితముగఁ బొగడుజనరవం బిది యధిపా.

కర్ణ—(అప) మిత్రమా! సుయోధన! ఈపాడుద్రోణుఁడు భట్టువలె నర్జును నెటు పొగడుచుండెనో వింటివా?

దుర్యో—(అప) వినుటమాత్రమే కాదు. ఇది మనకు మహావమానము. పరాభవాగ్ని నాశల్యములం గాల్చుచున్నది.

కర్ణ—(అప) తొందరపడకుము. వీనిశృంగభంగము చేసెదను.

అర్జు—గురూత్తముల ననుజ్ఞ వేడుచున్నాను.

ద్రో—అది ఈవఱకే యయినది.

(అర్జునుడు విడిచినప్రథమశరమునకు మంటలుగల్గి రెండవశరమునకు వృక్షము లాకాశమున కెగురును. అందఱు "ధనంజయునకు జయము" అని కరతాళములు చేయుదురు)

కర్ణ—సభాసదులారా! శాంతింపుఁడు. శాంతింపుఁడు. ఎందుల కీకోలాహలము? ఎందుల కీజయవాదము. వీరకర్మ మొక్కని మొగమున వ్రాయఁబడి యుండలేదు. ఇది సకలవీరసమర్థతాసూచకమగు సభ గాని యభిమానప్రేరిత స్తుతిపాఠ పాత్రము గాదు.

ఈయర్జునుఁడు సల్పినశరలీలఁగావింపఁగలశూరు లీసభలో ననేకులుం గలరు. ఇంతమాత్రమునకే మీ రేల మొగములు తెలతెలఁబోవఁ నద్భుత మందెదరు? మీ కెల్లఱకు విస్మయప్రదంబుగ నే నింత కన్న నధికచాతుర్యముం బ్రదర్శింతును. ఓనిజకథానక స్తుతిమాత్ర కర్ణనప్రమోద! పార్థ!

ఆ. నేనె ఘనుఁడ నంచు మానసమున గర్వ
భావ మందవలదు; నీవు నేర్చి
నట్టివిద్య నేర్చినట్టి మహాఘను
లిచటఁ గలరు సు మ్మనేకమంది.

దుర్యో—గురువరా! ఇది వినోదకరంబుగదా! అట్లుగావింప నిచ్చుట కాటంక మేమి?

ద్రోణు—అట్లే చేయవచ్చును.

(కర్ణుఁడు శరమువిడువ పర్వతము పగులును. అందరు "వీరకర్ణునకు జయము" అందురు.)

దుర్యో—(కర్ణుని గాఁగలించుకొని) భళీ! కర్ణా! నీపరాక్రమంబు మాకానందముఁ గలిగించె! నీ వీదినము మొదలు మాకాప్తుండవై కురుకులంబునకు మేలు సేయుము.

కర్ణు—రారాజునాజ్ఞ కెవ్వఱు విధేయులు కారు?

ధృత—విదురా! ఈకర్ణుఁ డెవ్వరోయి?

విదు—రారాజా! నేనే నీ కిది వచింపనుంటిని. వినుచుంటివి గదా ప్రవర్తిల్లు కృత్యములు? నీకుమారుండు శూద్రపుత్రుం డగు నీకర్ణుని చెలిమి వాటించె. రారాజై మహీచక్రం బెల్లఁ బాలింపవల సినయుత్తమక్షత్రియున కీనీచునితో చెలిమి యేమి?

ధృత—విదురా! ఇప్పుడు మించినదేమి? ఇందటిలో వాని మనంబు చిన్నబుచ్చనేల? ఏకాంతమున వీని మనంబు మరలింతము. బాల్యము గదా?

విదు—ఎప్పటి కప్పు డిట్లే యనుచుందువు. ఇది యిం కెట్లు పరిణమించునో?

ద్రోణు—భీమదుర్యోధను లెట్లు సమసంగ్రామము సల్పి సమానవీరు లైరో అటులే కర్ణార్జునులును సమవీరులని మేము నిర్ణయించుచున్నారము. (పుష్పహారములు వేయఁబోవును.)

కృపు—(ద్రోణుని వారించి) ధనురాచార్యా! నీనిర్ణయ మధర్మపోషితము. కర్ణార్జును లెన్నఁడును సమవీరులు కాఁజాలరు. భీమ దుర్యోధనులు సుక్షత్రియులు. ప్రత్యక్షసంగ్రామపరీక్షోత్తీర్ణు లైరి. కర్ణుఁడు సూతపుత్రుఁడు. అర్జునుఁడు క్షత్రియుఁడు. సంగ్రామమా జరుగలేదు. సమవీరు లెటులగుదురు?

ద్రో—అవును. మీయాదేశమే యనుసరింపఁబడుఁగాక! కర్ణార్జునులారా! సమాన శరవిద్యాచతురులగు మిమ్ములం జూడ నాకానందము గలిగినది. మీరిరువు రన్యోన్యసంగ్రామ మాచరింప వీక్షింపవలయునని బుద్ధి వొడమె కావున నాచార్యుండనగు నాయాదేశ మిదిగో!)కర్ణుని మెడలో పుష్పహారము వేసి అర్జునునకు వేయఁబోవును.)

[కుంతి పటాక్షేపముగఁ బ్రవేశించును.]

కుంతి—నాయనలారా! ఇదియేమి కోలాహలము?

భీము—ఏమిది? తల్లిగా రిటు లేల వచ్చెను?

విదు—అమ్మా! కుంతీదేవి! అంతఃపురమువదలియిటు రానేల? ఇది కాంతల కిరవగుప్రదర్శనము కాదు. శరవిద్యాదర్శనము.

కుంతి—ఇప్పు డీసంగ్రామ మెవ్వరికి?

విదు—కర్ణార్జునులకు.

కుంతి—కర్ణుఁ డెవ్వఁడు?

విదు—(వ్రేలితోఁ జూపి) ఈతఁడు; రాధాపుత్రుఁడు.

కుంతి—రాధాపుత్రుఁడా! ఈతఁడేనా కర్ణుఁడు?

విదు—అట్లు కన్నుల నీరేల గార్చెదవు?

కుంతి—ఏమియును లేదు. నాతండ్రి లిద్దఱకును వైరమా?

విదు—నీతండ్రి లిద్ద ఱెవ్వరు?

కుంతి—ఎవ్వఱును లేరు. విధిప్రాతికూల్యము .... విదురా! ఈసంగ్రామ మాపఁబడదా?

విదు—అటు లేలజరుగవలెను? శరవిద్యాదర్శనముగదా!

కుంతి—హా! పరమేశ్వరా! నేనే పాపాత్మురాలను.

(మూర్ఛిల్లును.)

ధర్మ—ఏమీచిత్రము?

భీము—ఇట్టియున్మాదము మా యమ్మకుఁ గలుగునే?

అర్జు—విదురా! ఇది యేమైయుండును?

విదు—ఏదియో వ్యాధిలక్షణమని తలంతును. మీజనకుని మరణానంతరము నీమె కప్పుడప్పు డిట్టియున్మాదము గల్గుచుండునని మీరే వచించియుంటిరిగదా!

ధర్మ—అవును.

విదు—ఓసీ! కైసికీ!

కైసి—(ప్ర) ఏమిసెలవు? (నేలపైఁజూచి) అయ్యో! పూజ్యురాలగు కుంతీదేవి—

విదు—ఈమె నంతిపురికిఁ గొనిపోయి చికిత్స చేయింపుము.

కైసి—(కుంతితో నిష్క్రమించును.)

విదు—ధనురాచార్య! ఇఁకవీరగోష్ఠి యారంభముగావచ్చును.

ద్రోణ—ధనంజయా! ఇదె పుష్పహారము కర్ణునితో సమ యుద్ధ మొనరింపుము—(మెడలో వేయఁబోవును.)

అర్జు—(ఆటంకపఱచి) ఆచార్యా! క్షమింపుము.

ద్రోణ—ఏమి?

అర్జు — కర్ణునితోడ సమయుద్ధము నాకు సరిపడదు.

ద్రోణ — ఏమి? అతఁడు శౌర్యవిహీనుఁ డనియా?

అర్జు — కాదు.

ద్రో — సమానుఁడు కాఁ డనియా?

అర్జు — కాదు.

ద్రోణ — శరవిద్యాచతురుఁడు కాఁడనియా?

అర్జు — కాదు.

ద్రోణ — ఇంకేమి?...ఉత్తమవంశీయుఁడు కాఁ డనియా?

అర్జు — (ఊరకుండును.)

ద్రోణ — ఓహో! తెలిసె. సూతపుత్రుఁ డగుకర్ణునితోడ రణ మొప్పమి నీవిట్లు పలికియుందువు. పార్థా అంతేకదా!

అర్జు — చిత్తము.

ద్రో — అట్లయిన నేను నాయాదేశమును మరల్చుకొను చున్నాను.

కృ — కర్ణా!

గీ. కురుకులంబునందు గుంతికి తనయుఁడై
భవ్యజాతుఁడైన పార్థుతోడ
రణము సేయ నీకు మనసయ్యెనేని నీ
కులము దెలిపి పిదపఁ గొనుము శరము.

దుర్యో — ఆచార్యా! అవమానపూరితంబులగు నీపోటు మాట లేమిటికి? క్షత్రియులు దక్క సంగ్రామ మొనరించుమానవు లధమకులంబుల లేరా? వారలు రాజులకు సాయంబుగారా? తూ త్రింబునలువు నెడల కులగోత్రవిచార మేటిన్యాయము?

విదు — ఓయీ! సుయోధనా! పెద్దలు చెప్పినచొప్పునఁ బ్రవర్తించుటే నినుబోటివారికి హితంబుగాని యారీతి నొకయుల్లని

కొఱకై తాతలం తృణీకరించుట నీతి కాదు. కులగోత్రంబు లెఱుంగక నీవు రాధేయునితో స్నేహంబు సల్పితివి గాక ! సంగ్రామ మొనర్ప పెద్ద లనుమతింతురే ?

దుర్యో—విదురా ! గురివెందగింజస్వామ్యముగ నీ వేల లేని పెద్దరికంబు వహించి పరిహసింపఁబడెదవు ? నాతండ్రితో నెయ్యంబు సలుప నీవుమాత్రము శూద్రుండవుగాక—క్షత్రియుండ వైతివి కాఁబోలు నేమి ?

కర్ణు—సుయోధనా ! నాకొఱకై నీ కేల శ్రమ. (సవినయముగ పుష్పహారముందీసి) ఆచార్యునిపుష్పహారము నిష్ఫలమైనది. ఇది సూతపుత్రునిశరీరస్పర్శచే కళంకితమైనది. (అగ్నిలో వేయును.)

దుర్యో—కర్ణా! శాంతింపుము. సూతజాతావమానదుఃఖమున పవిత్రపుష్పహారము నగ్నిహోత్రమున వైచెద వేమి ?

కర్ణు—మిత్రుఁడా ! సుయోధనా ! ఏల వైచితినా ? ఏల వైచితినో నీవు గ్రహింపఁ జాలవా ? కురుపాండవ యోధవీరాగ్రేసర, సమధిష్ఠితమహాసభామధ్యంబునం గల్గినయవమానభరంబున వైచితిని. నీచకులసంభవదుర్యశోత్పన్నమగుమహాగ్ని శరీరము నాపాదమస్తకమునుం గాల్చినందున వైచితిని. శాత్రవ పరిహాసప్రతీకారమున కీసభలో లేశమైన నెడము లేక పరితాపదుఃఖమును కంఠముననే దిగమ్రింగి వైచితిని. నిరర్థకములగు శరచాపంబులం దాల్చినపౌరుషహీనునకు పుష్పహారాలంకార మేటికని వైచితిని. మిత్రమా! కురురాజా ! వేయేల ? నీకు మిత్రుండనుగా నుండఁదగనని వైచితిని.

దుర్యో—(రోషముతో) ఆఁ! కర్ణా ! ఏమంటివి ? కౌరవసామ్రాజ్యధురంధరుఁడ నగునాకు ప్రియమిత్రుండవైన నీ కవమానమా! నీచకులసంభవమహాదుఃఖాగ్నియా! నీశరచాపములు నిష్ఫలములా? నీవు నాకు మిత్రుండవే కాఁదగవా? ఛీఛీ అట్లయినచో

నాజీవితంబువలన లాభ మేమి? నామైత్రికి ఫలమేమి? అశేష రాజ్యవిభవపట్టభద్రుఁడు-కౌరవరాజ్యలక్ష్మీధురంధరుఁ డీతు మోక్ష ముందు-స్వల్పమైన తనప్రాణమిత్రుని యవమానదుఃఖము చూడఁ జాలఁడా? ఓ సభాసదులారా! ఓ భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామవిదురాదు లారా! పాండవులారా! మీరందఱు ఆలకింపుఁడు.

గీ. నృపకులోదయుఁ డగుబార్ధు నెదిరి పోర
నృపుఁడె వలయు నటం చెద నెంతురేని
యంగరాజ్యదానమున నాయనుఁగుమిత్రు
నధిపుఁ జేసితి నందఱియెదుట నిపుడె.

ఏ నామిత్రునకు నీచవంశసంభూతుఁడనియు రాజన్యునితోడ నన్యోన్య శరసంగ్రామమున కనర్హుఁడనియు నీసభలో స్పష్టమయ్యెనో యాకర్ణ నకు నే నిదే సామ్రాజ్యదానముఁ గావించి రాజుం జేసితిని. నాయంగ రాజ్యము నీతఁడు పాలించుఁగాక!

(శిరమున కిరీటముంచును. కరతాళములు.)

కర్ణ—(వినయముతో) రాజాధిరాజా! దుర్యోధనా!

మ. చతురంభోనిధిమేఖలాఖిలమహాసామ్రాజ్యరాజన్యభూ
షితకౌరవ్యసభాస్థలంబున మహోత్సవంబు వాటించి, సం
తతసౌఖ్యప్రదమై నృపాలసముదాత్తంబైన రాజ్యాధికా
రతరశ్రీల నొసంగితౌర! యనివార్యంబైన దర్పంబునన్.

ఇందులకుఁ బ్రతిగా నీ కేమిసమర్పింతును?

దుర్యో—నిరుపమానమైన నీవాల్లభ్యము చాలును. ఈదినంబు మొదలు నా కిష్టసఖుఁడవై యుండుము.

కర్ణ—మహాప్రసాదము.

విదు—ఓయాంబికేయ! క్షత్రియపుత్రవిరుద్ధంబుగ నీకుమారుం డొనర్చిన యీనింద్యకర్మంబును నీ వెట్లుసహించుచున్నావు? నీసుతున,

కీకర్ణునితో మైత్రియే నీకులంబునకు నాశనంబును సూచించుచున్నది. అన్నదమ్ములవిరోధంబుల పెంపొందింప మూలకందమై యీమైత్రి సంఘటిల్లె. ఇంకనైన నీకురాగతంబు వారించి నీకులముం గాపాడుకొనుము.

ధృత—విదురా! ఇప్పుడు వలదంటినిగాదా!

విదు—చేతులు కాలినపిదప నాకులతో పనియేమి ?

భీమ—(కర్ణునిం జూచిసాక్షేపణముగ) ఓరోరిరాధేయ! రథకారహీనకులసంభవ! నీవటరా సుయోధనునకు నేస్తకాండవు? ఈకురుకులంబుం గాపాడుభారము మే మందఱముండంగా నీపైం బడియెంగా? ఎంతపాపకాలము సంభూతమైనది? అర్జునుని గెల్చునది నీవా? భళిభళీ!

గీ. నీకులంబున కిరవగునీతిచేత
నొకపత్రోదముం గొనివేడ్క నొగలమీంద
సూతకృత్యంబు సలుపుము; నీతిమాలి
పార్థుతోం బోరు సలుపు దుర్భావ మేల.

అదిగాక,

గీ. ఉత్తమనృపాలకప్రవరోపభోగ్య
మైనరాష్ట్రపాలనము నీ కర్హ మగునె ?
మంత్రపూతమై గురుయజమానభక్ష్య
గురుపురోడాశమును దిన కుక్క కగునె?

కర్ణ—(తలవంచును.)

దుర్యో—వృకోదరా! మేరమీఱువైరంబు పెంచుట నీకుం దగవుగాదు. నరహస్తగతంబగుపౌరుషంబును సాటిగా నెంచవలయును గాని జాతమున కేమి? అది దైవాధీనము. దేవేంద్రాయుధమై వృత్రనాశక హేతుభూతంబైన వజ్రము దధీచిమెమ్మునం గలిగెను

అదియుగాక అట్టిదివ్యతేజఃకలితుం డథమాన్వయుం డని పలుకుటకు సయితము నాకు నోరువచ్చుటలేదు.

విదు—ఓదుర్యోధన! సాధుత్వంబు వదలి వాదంబున కియ్యకొనుచుంటివి. ఇందఱు పెద్దలుండ నందఱ నిరాకరించి పిన్నతనంబని తలంపక పెద్దతనంబు పైకొని రాజ్యదానంబులు సల్పుట నీమేలునకు గాదు. నాహితము వాటింపుము. మొక్కగానున్నపుడే వంచవలయుం గాని చెట్టయినపిదప ఛేదింపలేము. హీనజాతుల నందలమెక్కించినం దువలనఁ గలుగుదుష్ఫలంబు భవితవ్యంబున నీవలన ననుభూతంబగు. షడుచుదనంపుగర్వంబున నెంతదోఁచిన నంత గావింపకుము.

దుర్యో—ఓదాసీపుత్ర! కర్ణునకు మారుగ నిన్నేల మాయింటనుండి వెడలఁగొట్టఁగూడదు. నీ కేటి కీయోర్వలేమి? మాపై జనకునితో లేనిపోనికొండెములం బల్కనీవు శిక్షార్హుండవు. అంగరాజ్యమే కాదు. ఈ సమస్తరాజ్యంబును నే నీకర్ణున కిచ్చినను నన్నను వాఁడెవ్వఁడు? కర్ణా! ఓర్వఁజాలనితులువలుకన్నులఁ పొడుచుకొనిచచ్చినఁ జావనిమ్ము. నే నున్నంతవఱకు నీకు భయములేదు. మన మిందుండఁ జనదు రమ్ము. (సభ్యులంజూచి దర్పముతో కర్ణునిఁ గౌఁగలించుకొని నిష్క్రమించును.)

ధృత—విదురా! ఈయులజడికి శిరోబాధగల్గుచున్నది. నన్ను మందిరాంతరమునకుఁ గొనిపొమ్ము.

విదు—చిత్తము (ధృతరాష్ట్రునితో నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

భీష్మ—నేఁటి కీయానందము చాలును. మనమును పోవుదమురండు. (అందఱును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

దానవీరకర్ణ.

ద్వితీయాంకము.

---

౧ వ దృశ్యము—ఉద్యానము

(ప్రభావతి చెలులతో ప్రవేశించును.)

ప్రభా—చెలీ! లలితా! తూర్పుదిక్కుఁ గనఁ బరికింపుము. బాలభానుపుత్రుఁడు ప్రాచీదిశాసింహాసనపట్టభద్రుఁడై లోకజైత్రయాత్రార్థము జగన్మంగళకరముగ బయలుదేఱుచున్నవాఁడు.

మ. అదిగో! లోకజయప్రమోదతరచండాదిత్యతేజంబు; స
ర్వదిశావిశ్రుతసారసద్విజకులారావంబు లాశీస్సులై
ముదమేపార వినంగ నయ్యె నరిరాణ్మూర్ధన్యరత్నావళీ
సదృశంబై యుడుకోటి యొక్కొకటిగా జారెన్ ధరామండలిన్.

లలి—అమ్మా! నీపలుకులు సూతపుత్రుఁడును నీపతియు నగు రాధేయుని విజయమును సూచించుచున్నవి.

కుముద—సాధ్వీశిరోరత్నమవగు నీనోట నసంబద్ధవచనములు రాఁజాలవు.

లలి—అందుచేత సుయోధనాత్మీయుఁడగు నీపతి విజయముతోడను విభవముతోడను హస్తినాపురమునుండి వచ్చుచుండును.

ప్రభా—చెలులారా! తెల్లవాఱుజామున స్వప్న మిటులే వచ్చినదిసుఁడీ!

లలి—శుభస్వప్నముల కదియే మంచిసమయము. ఏమని స్వప్నము గంటివి?

ప్రభా— సుప్రసన్నదరహాసభాసురమగుప్రాణేశ్వరుఁడుముఖమండలమున శిరఃకలితదివ్యమకుటస్థనవరత్న కాంతిపుంజములుదీపించుచు వింతసొబగునిచ్చుచుండ శ్వేతవర్ణమందేభము నధిరోహించి దివ్య కుసుమాలంకారశోభితుఁడై పురవీధుల నరుగుదెంచుచున్నటులును సౌధాగ్రసీమలయందు పురంధ్రీలలామలు నిలచి లాజాక్షతలచే తన్మూర్ధము నభిషేకించుచున్నటులును పార్శ్వయుగళంబున నాత్మీయ పరివారములు నిలచి ఛత్రచామరంబులు బట్టుచున్నటులును కల గంటిరి.

(తెరలో కాహళధ్వనియగును.)

లలి—ప్రభావతీ! ప్రభావతీ! నీ యదృష్ట మసమానము. రాజ లాంఛనమగుకాహళ మప్పుడే మ్రోగుచున్నది! నీపతి తప్పక రాజ్యాధికారప్రాప్తి నంది వచ్చుచున్నవాఁడు.

ప్రభా—ఓసీ! మీపరిహాసములు చాలింపుఁడు.

కుము—లలితా! మనయూహ నీమె పరిహాసముగ భావించుచున్నది. కావున మన మీశుభవార్తావేళవాస్తవకథను పరిపూర్ణముగ నెఱింగి నిర్వర్తితసంశయులమై వచ్చెదము రమ్ము.

లలి—అటులే కానిమ్ము

(ఇరువురు నిష్క్ర-)

ప్రభా—(నిమిత్తమును సూచించి) అయ్యారే! ఏమి యీ నిమిత్తము? మంగళభావిసూచక మగు నీనిమిత్తమునకును చెలుల యూహకు నాస్వప్నమునకును వినఁబడినజయనినాదమునకును సరి

పోయినది. హృదయేశ్వరునిజాతకమున రాజ్యపాలనప్రాప్తి లిఖింపఁ బడియుండు టిదివఱకే జ్యోస్యులవలన వింటిని అదిగాక;

ఉ. సూతుఁడు గాడు నాపతి విశుద్ధకులీనుఁడు గాని, రాజితా
రాతివిదారణాసమపరాక్రమవీరుఁడుగాని సేవక
వ్రాతముఖుంఁడుగాఁడు; బుధరంజితగుప్తముతచ్చరిత్ర; వి
ఖ్యాతము గాఁగ నెప్పుడో బయల్పడకుండునె? చిత్రవైఖరిన్.

(లలి, కుము, సంభ్రమమున ప్రవేశింతురు.)

లలి—కుముదా! ఈశుభవార్తచే లభించుబహుమానము. నీకు సగము. నాకు సగము.

కుము—అటులయిన వార్తానివేదనము నటులే యుండవలయు.

లలి—సరే రమ్ము. నీవు సగము, నేను సగము నివేదింతము.

ప్రభా—చెలులారా! ఏమైనది?

కుము—నీమొగము చేటంత యైనది!

లలి—అంగరాజ్యము నీమగని కైనది!

కుము—నీవు దానికి రాణివైతివి!

లలి—నీమగఁడు దానికి రాజయ్యెను.

ప్రభా—ఏమి? మీరు నిజము చెప్పుచున్నారుగదా!

లలి—నిజానిజములమాట నీవు స్వయముగా తెలిసికొన వచ్చును. కాని యిప్పుడు తడవు లేదు రమ్ము.

ప్రభా—ఎక్కడికి?

కుము—ఉత్తమగజంబు నవతరించి మందిరాంతరమునకు రాఁబోవునీమగని నెదుర్కొని సన్మానించుటకై పుష్పమాలికలును నీరాజనములును గొనివత్తము రమ్ము. (అని లాగుచున్నారు.)

ప్రభా—నన్నట్లు పడలాగెద రేల? నేనే వచ్చెద నుండుఁడు.

కుము—నీయాలస్యమునకు తగినవిరామము లేదు నిన్నులాగు కొనియే పోవుదము రమ్ము.

లలి—రేపు రాణివైనపిదప మమ్మెట్లు సన్మానింతువో? స్వతంత్రము గలిగినపుడే మా చనువులు సాగించుకొందుము.

(ఇద్దఱు ప్రభావతిని లాగుకొనిపోవుదురు.)

[తరువాత సేవకద్వితీయుఁడగు కర్ణుఁడు ప్రవేశము.]

కర్ణు—సేవకా! నామన స్సీయాడంబరోత్సవములను గోరుట లేదు. కొంతతడవు నేను శాంతముగ నుందును. పరివారమును దూరముగఁ బొమ్మని చెప్పుము. మంగళవాద్యములను నిలుపుమని పలుకుము.

సేవ—మహాప్రసాదము. (నిష్క్ర.)

కర్ణు—(విచారముతో) పౌరుషవంతుఁ డెప్పుడును శాత్రవకృతావమానమును భరింపఁజాలఁడుగదా!

శా. రెండే దారులు వీరలోకమున కుర్వీన్ శత్రురాజన్యును
ద్దండోగ్రాహవభూమిఁగూల్చి జయసంధానంబుగ న్గెంట యో
ఖండింపంబడి సారవీరసురసౌఖ్యశ్రీలనుం గాంచుటో
యొండారీతి మహావమానమగుచో నొప్పౌ స్వయంనాశమే.

ఏమిచూచుకొని పాండవులు గర్వించి నను తృణీకరించిరి? రాజ్యమా రాదు? బలగమా లేదు. భీముఁడు తనయొడలిబలము చూచుకొని పొంగెనుగా? పార్థుఁడు శరవిన్యాసములకు గర్వించెఁగా? పార్థునిగర్వ మణంచితిని! కాని భీమునిపోటుమాటలు మనంబును బాయవయ్యె! సమయుద్ధమునకు సమ్మతింపనిపార్థునితృళ్ళిపాటు నణంచియుందును. కాని హీనకులప్రశంసతో నగము గుప్పించితి! సుయోధనాంగరాజ్యదానంబున విరోధులు మాన్పడి నోరు మెదల్పఁజాలకపోయిరను మాటయే కాని నామనంబునందలి పరిభవాగ్ని చల్లారదయ్యె. బహుజనపరివేష్టితసభామధ్యమున కులీనుండను గానని నిరాకరింపఁబడియు మొండివలె జీవించితి. ఛీ! ఛీ! ఈవైభవంబులు నిర

ర్థకములు ఈరాజ్య మప్రాజ్యము! రథకారకులంబున జనించి రాజనామము దాల్ప నాచేతము సమ్మతించుట లేదు. ఈ యవమానమునకన్న నాకు మరణమే శ్రేయము! తీవ్రవజ్రాఘాతసదృశములగు శత్రువాక్యాహతులచే నిదివఱకే శిరచ్ఛేదము చేయఁబడిననాకు మృతిచింత యేల? ఇట్టి నిరర్థకజీవనమును దాల్చి రాజనైన నా కేటి కీర్తి? సూతరాజాధముం డని పలువు రాడుటకన్న నాకవమాన మేమున్నది? కావున నీచంద్రాయుధముచే మరణించెదఁ గాక! (పొడుచుకొనఁ బోయి మరల శాంతించి) విబుధు లాత్మహత్య పాపమని చెప్పెదరు. బుద్ధిపూర్వకముగ నే నింతదనుక నొనరించిన పాపములు లేవు. నేఁటి కీదుర్ఘటఘటన మేలగలుగవలయు? పరమేశ్వరా! ఈయవమానదుఃఖనివారణమున కేదియేనిమార్గము దోఁపఁజేయుము.

ప్రభా—సేవకుని మాటలను బట్టిచూడ నాథుని హృదయ మాకులమైయున్నట్లు తెలియుచున్నది. అంగరాజ్యప్రాప్తపరితృప్తులైన యార్యపుత్రులకు విచారమును గలిగించినమహాకార్య మేమో తెలిసికొందును. (చాటున నుండును)

కర్ణ—(తలపంకించి)

గీ. తగుసభాపూజనములందఁ దగినవాఁడె
మానవంతుఁడౌ; నాతఁడే మానవుండు
మానహీనుని భరియింపఁ బూనునెడల
భార మవనికి మాతృగర్భంబునకును.

ఇట్టిజీవితమునుభరించి జీవించుటకన్న నాత్మహత్య దోషము కాదు. కరవాలమా! కర్ణజీవితకళంకమును జీవితములతోఁ బాపి పుణ్యము గట్టుకొనుము. (పొడుచుకొనఁ బోవును.)

ప్రభా—(కరవాలము వారించి పుష్పహారముచే నలంకరించి) నాథా! ఇదేమిసాహసము? శాంతింపుఁడు! శాంతింపుఁడు.

కర్ణ— ఎవరు నన్ను వారించునది?

ప్రభా— మీహృదయేశ్వరి ప్రభావతి.

క— ఏటికి వారించితివి ?

ప్రభా— నామాంగల్యమును నిలుపుకొనుటకు.

క— ఈప్రయత్నపహార మేమిటికి ?

ప్రభా— అంగరాజ్యలాభమునందిన మీకంఠసీమ నలంకరించి సన్మానించుటకు.

క— ఛీ ! నా కింక సన్మానమా ?

క. మానముఁ బాపిన నను స
న్మానము గావింపఁ దలఁతు మానిసిరో యీ
ప్రాణము ఘనమటవె? తృణస
మానముగాదగదె దురవమానము గాఁగన్.

ప్రభా— ఇట్టియవమానము మీ కేటికి గలిగెను ?

క— ఏల కలుగదగదు ? ఒకచేత గాలమును వేఱొకచేత వలయు ధరించి చేపలంబట్టుకొని జీవింపవలసిన జాతముగల నేనుతగుదునని శరశాపములు ధరించి పదువురిలో దిరుగుటయే యవమానకారణము.

ప్రభా— ఇట్టి మీకులధర్మనిరూపణమొనరించి యవమానించినయభిజాతునినామధేయమును వినఁ దలఁతును

క— ఎవరున్నారు? పాండవులు.

ప్రభా— ఆహాహా! పాండవులయాభిజాత్య మడుగవలయునా?

ఉ. ఏపురుషభర్తలం గనినయింతికి కుంతికిఁబుట్టి యొక్కొకం
డేపురుతండ్రిలం గనుట హీనతగాక కులీనులంట రా
ధావనితాకుమారులయి తల్లిని దండ్రిని గల్గినట్టిమీ
దీవిధిహీనులంట! భళిరే! యిక నేమనిచెప్ప ధర్మమున్.

ఇందులకా మీ రీయాత్మహత్యాయత్న మొనరించుట ! చాలుచాలు! ఎవరైన విన్న నవ్విపోయెదరు!

క—జీవితేశ్వరీ ! నీవు పాండవులనైచ్యమును ప్రకటింపఁ గలవు గాని నాజన్మము నుత్కృష్ట మొనరింపలేవు గదా ! అది గాక పదువురిలో నా కవమానము జరిగిపోయినది. అందుచే మన వొంతస మర్థించుకొన్నను నామనంబు శాంతివహింపదు.

ప్రభా—నాథా! గంధసి ధురసారమే యన్యాయముగ పాండవులు మిమ్ము మాటలచే నవమానపఱచుట మీకు చిన్నతనము గాదు. పౌరుషమునకు జాతము కారణము గాదు.

గీ. జగము లన్నియు వెలిగింపఁ జాలి మింట
నున్నతుండైన భాస్కరుఁ డుష్ణదీప్తి
తృణమునైననుఁ దా వెలిగింపఁ గలఁడె ?
జగములను గాల్ప దీప బు చాలుఁ గాదె?

గురివెందగింజ తన నలు పెఱుఁగనట్లు పాండవులు మిమ్ము కులము తక్కువవా రని దూషించిరా? మీజనని రాధవలె కుంతి నిష్కళంక చరిత్రయా !

కర్ణు—కుంతి ధర్మసంతతి గాంచుట దోషరహితమని వ్యాసాదులు సమ్మతింపలేదా? అటులైనచో కురుకులంబెల్ల నిటులేయగును.

ప్రభా—ధర్మసంతానదాత యగువ్యాసుఁ డట్లు సమర్థించుటలో త ప్పేమున్నది ?

క—ప్రేయసీ! అట్లు పలుకుట మహాదోషము. తెలియమిచే నీ వట్లంటివి. వేదవ్యాసుఁడు ధర్మాతిక్రమణ మొనర్పఁడు. కుంతి పాతివ్రత్యమున దోషము లేదు.

ప్రభా—నాథా ! అట్లు కుంతి పతివ్రత యే యగు నేని పాండవులవలె మీరును సత్కులీనులే యని నాయంతరాత్మ బోధించు

చున్నది. హీనవంశీయు లెన్నఁడును మీవంటివారు కాఁజాలరు. జగత్సాక్షియై నభంబు వెలిగించు భాస్కరుఁడే యిందులకు సాక్ష్యము.

(ఆకాశమున సూర్యుఁడు దృశ్యమగును.)

సూర్య—కుమారా! కర్ణ! నీసతియగు ప్రభావతి మహాపతివ్రత. ఆమె భావన మన్యథా కాఁజాలదు. నీవు హీనకులుండవు కావు. కుంతికిని నాకును జన్మించి జలంబుల విడువఁబడి, రాధకు పెంపుడుబిడ్డఁడ వైననీవు పాండవాగ్రజుండ వగుదువు. నీకు చింతకు గాని, యాత్మహత్యాయత్నమునకుఁ గాని కారణము లేదు. దాన కర్ణుఁడ వైననీవు జగద్విఖ్యాతి నందఁగలవు. నీకు శుభమగుఁ గాక.

కర్ణ & ప్రభా—దేవా! కృతార్థుల మైతిమి.

(నమస్కరింతురు.)

[తెరవ్రాలును]

4 దృశ్యము—పరశురామాశ్రమము.

[కర్ణుఁడు సాలోచనముగ ప్రవేశించును.]

క—(తనలో) ఇదియే యుక్తమని నామదికిఁదోఁచినది. ఏమనిన,

గీ. ధర్మమో, యధర్మమొ, యథార్థంబొ, కాక
కల్లయో, విద్య నార్జింపఁ గడఁగువాని
కరమరగఁ జింతసేయ నక్కఱయె లేదు
కార్యనిర్వాహణమె భువి ఘనతరంబు.

కావున, నబ్రాహ్మణుఁడ నయ్యు, నీదృశ బ్రాహ్మణవేషంబున నేను భార్గవుండగుపరశురాముని వంచించి శరవిద్యాభ్యాసము చేయుట అకార్యంబు గాదని సమర్థించుకొనుచున్నాఁడను. అయినను యీమహానుభావుని క్రోధానలంబున భస్మీభూతులైనక్షత్రియలోకకథానకంబు నామదిఁ జొచ్చి యప్పుడప్పుడు భీతిఁ గొల్పుచుండును. అయినను భయము లేదు.

క. వేషం బెంతటి కపటము
భాషణములు నంతకన్న బటుకపటములై
యీషణ్మాత్రిం జేసియు
దోషము దోపింపవయ్యె దురితను లయ్యోన్.

[తెరలో]

కౌండిన్యా! కౌండిన్యా! గురుపాదులకు నిద్రాసమయమయినది. శిష్యు లెవ్వరును సమీపమున లేరు.

క — ఓహో! గురులయెడ నపచారము జేసితిని. దాండాయనా! ఇదె వచ్చితిని. (నిష్క్రమించును.)

[పటాక్షేపమున నింద్రుఁడు ప్రవేశించును.]

ఇంద్రు — ఓరీ! కపటాత్మా! కర్ణ! ఎందుఁబోయెదురా! గురుద్రోహీ! పూజ్యుఁడగు భార్గవుని వంచించితివని మఱియు నీమొగసిపా టణంప నింద్రుండనగునేన వచ్చితిని. శూద్రునకు దేశికుండనుగానను ప్రతినగల పరశురామునివంచింప విప్రవేషంబు బూనితివఁటరా పాపీ! చూడు మిదె నీగుట్టు బట్టబయలుగా నున్నది. ఈ యత్న మంతయు నాతనయుఁ బార్థుఁ బరిమార్చుటకేగా? త్రిలోకాధిపతినగు నాతనయుఁ డర్జునుండు సూతకులాధముండవగు నీచే వధింపఁబడునే! (అటు నిటుఁ జూచి) అల్లదే? పరశురామదేశికసహితుండగు కర్ణుఁడు. నే నిం దుండరాదు. ఇప్పు డీపరశురాముఁడు కర్ణునితొడపైఁ బరుండి సుఖనిద్రఁ జెందును. నే నొకపిపీలికాకృతిఁ దాల్చి కర్ణుని యూరుభాగముం దొలఁచుచుండెద. ఆబాధను సహింపగల వీఁడు విప్రుఁడుగాఁ డని పరశురామునకు సులభముగ తెలియంగ నగును. (నిష్క్రమించును.)

౫ వ దృశ్యము—ఆశ్రమము.

[కర్ణ పరశురాములు ప్రవేశించుచున్నారు.]

పర—వత్సా! ప్రకృతి వ్యత్యస్తముగ మారి పోయినది. కావుననే తత్పరాక్రమ మిప్పుడు నశించిపోయినది. వీరలోక మేగొడ్డు బోయినది. అందుచే నీవు నాకడ నేర్చిన శరవిద్య యంతయు నిరర్థక మయిపోవును సుమా!

క—(స్వగత) అశ్లీలము హతమగుఁగాక! ఏమిది దేశికుఁ డిట్లనుచుండెను. (ప్రకా) విప్రోత్తమా! (తనలో) అయ్యో! తప్పాడితిని. (ప్రకా) గురూత్తమా! ఇటులాడ నేల?

పర—ఇటులాడితినన్నఁ దప్పేమున్నది?

ఉ. కూళ యొకండు తండ్రితలఁ గోయ చలంబున రాజరూప చం
డాలురనెల్ల దారుణరణంబున గూల్చితి నెత్తుటేర్లు గా
కేలను గాజు లట్టె తొడిగించుక దూరిరి వంటయిండ్లలో
బాలక! నాఁటనుండి ఘనపౌరుషవంతుఁ డొకండు పుట్టెనే?

క—(తనలో) ఓహో! ఈతని నోడించిన శ్రీరామచంద్రుడును, భీష్ముఁడును క్షత్రియులైరి కారు కాఁబోలును? (ప్రకా) తమ పరాక్రమము దిశాంతంబుల నిండి నిబిడీకృతమైనదియే.

పర—నన్ను గెలువలేక యోడినక్షత్రియాధములవంటి నడ పీనుంగులైన నిప్పు డొక్కఁడైనఁ గలఁడా? పిచ్చుకపై బ్రహ్మాస్త్ర మనునట్లీనృపకీటకములకొఱకా బ్రాహ్మణుఁడనైన నీ కీశరవిద్య!

క—(తనలో) బ్రాహ్మణుఁడవైన అనుట నాకపటాకృతినిఁ గుర్తించియై యుండునా! కాదు. కాదు. ఇది నావిభ్రాంతి. (ప్రకా) దేవా! పరశురామశిష్యుఁ డఖిలాస్త్రవేదియనుకీర్తికొఱకే కాని యీశరవిద్యాభ్యాసము నాకొఱకు కాదు.

పర—అటులయిన మా కానందమే! నిరుపయోగములే

యయినను సర్వవిద్యలు నీవు నేర్చుకొంటివని ఖ్యాతిచే నేను ముదిత హృదయుఁడ నైతిని. (ఆవులించి) ఇప్పుడు నాకన్నులనిండ నిద్ర వచ్చుచున్నది.

క—నా యంకభాగమునఁ దలనిడి నిద్రింపుఁడు.

పర—(యథోక్తముగ నిద్రించును.)

క—(తనలో) ఔరా? బ్రాహ్మణేతరులన్న నీభార్గవున కెంత దురాగ్రహము! ఈతనికడ నావిద్యాభ్యాసము వ్యాఘ్రగృహాంత రాళనివాసితహరిణశాబకముఁబోలియున్నది. ఈతఁడు నేను శూద్రుఁడ నని గురుతింపకము న్నిచ్చటినుండి కదలుట క్షేమము. సమస్తవిద్యా రహస్యంబులను బ్రాహ్మణవేషంబున నేర్చుకొంటిని. ఈతఁడు నిద్దుర లేచిన వెంటనే కొంచెము కొంతసేపంబుఁ గల్పించుకొని వెడలిపోయెదఁ గాక!

ఇంద్రు—(ప్రవే) తిరస్కరణీవిద్యచే నే నిప్పు డెవ్వరికిం గనఁ బడుట లేదు. ఇఁక నాపనియుం దుండదు. (నిష్క్రమించును.)

క—(బాధ నభినయించుచు) ఔరా! ఏమిది; నాకాలిక్రింద నేదియో పురుగు ప్రాఁకుచున్నది. ఓహో? ప్రాఁకుటయే గాదు. తొలుచుచున్నది. అబ్బా? వృశ్చికాఘాతమ ట్లిది క్షణక్షణమును వృద్ధియై నఖశిఖపర్యంతమును భగ్గుభగ్గున మండుచున్నది. ఇది యల్ప కీటకమాత్రంబైన నిటు లుండునా?

గీ. పాదమూలంబు కదలిన భార్గవుండు
నిద్ర చెడె నని నాపై నుదగ్రకోప
తామ్రలోచనుఁ డగు; శాంతిదాల్తమన్న
భగ్గుభగ్గునమండు నాపాదతలము.

అరరె! ఏమాశ్చర్యము! ఒకపురుగేమి? ఘనభుజాసారుండ నగు నాధైర్యంబు చెడఁగొట్టఁ గుట్టులేమి? ఇది నాశరీరంబునం దూరి రక్తమాంసములను బయటకు గ్రక్కుంచుచున్నది. శల్యశల్యాంతర

మూలం దూరి మూల్గుల నాహారించుచున్నది. ఏమిచేయుదును ? ఓహో! నెత్తురేరును ప్రవహించుచున్నది. ఈరక్తంబుచే దేశికుని వస్త్రంబులు తడిసినవి. ఏమైన సరియే కాలు కదలనీయను.

క. సాయకతుల్యము కీటక
మా ? యిది ? కడ తేర్చు రక్తమాంసంబుల నీ
మాయ యనూహ్యంబై దుర
పాయంబై తోఁచె తీరుభంగి యెటులొకో.

(గురువుం జూచి) ఔరా ? ఈమహాత్ముఁడు లేచుచున్నటు లున్నది. పౌరుషంబుననో, గురునిపై భక్తిమెపుననో, శాపభయంబుననో, ఎటులైననేమి ? ఇంతవఱ కీగునపంపుటాఘాతంబుమీఱు కీటకబాధ సహించితిని కాని, యీతఁడు లేచినవెనుకఁ దనశరీరంబు రక్తపంకిల మగుట కెంతగురాగ్రహము బూనునో యనినామనంబు డోలాందోళితమగుచున్నది

పర—(కదలును)

క—గురూత్తమా! నిదురింపుఁడు.

పర—(శయ్యాయంతయు తడవుచుండును.)

క—(తనలో) ఓహో ! ఈతఁ డప్పుడే రక్తమాం బసి కట్టినాఁడు.

పర—(విస్మయముతో లేచి శయ్యాచూచును.)

క—(లేచి) మహాత్మా ! ఏమిది ! ఆశ్చర్యకలితులై నిద్ర రహో లేచితిరి ! ఏదైన దుస్వప్నము మీమనంబును కలఁతపఱచి యుండునా ?

పర— ఇది యేమి ? ఈరక్త మెక్కడిది ?

క— (భయపడుచు) తెల్పుటకు నోరు రాకున్నది !

పర— ఛీ ! దురాత్ముఁడా ! గురుద్రోహీ !

చ. జనవరహింసశోణితవిశాలతటంబు శమంతపంచకం
బును వెలయించి క్షత్రియులపొం గడగించినకాలమూర్తియై
రణతలరుద్రుఁ డీపరశురాముని శౌర్య మెఱింగి నిద్రలో
ననె వధియింపఁగా దలఁచినాఁడవుగా గురుజీవనాశనా

క—హరిహరీ! ఈయభాగ్యునకు బ్రాహ్మణ వధాఘం బొక్కటి తక్కువయా?

పర—కాకున్న నింతశోణితము నాశరీరముఁ గళంకపఱుపనేల?

ఆ. ఇరువదొక్కమారు లిలపతులను గూల్చి
విసువు గాంచి యీపవిత్రమతముఁ
గోరియున్న నాశరీరంబు నిట్లు గ
ళంకపఱచినావె శంక లేక.

క—నిద్రాభంగ మగునని మిమ్ము లేపక మిన్నకున్న నాతప్పు సైరింపవలయును.

పర—ఛీ! అసత్యవాదీ! క్షాత్రరక్తప్రవాహములం దడసిన నా చేతులను మరల నీదారుణకార్యమునం బ్రవేశపెట్టఁ జూచుచుంటివా?

కర్ణ—నాతప్పు గావలయును.

పర—ఇందు నీతప్పేమి? ఈరక్త మెట్లు గలిగినది?

కర్ణ—దేవరవారు తలగడగా శయనించిన నాయంకభాగము నొకపురుగు తొలిచినది.

పర—నాకేల తెలుపనైతివి?

కర్ణ—నిద్రాభంగమగునని భీతిల్లితినని విన్నవించియుంటిని గదా!

పర—(గాయమును చూచి నిలువున తలపంకించి) ఈరక్తంపు మడుగు లేర్పడునంతవఱకీబాధను నీవే సహించితివా?

కర్ణ—అన్నియు నెఱింగిన మీకేమిచెప్పఁ గలను?

పర—ఏమీ! బ్రాహ్మణునకా! ఇంతసాహసమా! ఓరీ కపట బ్రాహ్మణవేషధారీ! నన్నింత మోసగించితివిగా! పాపీ!

గీ. ప్రళయదావానలము చల్లఁబడఁగవచ్చు
నుగ్రవిషంబైన మధురమై తోఁపవచ్చు
వరసుధారస మర్కుండు గురియవచ్చు
విప్రనిసహిష్ణుతనుఁ గన వినఁగ లేదు.

ఛీ! నీ వా బ్రాహ్మణుఁడవు?

కర్ణ—(పాదములంబడి) స్వామీ! మహాపరాధము చేసితిని! ఆగ్రహించిన ననుగ్రహించిన నీవే! నన్ను రక్షింపుము. విద్యాసక్తిచే నిట్లు కపటరూపంబు దాల్పవలసివచ్చినది.

పర—(ఆలోచించి) ఆహా! నీసత్యచరిత్ర మిప్పుడు గదా తెలసె! సూతకులాధమా! నీశరీరస్పర్శచేత నే కాక విశేషించి నీమలినరక్తస్పర్శచే కళంకమైననాశరీర మేప్రాయశ్చిత్తముచే పవిత్రము కాఁగలదు?

కర్ణ—సర్వజీవులను పవిత్రులనుగాఁ జేయఁజాలిన మీకు అపవిత్రతయును లేదు. అందులకు ప్రాయశ్చిత్తము నక్కఱ లేదు.

పర—ఓరీ యనృతాలాపీ! నిత్యమహాకలుషవర్తీ! ఇట్టిగురుద్రోహివగు నిన్ను సంహరించినను పాపము లేదు. కాని—

మ. బుధలోకోన్నతరాజకంఠశితసంభూతారుణంబైన శ
ద్రుధిరాస్వాదనమత్తచిత్తయగు నుగ్రక్షుద్రాయుధేంద్రంబుచే
నధమంబౌ రథకారశోణితము నాహారింపగాఁ జేసి మ
త్కధనంబుల్ సకళంకమౌవిధమునం గావింపఁగా నేర్తు నే.

నాకడ నీవు కపటవేషంబున నేర్చినవిద్య నిష్ఫలంబగునట్లు శపించితి పొమ్ము.

కర్ణ—హా! హతాశుఁడ. మహానుభావ! దయామతివై నీపాలఁబడిన నన్ను రక్షింపుము.

పర—నీకురాచరణముచే నాపాదమస్తకమును భగభగ మండుకొనిపోవుచున్నది. నాయాగ్రహాగ్ని మండి నిన్ను భస్మీభూతుని జేయుదనుక నామోర్మిల నుండక శీఘ్రముగ నిచ్చటనుండి తొలఁగి పోయెదవా! రక్షింపఁబడెదవు; కానిచో నీ కిదే వినాశసమయము.

ఆ. నాశమయ్యె మున్ను నాకోపభరమున
క్షత్రియాన్వయములసంఖ్య గలవి
శూరహితముగాదు; శూద్రవధంబు నా
తలను గట్టి కింక తొలఁగి పొమ్ము.

కర్ణ—పవిత్రబ్రాహ్మణకులాధారుఁడవు. అకల్మషుఁడవు; పుణ్యమూర్తివి. శాపచాపంబుల నేకపరాక్రమంబులఁ బోషించినప్రతాపశాలివి బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుండవు. దయాస్వరూపుఁడవు. నీపాదాంగుష్ఠంబులంబట్టి వేఁడుకొందును. నన్ను శపియింప నేఁ జేసినయపరాధం బేమియును లేదు. నిర్మలమానసంబున యోచించి నన్ను పాలింపకున్న నన్యగతి లేనివాఁడను. విద్యాభిలాష తీవరింప విప్రులకుఁ దక్క తమకడనున్నశరవిద్య దుస్సాధ్యంబని యెఱిఁగి యీబ్రాహ్మణవేషంబున మిమ్ము గొలిచితి. ఈనాకపటవ్రవర్తనంబున నాత్మలాభంబుగోరితి గాని పరనాశంబు గోరినవాఁడను గాను. నన్ను రక్షింపుము. శరణన్న వానిఁ శపించుట మీవంటి యుత్తమబ్రాహ్మణుల కుచితము గాదు. (పాదములఁ బడును.)

పర—అబ్రాహ్మణుల కస్త్రవిద్యోపదేశంబు గావింపనని నాతాల్చినప్రతిజ్ఞను నీ వీకపటరూపంబున భంగపఱచితివి. కావున నీకు శాపమే తగినది! అయినను నీప్రార్థనంబునకు ఫలితంబుగ నాకడ నీవు నేర్చినశరవిద్య యంతయు ముందుసంభవింపఁబోవు కురుపాండవ మహాసంగ్రామంబున నొక్కదినంబున నీకరగతంబై యుండును. పొమ్ము. ఇంక నన్ను విశేషంబుగ పీడింపకుము. కాదు. నేనే నీసమీపమునసుండి తొలఁగెదను. (నిష్క్రమించును.)

కర్ణు—(తన) కీడులో మేలయ్యె. కటకటా!

గీ. ప్రథమకబళాన మక్షికాపాత మన్న
రీతి తొలియత్న మిటు నన్ను గోతఁ ద్రోసె;
కర్ణజీవితనవనాటకమున కిటుల
నాంది యయ్యె నింకేగతి ముందు గలదొ?

(నిష్క్రమించును.)

౨—దృశ్యము—హాస్తినాపురవీధి.

[శంకిని యను బ్రాహ్మణస్త్రీ ప్రవేశించును]

శం—"అత్తలేనికోడ లుత్తమురాలు; కోడలులేనత్త గుణవంతురాలు." అనుసామెత మాయింట నిజమైనది. నాపేరు శంకినియైన మాయత్తపేరు లంకిని. మాగుణములను చిన్ననాఁడే కనిపెట్టినట్లు మాపెద్ద లింత చక్కని పేరులు బెట్టిరి. ప్రాతఃసమయము మొదలస్తమనసమయమువఱకు నన్ను సాధించుటే యుద్యోగముగాఁగల మాయత్తముండ దాడ లొక్కమారుగ దగ్గరబడకున్నవిగదా!" అత్తయొకరింటకోడలే" యనుట మఱచినదికాఁబోలును! "వృద్ధనారీపతివ్రత" యనునట్లు తల తెల్లఁబడిన తలఁపులు చల్లఁబడినవా? నేను నూరాకులు చదివితినో యీగయ్యాళిగంప నూటపది చదివినది. కానీ—కానీ—ఇప్పటికి గడచి గట్టునఁబడినదా? "కోడలా కోక నలిగినదేమనిన అత్తా నీవీపున బూడిదయే" మని యనుగనా? పిసినిగొట్టుమామ పిల్లికి పిడచవేయనప్పుడు భర్తసంపాదన బండిచక్రమైనప్పుడు ఏపాట్లుబడకున్న నెట్లుగడచును? ఏదియెటులైనఁగానీ నాయత్త ఉండనీ మండనీ ఈదినమున నాకీగిన్నె నిచ్చి మంచినేయి తెమ్మని వీధికిఁబంపుటచే నాకు పండువగా నున్నది. అందందుదియ్యగు నందగాండ్రు వందలకొలఁది నాకనువిందుచేయుచున్నారు. పరిస్థితులు తిరిగి తీరకయుయినపు డింటికిఁ బోవుదును. (నిష్క్రమించును.)

[శరచాపములతో కర్ణుఁడు ప్రవేశించును.]

క.—(తనలో) పరశురామదత్త మగుదివ్యాస్త్రవిద్య శత్రుసంహారమునకు గాకున్నను మిత్రసమ్మోదనమున కీవిధముగా ననుకూలమయినను నామదికి శాంతము గలుగకున్నది.

గీ. పరశురామదత్త బహుశాస్త్రవిదుఁ డని
పార్థు గెలుచుమేటి బంటటంచు
రాజవరులయెదుట రారాజు పలుమారు
పొగడ నామనంబు పొంగులు మిగులం

శాపవృత్తాంతంబు రారాజున కొక్కనా డెఱింగింతునా ఊఁ! తొందరయేల ? ఇటులే యభ్యాసము మానకుంటినా ఒకవేళ శాపము వృథయైపోవగూడదా ? కావున తొందరపడి యీమాట రారాజున కెఱిఁగింపను. అభ్యాసమును మానను. ఇప్పటివలె కేదియు మఱి పునకురాలేదుగదా ? చూతము (శరము వదలుచు నిష్క్రమించును.)

శంకి.—(కర్ణునివంక కే చూచుచు నేతిగిన్నెతో ప్రవేశించి రాయితగిలి క్రింద గిన్నెతో పడుచున్నది.)

అయ్యయ్యో! పాడురాయి కాలికిఁదగిలినందున గిన్నెడు నేయి యొలికిపోయినది. అందగాఁడగుకర్ణుఁడు కంటఁబడినంతనే నాకేమికను బడుచున్నదో ఎచ్చటనడచుచుంటినో తెలియరానికామవికారము తలకెక్కెను. అయ్యో! ఈతఁడు శూద్రుఁడు, నేను బ్రాహ్మణిని. ఈ విచిత్రదాంపత్యమేమి? ఊఁ! గొంగళిలో నన్నము తినుచు మెతుకుల లో వెండ్రుక లేరనేల? శూద్రుఁడో బ్రాహ్మణుఁడో నాకంటె కందము గనున్నవాఁడే నామగఁడు. ఆహాహా! ఎంత యందమైనవాఁడమ్మా! సహజకవచకుండలములతో నెట్లు వెలుగుచున్నాఁడు. (మొగమునకు చేయియడ్డముపెట్టుకొని చూచుచు) అయ్యయ్యో పాడుకొంప లడ్డు వచ్చినవి. ఆమలుపు తిరిగిన తనబడునేమో (గిన్నెచూచి) అయ్యో

ఇంతకు నేతి మాట యేమి? గయ్యాళిగంపయగు నాయత్త లంకినితో నేమని చెప్పి దాటుకొందును. ఇందులకే పెద్దలు "రంకాడ నేర్చినది బొంకాడనేర్వవలయు" నని వేదవాక్యముగఁ జెప్పిరి.

లంకి—(ప్రి) సందుమళ్ళినదో సాయంకాలమున కేకవాయిల్లు చేరుట! దీనిపుట్టినిల్లు బూడిదలో కలసిపోను. దీని పుత్రాలోఁబుట్టిన బుద్ధిపుల్లలతోగాని పోవునట్లు లేదు. పదిమంది చూచుచున్నారనియైన నదరులేదు. బెదరులేదు. నే నేమైన ననుటకైన—నాబుద్ధిమాత్రము బుగ్గియయి చచ్చినదా? దాని ననఁబోవఁగా—మనస్సే చెడిపోవుచుండును. పెద్దముండను గనుక యొకరికి దొరుకకుండ రోజులు వెళ్ళబుచ్చుకొనుచున్నాను. ప్రొద్దున నేతికి పంపితిని. రెండుజాములందాట వచ్చినది. వండిపెట్టినపిండాకూడు చల్లారిపోయినది. దీనిశ్రాద్ధమింకను చెట్టుక్రింద పెట్టుకొనలేదు. ఓసీ! శంకినీ! శంకినీ!

శంకి—(స్వగ) శంకినీ శంకినీ యని పిలుచుచు మాలంకిని రానేవచ్చినది. (ఎదురుగ వచ్చి) అత్తా! రెండుజాములు దాటి మొండలో నెక్కడకుఁ బోవుచున్నారమ్మా?

లంకి—ఓసీ! తిరుగుబోతా! ఇంతసేపేమిచేయుచుంటివే? నీ కేయండగాఁడైన దారిలో కనఁబడలేదుగదా!

శంకి—అత్తా! అత్తా! పాడుగొల్లముండ—

లంకి—గొల్లముండ గోదావరిలో కలువనీ! నీ కీయాలస్యమేమి? అంతవిపరీతపుపెత్తనములా? నేను మాత్రి మొఁదటితో మాటలాడిరాలేదు! రెండుజాములు జేసితివా?

శంకి—గొల్లముండ కాచినవేడినేయి కొలతునన్నది. చల్లారినదాక నిలువుమంటిని. ఆలస్యమయినది.

లంకి—ఏది? ఏది? కంపులేదుగదా! తిన్నగాఁ జూచితివా? పూసకట్టినదేనా? క్రొవ్వుకలిసిన కోమటినేయి కాదుకదా?

శంకి—సరి. సరి. ఈపంచాయతీ వీధిలోననేనా ? ఇంటికి పదండి. చూపుదును.

లంకి—ఇంటికిపోయినదాక చూడనేకూడదా ? చూపన్నె జూపు. ఏకంపునేయిఁ దెచ్చితివో? దీనితో పదిరోజులు గడుప వలెను.

లంకి—ఆఁ! ఆఁ! ఎంతకమ్మంట. కర్పూరమువంటినేయి.

లంకి—ఏది ? ఏది ?

శంకి—(గిన్నెబోర్లించిచూపును.)

లంకి—మండువేసవిలో రెండుజాములవేళ. నింతగట్టిగా నెట్ల పేరుకొన్నదే! గేదె నేయి కాఁబోలును!

శంకి—సరేలెండు! ఆవునెయ్యి; ఇంత దూరముపోయి గేదె నేయి తెత్తునా ?

లంకి—ఏదీ! గిన్నెలోపల చూడనిమ్మా, అట్లు గిరగిరఁ దిప్పు కొందు వేమి? అంత తెల్లఁగా నున్నదేమే?

శంకి—మీది మరీ విపరీత మమ్మా ! రాతి వెండిగిన్నెలో తెల్లఁగానుండక పచ్చగానుండునటమ్మా ?

లంకి—అయ్యో ! గ్రహచారమా? నేయియుండఁగా, గిన్నె లోపల నెట్లు కనఁబడునే!

శంకి—నేయి యింక గిన్నెలో నల్లేయున్నదా మీకోసరమ వట్టిగిన్నె యే.

లంకి—ఓసి నీయమ్మ చచ్చిపోను. పొద్దునెత్తిమీదికి వచ్చె వది. ఇంకను నేయి తేక, వీధులలో నాడుచుంటివా!

శంకి—ఆఁ! ఆఁ! తిట్టకు; నేను మంచిదాననుగాను. నే వీధివెంట నేయిఁదెచ్చుచున్నట్లెందటి సాక్ష్యము కావలెను ?

లంకి—అయ్యో ! నీనాటకము లూరిలో నెఱుఁగని

రెవ్వరు? ఇట్టి నీకు సాక్ష్యముల కేమి కొదవ? నేనే తెచ్చుకొం దును: నీపని పాడైనట్లున్నది. ఆపైక మిఱుపారవేయి.

శంకి—పైకము నేయిచ్చిన గొల్లదాని మొగమునఁ బార వేసితిని.

లంకి—మఱి నేయి యెవ్వతె మొగమునఁ బారఁబోసితివి.

శంకి—భూదేవి మొగమున.

లంకి—జాఱిపడితివా? అశ్లేష్వరాదా? నీవే కన్నులు నెత్తి పైఁ బెట్టుకొనివచ్చిపడితివా? ఎవరైన నడ్డమువచ్చి నీవు పడుటకుఁ గారణమయిరా!

శంకి—ఒకమహాపురుషుఁ డడ్డువచ్చినాఁడు. చెప్పుమందువా?

లంకి—ఎవఁడే నీరంకుమగఁడు?

శంకి—నీవేమన్ననునాకు సంతోషమే! కర్ణుఁడు వచ్చినాఁడు.

లంకి—(కోపముతో) ఓసీ! సూతకులకళంక! కర్ణ! నీయాగడంబు మావంటిబీదయిల్లాండ్రయెడలనే చూపవలసివచ్చెనా? ఇంతయాగడమా! ఇంతయరాజకమా! ఈహస్తినాపురమున, నీ మిడిసిపాటణంచుపాటిధర్మవేత్తలు లేరనితలఁచితివా! ఇది శ్మశాన మనుకొంటివా? ఇట్లన్యాయకార్యములకుపాలయిననీ కన్యాయమర ణము దాపురింపకుండునా? నీయాగడములు, పూజ్యులగుబ్రాహ్మణ స్త్రీలయెడలనా? మానేయి మాకిమ్ము; లేదా భీష్మద్రోణాదులగు పెద్దలతోనైన, ధృతరాష్ట్రాదిభూపులతోనైనఁ జెప్పి తలవాయఁ బెట్టింతును.

శంకి—అత్తా! వినువిను; రాజభటు లేమో యనుచున్నారు.

(తెరలో)

ఓవృద్ధబ్రాహ్మణీ! నోరు సంభాళించుకొనుము నీమాటలు విని, కర్ణుఁ డిటులేవచ్చుచున్నాఁడు.

లంకి—కానిమ్ము. నిలువఁబెట్టి యాతనిమొగమునసే యడి గెదను.

(కర్ణుఁడు శరచాపయుక్తుఁడై ప్ర.)

కర్ణ—కటకటా! ఉరిసినపుండుపై కారము చల్లినట్లు మరల నిదియేమి?

మ. పరహింసాగుణలేశదూరమగు, మద్భావంబుఁ జింతింపకే,
తరుణీరత్నమొకర్తు సాహసము నాత్మం దాల్చి దూషించెఁ గా
యరరే! గంధగజేంద్రమెత్తువడ, తిర్యగ్జంతువేదో యఘ
శ్చరణం జేసెనటన్నరీతిగద, మచ్ఛాపాహతిం గాంచఁగన్.

ఆవృద్ధబ్రాహ్మణియందు నేనేమిదోషముగావించితినో కను గొందును.

లంకి—ఓరీదుర్మతీ! ఇంకను నడుగులో నడుగువైచుకొని నడచివచ్చెదవేమి? పాపము చేసినందుననే నీకు మొగము చెల్లుట లేదు.

క—(తనలో) ఓహో! ఎంతయవమానుషసంభాషణము. (ప్ర) అమ్మా! నాయపరాధమేమి?

లంకి—ఇంకను మోసగించి నన్ను కుపితురాలినిగాఁ జేయ జూడకుము. నీవుచేసినదాని నింతలోననే మఱచితివా?

కర్ణ—శాపబలంబున నంతయు మఱపునకే వచ్చుచున్నది.

లంకి—శాపబలమా! బ్రాహ్మణులయెడఁ జేసినపాపఫలమా?

కర్ణ—హరహరా! అంతపాప మెవ్వరుచేసిరి?

లంకి—ఎవరోయైన నీప్రస్తావనమెత్తనేల? నీవే.

కర్ణ—నేనేమిపాపము చేసితిని? దానికి పరిహారమేమి?

లంకి—కట్టుకొనిపోదగునంతరాజ్యమున్నదే! ఎవరు సంతోషింపవలెనని నీసాములుచట్టుబండలు గారడివానివలె నడివీధినఁ బెట్టితివి?

కర్ణ—ఆఁ ఏమి! నాశరకాండములవలన నెవ్వరికైన బాధగలి

గనాయేమి ! అమ్మా ! ఇది ప్రకృతివిరుద్ధముసుమా !

ఆ. శరము గుఱినిఁదప్ప శపియించె నొక్కఁడు
ద్విజుఁడఁ గానటంచుఁ దిట్టె నొకఁడు
శాపకుంచితములు శస్త్రంబు లివిగో ! మీ
కెటుల హానిగూర్చె నీశరములు ?

లంకి — ఎంతశాపతప్తములైన నాఁకువారిని బాధింపఁజాలవని తలంచితివా ?

క — పూవులవోలె మెత్తనైననాబాణము లెట్లు బాధించును ?

శంకి — (తన) ఆపూవుబాణములే నన్ను బాధించినవి !

లంకి — నాకు వేఱుమాటలేల ? నానేయి నాకిమ్ము ! పోయెదను. నీబాణములు నీయందే యుండనిమ్ము.

క — నేయియేమి ?

లంకి — ఈయుత్తమురాలగు నాకోడలిని బలాత్కరించి చేతిలోని నేతి నొలుకఁబోసి నేయియేమనుట నీకేమిన్యాయము ?

క — (చెవులు మూసికొని) హరహరా ! విప్రవధూబలాత్కారపాపం బొకటి నాతలపైఁ బడినదా ! ఓయమ్మా ! నే నట్టివాఁడను గాను.

ఆ. ఇంటనున్న భార్య నేలుకోలేక నా
యతివ నితరు లేల నప్పగించి
పరులసతులకొఱకు పరితాపపడుచుండు
వెంగళప్ప లవని వేనవేలు.

లంకి — ఏమె శంకినీ ఈతఁడు నిన్ను బలాత్కరించినమాట నిజముకాకున్న నేయి యెటులొలికినదే ?

శంకి — శరవిద్య నభ్యసించుచున్న యీతని జూచుచు నడుచుచున్న నేనే క్రిందఁ బడితిని.

క—ఔరా! ఇంతమాత్రమునకా నాకీభూసురశాపవాక్కు?

లంకి—నీ కింతమాత్రముగ నున్నదేమి?

క—పోయినది గిన్నెడునేయికదా? మూల్యమిమ్మన్న నీయకుందునా?

లంకి—ఇంతయెండవేళ నాకు మూల్యమిచ్చెదవా? నీమూల్యము మృతనష్టమైపోవును. ఎవ్వరీయెండలో మరలయూదవవాటికకుఁ జచ్చువారు?

క—అమ్మా! కోపమువలదు. నేయియే యిచ్చెదను. రండు. నేయియొలికినప్రదేశ మెక్కడ?

శంకి—ఇదిగో నిక్కడ! (తనలో) ఒలికిననేతికి బదులుగ నొక్కకౌఁగిలి యీయరాదా?

క—(నేలపిసికి నేయితీసియిచ్చుచున్నాఁడు) ఓయమ్మలారా! సంతృప్తులైతిరా? ఇఁకమీనెలవుల కరుఁగుడు.

లం—ఓసీ శంకినీ! నీమూలమున నెంతకష్టము వచ్చినదో చూడు! బలవంతుఁడైనందున మననేయి మనకువచ్చెను. లేకున్న దండుగయేకదా! నీకెప్పు డింక బుద్ధివచ్చునే?

శంకి—ఇఁక మనకు బుద్ధివచ్చుటెక్కడ? పుల్లల్లుపిడ్డమైన పుడే పద పద. (ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

క—కాలము విపరీతంబైనపు డిట్టివేకదా ప్రాప్తములగుచుండును. తమంతట పైఁబడుచున్నయీశాపవాక్యములు నాజన్మదోషజనితములుగాఁ దోఁచుచున్నవి. కాకున్న నిటులుండునా?

ఆ. అల్ల భార్గవునకు నపరాధ మింతైనఁ
దలపకున్నఁ గల్గె దారుణంబు
విప్రసతులమాట వినినమైన నెఱుఁగ, నిం
కెట్టిఘోరములునుఁ బుట్టఁగలవో!

(తెరలో)

ఓరోరి దుర్మదాంధకారపరిమత్తహృదయా! సూతకులాధమ! రాధేయ! నిర్నిమిత్తముగ, నిరపరాధనగు నన్ను పిండిపీడించి చేరెడు నేయి కొఱకు సర్వక్షమా దేవినగు నన్ను నయితము బాధించి, యాగ్రహాపూరితంగాఁ జేసితివిగదా! సంగ్రామకాలంబున, నీరథచక్రము పలుమాఱు నాలోఁ గ్రుంగుఁగాక!

కర్ణు—(విని) కటకటా! తా నొకటిదలఁప దైవ మొక్కటి తలఁచె. సర్వంభరయగు భూమిదేవియు నాచేష్టను సైరించి భరింపఁ జాలకపోయెనుగా! కానిమ్ము. సర్వశాపంబులకు నొడిగొంటి! పాండవులే విజయులగుదురని తోఁచుచున్నది!......................ఊఁ! కానిమ్ము. ఆచంద్రతారార్కస్థాయియై. నాదానగుణంబు మాత్రము నాయందు నిలచుగాక! శాపంబులచే నాశౌర్యము నమసిన నమయుఁగాక! దానవీరకర్ణ విఖ్యాతిచే నే మృతజీవితుఁడ నగుదుఁగాక!

(నిష్క్రమించును.)

౭. దృశ్యము—వేదవ్యాసుని ఆశ్రమము.

(వేదవ్యాసుఁడు జపము చేసికొనుచుండఁగా దివ్యదృష్టిలో లాక్షాగృహ దహనము కనఁబడుచున్నది.)

వ్యాసు—(ఆగ్రహముతో లేచి) ఆహా! ఏమి యీయాగడము! ఏమి యీప్రళయకాలము? ఏమి యీవినాశసమయము! దుష్టులగు కురుకుమారులు, శకునిమాయాభిప్రాయప్రేరితులై ధర్మాత్ములగు పాండుకుమారవర్గంబు నెల్ల వారణావతముం జేర్చి యందు కపటంబున నొక్కలక్కయిల్లు నిర్మించి కుంతీసహితులగు పంచపాండవుల నందు దారుణాగ్నికీలామాలికలలోన భస్మీపటలము గావించిరిగా! సింహపరాక్రముండగు భీమసేనుండు, దుర్దమప్రబలభుజాదండంబున మాతాసహోదరపంచకము నావలకుఁ గొనిపోవకుండిన నెంత మోసము వాటి

ల్లియుండును ? ఎంతనాశనమై యుండును ? ఎంతదుష్కర్మపరిపాక మొసంగియుండును ? కృతత్రేతాయుగంబులు తమంతటచల్లగా జరిగి నవి. ద్వాపరంబున కంతంబగునీసమయంబున నిట్టి మహోత్పాతం బులు రాఁబోవు కలియుగధర్మంబును సూచించుచున్నవి ! ఓ ధర్మ దేవతా ! తల్లీ ! శాత్రించరులు జనించినీకాళ్లువిఱుగఁగొట్టుచుండి రా? ఆహా ! పాపులగుకౌరవులమూలమున నిర్దోషులగుపాండవుల కెట్టి యిడుమ లుద్భవిల్లుచున్నవి ! (ఆలోచించి) ఇంకను వీరియాగడంబు లను, దివ్యనేత్రంబుల దిలకించెదఁ గాక !

[తిరిగి జపముచేసికొనుచుండగా ద్రౌపదీ వస్త్రాపహారణము కనబడును.]

రే ! దురాత్ములారా ! ద్రౌపదీకేశాంబరాకర్షణమహాపాత కులారా ! పాండవవధూకచాకర్షణకలుషాత్ములారా ! మీవినాశకా లములు సమీపించినవి లెండు ! మీసతులవైధవ్యంబులకు వ్యవధి లేదు లెండు ! ఓరోరి నిర్భాగ్యసోదరశతకంబులారా! విలయసాగరంబు ఘూర్ణిల్లి జనపదనానావనంబులతోడ, బ్రహ్మాండభాండంబుల ముంచి లలించి యంతమందించు తెఱంగున, మహాశాంతస్వరూపుఁడగు ధర్మ రాజుక్రోధంబు కలఁగి యుప్పెనయై మిమ్ము ముంపకమున్నే మెలకువఁ దెచ్చుకొనుఁడు. సంగ్రామప్రసిద్ధభీమస్వరూపమై యమగదాదండ సాదృశభీమగదాదండముమీదుర్వారిశిరములు ఫక్కుఫక్కునబ్రద్దలు సేయకమున్నే మీదురాగతములను మానుఁడు. అర్జునమహాపన్నగము నాల్కలుగోరుచు విషాగ్నులను బుస్సుబుస్సున మీపై విడువక మున్నే సజ్జనవృత్తినవలంబింపుఁడు ! వసంతకాలమధ్యమున గలగల లాడు మహారణ్యములందలికారుచిచ్చులవలె చెలరేఁగి, నకుల సహ దేవదావానలకీలలు మిమ్ముఁగాల్చి బూదిసేయకమున్నే, రాజసమత మును వదలుఁడు. ఆహా నిరాటంకముగ, నిర్భయముగ, నిస్సంశయ ముగ, మానినియనక, ఏకవస్త్రయనక చీరలొలువ, నాపాంచాలి

బోటబోటఁ గన్నీరువిడువ, నొక్కొకబాష్పబిందు వొక్కొకపెను భూతమై మిమ్ములను జన్మజన్మాంతరములు వదలకుండ, పీడింప నారంభింపకమున్నె గతమునకై ద్విశతకపోలంబులను దాడనముఁ గావించుకొనుచు (స్మృతిగల్గి) హా! ఏమిది? కోపావేశంబున మాటాడుచుంటిని! ఇం దెవ్వరునులేరే! ఈదారుణచర్యల నింకనుఁ బరికించెదం

(జపముచేసికొనుచుండ పాండవవనవాసము శమీవృక్షము కనఁబడును.)

హా! ఇఁకేమిసేయుదును? ఎవరినందును? ఎవరిని దూషింతును? ద్యూతప్రియుండగు ధర్మరాజును మాయాదురోదరంబున శకునిచే నోడింపఁజేసి, దురాత్ముఁడగుదుర్యోధనుఁడు వారలకు పండ్రెండేండ్ల వనవాసము నొక్కయే డజ్ఞాతవాసంబును నిర్మించెఁగా? కలుషకర్ముఁడు.........ఇఁక ధర్మరాజు ధర్మబుద్ధియేల? భీమపరాక్రమవినియోగ మేమి? అర్జునవీర్యవిజృంభణఫలమేమి? నకులసహదేవసత్వంబులేల? ఇఁక ధర్మ మెక్కడ? అధర్మ మెక్కడ? పుణ్యమేది? పాపమేది? ప్రళయకాలంబునఁ జతుర్దశభువనంబు లేకమైనతెఱంగున సర్వప్రపంచమును మాయానంఛన్నంబయ్యె! దైవము లేఁడే? పాపపుణ్యంబుల విభజించి, ధర్మస్థాపన మొనరింపఁడే? కలిమాయలఁ బటాపంచలుగా వింపఁడే? లోకములం బాలింపఁడే? భూభారనివారణార్థము కృష్ణరూపంబున నవతరించిన నారాయణుం డేల కన్నులుమూసెను. ధర్మమూర్తులగు పాండవులను రక్షించి కురుకులంబును శిక్షింపకున్న నింక తా నెందులకు?..........ఆహా! కన్నుల నీదురంతముల వీక్షింపఁజాల? వీక్షించి సహింపఁజాల? కురుకులంబు నెల్ల నాశాపాగ్నిచే భస్మీభూతము గావించెద. ఆవల పాపమురానిమ్ము, పుణ్యము రానిమ్ము.

[కృష్ణుఁడు ప్రవేశించును.]

కృ—వ్యాసభగవానుఁడా! శాంతింపుము- శాంతింపుము! ఏటి కీయాగ్రహము! ఏటి కీకోలాహలము!

వ్యా—శ్రీకృష్ణా! ఏమి యిది? పాండవకులంబునకు గల్గిన దురంతముల నీక్షింపవే? ఇట్లు నిశ్చింతతో నుండఁదగునా? ఆగ్రహ మేటికనెదవేల? ఇంతకన్న నాగ్రహసమయ మేది?

కృ—వ్యాసమునీంద్రా! ఆగ్రహమన్న నేమనుకొంటిరి? మీరందునది యిదియే, సత్యాగ్రహమనియా మీయభిప్రాయము? పాండుధరాకళత్రనందనులు, ధర్మపాశబద్ధులై దుఃఖంబు నాత్మను దిగమ్రింగి కష్టములను సహించుచుండిరి. ఇదియే సత్యాగ్రహము! మీరును పరమపూజ్యమగు సత్యాగ్రహముం దాల్చి వేచియుండవలయును. పాండవులు దివ్యసత్యాగ్రహవిశేషమున తమరాజ్యమునందగలరు. వారి యాత్మశక్తిబలంబుననే, కురువంశంబు నిర్మూలమగును. మన ప్రయత్నములు కాలప్రవాహము నెదుర్కొనఁజాలవు! ఏటి కీనిరర్థ కాగ్రహమును వహించెదరు!

వ్యా—మహాత్మా! శ్రీకృష్ణదేవ! ధన్యాత్ముఁడనైతిని. సత్యాగ్రహధర్మంబు చక్కగా నుపదేశించితిరి. క్రోధముం దాల్చి వెకలినైతిని. క్షమింపుఁడు. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

దానవీరకర్ణ.

తృతీయాంకము.

౧ వ దృశ్యము—కుంతిగృహము.

(అంతట కుంతి విచారముతో ప్ర)

కుంతి—(స్వ) కటకటా! మూలదైవమా! అంతటిపాండు రాజున కిల్లాలనై లోకంబులను గడగడలాడించు నేర్పుగలపాండవులకుఁ దల్లినై పరులపంచలఁ బడియుండుమని నానుదుట వ్రాసితివా! నాకు వారలందైన నొక్కనియదృష్టమైన శుభప్రదముగ నుండఁగూడదా? అందరికిని నొక్కతీరుననే కావలయునా? కృష్ణా! దీనబాంధవ! బాంధవులమైనమమ్ము సుంతైనఁ గరుణింపక పాపాత్ములగు కౌరవులకే యభ్యుదయములఁ గూర్పనుంటివా?

(కృష్ణుఁడు ప్రవేశించును.)

కృ—అత్తా! కృష్ణుఁడు నమస్కరించుచున్నాఁడు.

కుం—ఆయుష్మంతుఁడవు గమ్ము. బాలకా! దీనవత్సలుండ వగు పరమాత్ముఁడవైనకతంబునఁ గదా తలంచినంతనే ప్రత్యక్షమై తివి? ఇట్టిదయామయుండవగునీకు నీమేనబావలపై నేల కారుణ్యము నశిపోయె?

కృ—అట్లెవ్వరు చెప్పిరి?

కుం—చెప్పవలయునా యితరులు? అధర్మద్యూతమున శకుని రెండవమారు నాయగ్రసుతుని పదభ్రష్టునిఁ జేసి పండ్రెండేండ్లు వన

వాసము నొకయేఁ డజ్ఞాతవాసము ఘటింపనియమించి ధర్మపాశబద్ధు నిఁ జేసిపంపుట జూచుచు మిన్నకుంటివిగాని నీచకార్యధంబునకీ కౌరవు లెంతటివారు? అలుకఁ దాల్చినఁ బ్రళయంబు ఘటింపఁ జేయఁజాలు ధర్మప్రవర్తి యగుయుధిష్ఠిరమూర్తియు భుజాదండమాత్ర విచలీకృతసమస్తభువనుఁ డగువృకోదరుఁడును సమంచితధనుశ్శాస్త్ర ప్రవీణుఁ డగు పార్థుఁడును శత్రుగజ కంఠీరవులగు నకులసహదేవులును నిరర్థకులై కన్నుల నీరునిండ విరోధులానందమున సౌధాగ్రములఁ జూచుచుండ దమవెంట పాంచాలి దీనవదనయై దుశ్శాసనుండు నిండుసభలో లాగివిడచినకచభారంబు జీరాడ నడువ నడపులకరుగరే వాసుదేవ! ఈకార్యంబులెల్ల నీయుపేక్షవలన జరిగె! కాని మనసారఁ దలంచిన నీవలనఁ గలుగనికార్యంబులు గలవె.

[విదురుఁడు ప్రవేశించును.]

విదు— చాలును. పాండుమహీశ్వరపట్టమహిషీ ! చాలును నీదుర్వాదము! పాండవైకజీవనుఁడగు కృష్ణపరమాత్ము నెట్టికపటిగాఁ దలంచితివి? ఈనిరర్థకనిందాపరిభాషణంబుల కీయదుసింహముతగదు. తగనివిధంబున నీమాధవుఁ బరిశోషించుచుంటివేమి? సదా దయాస్వభావుఁడగునీగోపాలబాలుని తోడునీడలేనినాడు పాండుపంచకంబు క్షణక్షణ ప్రాణసంశయసహితమని నమ్మము. లాక్షాగృహమునఁ జిక్కువడిననీవు నీకుమారపంచకంబుతోడ, పరిరక్షితవగుట యీమహాత్ముని కృపారసంబుననే! పాంచాలీవస్త్రాపహరణంబునఁబుప్పెడల కురుకులంబెల్లవిస్మయభీతచేతస్కమై దిక్కులఁ బారఁ, నక్షయచేలంబులఁ బ్రసాదించినదియు నీదేవదేవదేవుఁడే! ఎట్టి ఘనవిపత్పరంపరలు చుట్టుముట్టిన, నెట్లు రక్షింపవలయునో తగుసమయము నెఱింగి పాండవులఁ గంటికిరెప్పవలెనరయు నీదయాసముద్రుఁడు నిన్ను దయఁదలంపఁడే?

కుంతి— జ్ఞాననిధురా ! విదురా! నీవంచించిన చందము నెఱుం

గని మందు కాలనుగాను. అయినను స్వతంత్రుఁడగు మేనల్లుఁడు గావున నించుక నిష్ఠురమాడితి. ఇది యాతనియెడల నపచారంబగునే? ధర్మ పక్షముఁబూని సత్స్వభావుఁ డగుయశోదాకుమారుఁడే ధర్మము మాననంతదనుక నాకుమారులఁ గావఁ గామధేనువని తెలియని దాననా?

కృ—అత్తా! నీమేనల్లుఁడు తనబావమఱదులపై నపేక్ష గలవాఁడుగాని యుపేక్షగలవాఁడు కాఁడు. పూర్వకర్మఫలం బెంతటి వారికైన ననుభవింపక తప్పునది కాదు. పాండవులునయితము తమ కర్మఫలానంతరమున సమస్తసుఖభోగంబుల ననుభవించి యీధరా తలంబున ననంత సామ్రాజ్యముం బరిపాలింపఁగలరు. కావున నీవు చింతఁదక్కి యుండుము.

కుంతి—గోపాలకుమారా! ఆగతానాగతవేదివగు నీపలుకు లన్యథాయగు టరుదు. ఐనను నేను పాండవవిజయంబునసంశయించు టకుఁ బ్రబలకారణ మొండు వేఱుగాఁగలదు.

కృష్ణు—అది యేమి?

కుంతి—కర్ణునిఁ దలఁచి భీతిల్లెద.

కృ—ఔను. అది భయస్థానమే!

కుంతి—అటులైన నాకుమారులు పరాజయముఁ గాంతురా!

కృ—ఈకృష్ణుఁడు లేనప్పుడు.

కుం—ఉపాయాంతరము?

కృ—తత్కార్యనిర్వహణంబు నాయందుంపుము. కర్ణుని ప్రబలశాపాహతునిఁ జేసి నిర్వీర్యుం జేయుభారము నాది.

కుం—కృష్ణా! నీవు సర్వవిషయవేదివి! కర్ణుని మడియింతు వేని నాకు తీరనిపుత్రశోకము కలుగును. కావున నుభయపక్షరక్షవి

చ్ఛేదకంబుగ సంధి పొసఁగునేని యట్లు గావించి కురుపాండవుల నుద్ధరింపఁజూడుము.

కృ—పాండవమాతా ! కర్ణార్జునులు మిత్రులై భారతసంగ్రామము కడముట్టుట స్వప్నవృత్తాంతమని తోఁచుచున్నది.

కుం—కపటప్రపంచనాటక సూత్రధారి వగునీవు దలంచునెడలఁ గారాని దేమున్నది.

కృ—అమ్మా! నీవు చింతింపకుము. సాధ్యమైనంతవఱకు నేను సంధిచేయ యత్నించెద. అది సాధ్యముకాదేని కర్ణునైనఁ బాండవపక్షమునకు మరలింపఁ జూచెద. అదియుఁ గాకున్న పాండవవిజయంబే ధృవంబుఁ జేసెద. ఇఁక నీ వఱుగుము.

కుం—(నిష్క్రమించును.)

విదు—జగన్నాయకా ! "కర్ణునిఁ దలంచి భీతిల్లద" వని కుంతీదేవియనుటయు నీవు "ఔను ! అది భయస్థానమే" యని పలికితివి. అనితరసులభమహామహిమాన్వితునకు నీకునైత మాసూతసూతి భయస్థాన మయ్యెనే?

కృ—విదురా ! ఆకర్ణుఁడు సామాన్యుఁడుగాఁడు. అతనిదానగుణంబు జగద్విశ్రాంతమయ్యెను. గోబ్రాహ్మణప్రీతిఁ గావించినందువలన దేవత లాతనియందు సంప్రీతులైరి. అట్టివానిని జయించుటదుస్సాధ్యంబని నామదికిఁ దోఁచెను.

విదు—గోపాలకృష్ణా ! ఆతఁ డంతటిదానకర్ణుఁ డగుట నిజమా?

కృ—"నిజమా ! యని సంశయింపనేల ? ఆతనివితరణశీలిత నీ కిపుడుంగఁజేసెద సాధువేషంబులఁ దాల్చి మనమాతనికడ కరుగుదము రమ్ము.

విదు—అటులే చేయుదము. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

౨ వ దృశ్యము.

[ప్రవేశము—కర్ణుఁడు. మంత్రిపరివారము.]

(నృత్యము జరిగినతరువాత)

కర్ణ—సచివచంద్రమా! సప్తాహమునకై వచ్చినసమస్తజనులకును మర్యాదలు యథావిధిగ జరిగెనా!

మంత్రి—ప్రభువునానతి మరొకవిధ మెటులగును?

కర్ణ—విప్రులకు, సాధులకు, సన్మానసత్కారములు జరిగెనా? దక్షిణలు సంతృప్తిగ నొసంగఁబడినవా?

మంత్రి—భాగ్యము.

(కృష్ణ, విదురులు, సాధువేషములతో ప్రవేశించుట.)

కృ—విదురా! చూడుము. ఆసింహాసనస్థుఁడగు మహాతేజశ్శాలియే కర్ణుఁడు; మన మీచాటుననుండి యీతనిపరిపాలనావిధానముం బరికింతము.

విదు—చిత్తము. (ఒకప్రక్కనుందురు.)

కర్ణ—అటుగ మఱచితి. మొన్నదక్షిణదేశమునుండి యజ్ఞభిక్షకై వచ్చినవిప్రులకోర్కెలు తీర్పఁబడినవా?

మం—క్షమింపవలయు. వారింకను రాజప్రాసాదమునందే యున్నారు.

క—ఎందుచేత ?

మం—నెలదినములనుండియు నెడతెగనివర్షపాతము. ఆబ్రాహ్మణులు, యజ్ఞముచేయుదురఁట! ఇంధనములు కావలయునఁట. వర్షములు వెనుకఁబట్టుదనుక నుండుమంటిని.

క—ఛీ! ఏమిపనిచేసితివి? మనయనుకూలసమయములకొఱకు విప్రకార్యములు నిలుపవలయునా? ఏమి నీబుద్ధిజాడ్యము? నీలోభగుణంబు వదలవైతివిగదా! ఈకర్ణుని "దేహి" యని యర్థించిన వాఁడు నీవలన వ్యర్థుఁడు కావలయునా?

కృ, వి—(విని తమలో సాజ్ఞలుచేసికొందురు)

మం—ఆజ్ఞ యెటులయిన నట్లు గావింతును.

క—ఆజ్యఘటంబు లేవియు మిగిలియుండలేదా ?

మం—జాగ్రత్తపఱచెదను.

క—పదివేల యాజ్యఘటంబుల నాబ్రాహ్మణుల కొసంగి పంపుము.

మం—చిత్తము.

క—శీఘ్రముగ ముందాపని కానిమ్ము; ఇంతివఱ కైన యాలస్యము చాలును.

మం—(వ్రాసి సేవకునకిచ్చి పంపును.)

క—నీకిదియే శాసనము. అర్థులవిషయమున నీ వేపనినిగాని స్వతంత్రించి చేయవలదు. ఏమందువా ?

చ. క్షితిసురకోటులన్ వధముసేయుటకన్న మధుద్రవంబు నా
యతిమతిఁ ద్రావుకన్న పలలాశనదోషముకన్న గోవధో
ద్ధితమగుపాపకార్యమునఁ దేలుటకన్న నసత్యదోషమే
యతితరమై నృపోత్తమ, కులాంతకకారణమై చెలంగెడున్.

సేవ—(ప్రవేశించి) మహాప్రభూ ! కొందఱుపౌరులు దర్శనమపేక్షించి హజారమున వేచియున్నారు.

క—సత్వరము రానిమ్ము.

[కొందఱుపౌరులు ప్రవేశింతురు.]

1పౌరు—మహాప్రభూ! దిక్కులేనివారము; కాపాడవలయును

క—పౌరులారా ! మీ కేమియాపద గలిగె ?

1పౌరు—బాబూ ! ఏమిచెప్పుదుము ! అతివృష్టిచే పొలములపైరులు మురిగిపోయినవి. దురంతక్షామము గల్గునని భయపడుచున్నాము. మాకొకదారిఁ గలిగింపకున్న బ్రదుకము.

క — సరే! రాజకీయముగ మీరు చెల్లించుచుండిన సిస్తులను మానెదము. తృప్తిపడితిరా?

1 పౌరు — మహారాజా! మీరు శిస్తులను మానెదరుగాని మాకు బ్రతుకుమార్గమేది? ఇంటనుండిన కొలఁదిధాన్యము విత్తనము లక్రింద మురిగిపోయినది.

మం — మీరు సత్యమేవచించుచున్నారుగద?

క — మంత్రీ! ఇది యనాలోచితముగుప్రశ్న. అనృతము కల నైన నెఱుఁగని యమాయకులగు జానపదులని వారి మొగంబులే చెప్పుచుండుటలేదా? ఎవ్వరెవ్వరిపొలంబు లతివృష్టిచే నాశనము లయ్యెనో నీవుస్వయముగ విమర్శించి వారందఱకు సంవత్సరగ్రాసంబు లిప్పింపుము.

మం — భాగ్యము.

1 పౌ — మహారాజా! మీచల్లనిపరిపాలనము వేయేండ్లుం డునుగాక!

2 పౌ — మహాప్రభూ! నామనవిగలదు.

క — ఏమి?

2 పౌ — నేను నిరుపేద నగుభూస్వామిని నాతండ్రి చచ్చి నదిమొదలు భూములన్నియు ఋణప్రదాతలపాలైపోవ నొకభూఖం డమును మిగుల్చుకొని, నాలుగేండ్లనుండి కాలముఁబుచ్చుచుంటిని. ఈసంవత్సర మీబ్రాహ్మణుఁడొకఁడు వచ్చి నాతండ్రి బ్రతికియున్నపు డిది తనకుదానముగ నిచ్చెననియు తాను కాశీయాత్రకరిగి యీవర్షమే వచ్చెననియుఁ దన కదిచెందవలయుననియుఁ జెప్పుచు దానపత్రముం జూపుచున్నాఁడు. నేను బహుకుటుంబీకుఁడను. మహారాజా! కేవల మీభూమిపై నాధారపడినవాఁడను. న్యాయము దయచేయవలయును

క — ఏ దాదానశాసనము?

బ్రా—(పత్రము నిచ్చి) మహారాజా! బ్రాహ్మణుఁడను. బీద వాఁడను. న్యాయమూర్తులు—

క—జానపదుఁడా! ఇది నీతండ్రి వ్రాసినదేకదా?

బ్రా—మహారాజా! అందు సంశయము లేదు.

2 పౌ—రాజేంద్రా! ఇదిమాకుటుంబ ముచ్ఛదినములలో నుండినపుడు నాజనకుఁడు దానముగానిచ్చియుండెను. నాఁటనుండియు మాభుక్తమునందే యున్నది. అదిగాక, మాకుటుంబ మిపుడు చితికి పోయినది.

బ్రా—దానకర్ణుఁడవు మహాప్రభూ నాభూమి నాకిప్పింపుము. వీఁడు నాకుఁగాకుండ తప్పించుకొనఁ జూచుచున్నాఁడు.

క—బ్రాహ్మణుఁడా! అల్లరిచేయకుము. అన్యాయ మెవ్వరికినిఁ గలుగదు. ఇది కర్ణునిపరిపాలనమని యెఱుంగుము.

బ్రా—అట్లయిన శాంతించితిని.

క—జానపదుఁడా! ఎట్టికాలమున నెప్పుడు దత్తమైనను దానముదానమే! సత్యవాక్యమున కెన్నటికిని వికల్పము జఱుగజనదు. అదిగాక పితృశాసనమును నీవు చెల్లింపవలయును. నీ వీ క్షేత్రము నీవిప్రునకు విడువనేవలయు.

బ్రా—మహాప్రభూ! సూర్యచంద్రు లున్నంతకాలము మహేంద్రభోగము లనుభవింతువుగాక!

2 పౌ—అయ్యయ్యో! ఇంక నాబ్రతు కేమున్నది? నా బిడ్డలు చావవలసినదేనా?

కర్ణ—పౌరుఁడా! శాంతింపుము. ఈపత్త్రము ననుసరించి యాబ్రాహ్మణునకు నీ వైదుపుట్లభూమి నీయవలసియున్నది. కావున నీకు మేము పదిపుట్లభూమిని మాన్యముగా నిచ్చితిమి! వలయుస్థలమునఁ గొని యథేచ్ఛగా ననుభవింపుము పొమ్ము.

2 పౌ—నాతండ్రీ! నీయింట కనకాభిషేక మగునుగాక! నీ కడుపున మామిడిపండ్లవంటిబిడ్డలు పుట్టుదురుగాక!

క—పౌరులారా! ఇఁక మీరరుగుఁడు.

పౌ—చిత్తము. (నిష్క్రమింతురు.)

క—మంత్రీ! కాలాతీతమయ్యె! సభ చాలింతమా?

మం—చిత్తము.

కృ—విదురా! ఈతఁడు సభ చాలించుచున్నటు లున్నది. మన కిదేసమయము.

విదు—అటులే కావింతము.

కృ, వి—విజయతాం, విజయతాం, రాజన్.

క—భూసురాశీర్వాదమును నమస్కారణపూర్వకముగఁ గై కొంటిని. మహాత్ములారా! ఈపీఠముల నాసీనులుగండు.

కృ, వి—(కూర్చుందురు.)

కృ—రాజా దానకర్ణుఁడవనివిఖ్యాతివిని బహు ప్రయప్రయా సలకోర్చి దూరదేశమునుండివచ్చితిమి. పూజ్యులమగు సాధువులము. కేలుసాచి దేహి యని యర్థించుచున్నాము. మాకోరికలు దీర్పవల యును.

క—సాధూత్తములారా! ఇంతవఱకు కర్ణునిచే నిరాశనందిన యర్థులీభూతలమునఁ గలుగరు. తమ కోరిక నెఱిఁగింపుఁడు. ఎట్టిదైనఁ గాదనక తీర్చువాఁడ.

కృ—మహారాజా! మేము బదరికావనమున సత్రయాగముఁ దలపెట్టితిమి. మాసముదినములనుండియు నఖండవృష్టిగనున్నది. పొడి సమిధలు లభింపక బ్రాహ్మణకార్యము భంగమగునట్లు కనఁబడు చున్నది. మా కింతకన్న వేరుదానము లక్కఱలేదు. పదిబండ్లపొడి సమిధల నిప్పింపుము.

క—నచివోత్తమ! ఏమిచేయవచ్చును?

మం—యజ్ఞవిషయమే మరలవచ్చెను. వర్షకాలముగదా!

క—ఆజ్యభాండములు గలవా?

మం—ఇప్పుడేకదా! పదివేలకు వాగ్దానమైనది. మరల, గావలయునన్న నసాధ్యము గాదా?

కృ—రాజా! ఈ యాగమునకు సమిధలే కావలయును. ఆజ్యము నిదివఱకే జాగ్రత్తపఱచితిమి.

క—సాధువులారా! మీరెందుకును గొందలంబందకుఁడు. చందనదారునిర్మితంబగు నీమందిరమును మత్కరప్రయోగకౌశలమునఁ గూలనేసి యిచ్చెద మీరీచందనకాష్టంబులనే యజ్ఞార్థము వినియోగింపఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

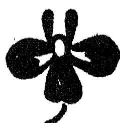
(కర్ణుఁడు చందనగృహమును కూలనేయును.)

అందఱు నిశ్చేష్టులగుదురు.

విశ్రాంతిసంకేతమగుయవనిక మెల్లగ వ్రాలును.

విశ్రాంతికాలము.

తృతీయాఙ్కమ్ - సంపూర్ణము.

దానవీరకర్ణ

చతుర్థాంకము.

---

౧ వ దృశ్యము—ద్వైతవనము.

[పాండవులు ద్రౌపది పరిక్కన చారుఁడు]

ధర్మ—చారుఁడా! తరువాత నేమిజరిగినది?

చా—స్వామీ! అట్లుప్రయాణమైన మద్రరాజు తనమేనల్లుండగునకులసహదేవులఁ గనుగొనుకోరికగల్గి కతిపయసేనాసహితుఁడై యీవంకకే వచ్చుచుండెను. ఈయెడకు శల్యుండువచ్చినయెడల మేనల్లురయెడల మోహంబున జఱుగఁగలరణంబున పాండవపక్షము నే వహించుననియు భీమసేనునంతటివిక్రమముగలశల్యుఁడు తమయెడ నుండిన సేమమనియుఁ దలపోసి దుర్యోధనుఁడు కపటవేషంబునువహించి శల్యుని వెంబడించెను.

భీము—కపటవేషంబు వహించెనుగా? ఓరీ! దుష్టదుర్యోధనా! ఇంకను నీకపటంబు విడువవైతివిగదరా?

మ. విసముంబెట్టితి; నీటఁ ద్రోసితి; మహాభీలాగ్నులం గాల్చి మా
యసుపుల్దీయఁ దలంచి తంతటనఁ ద్రుపాత్మోఁడవుం గాక యీ
బిసజాతానన, ద్రౌపదీసతిని, నిర్భీతిం బరాభూతఁగా
నొసంగజేసితి వట్లె శల్యుఁడని నీ వూహించితే దుర్మతీ.

అర్జు—అన్నయ్యా! ఇప్పు డీయుపన్యాసమేల?

ద్రౌప—ఇంతేకద! మీయన్నదమ్ములపరితాపము ?

భీము—పాంచాలీ ! ఇంతేయనియా? ఔను. ఇప్పటికింతే—
(మీసముతిప్పుచు)

గీ. ఈత్రయోదశవత్సరమాత్రదీక్ష
వదలఁ గానిమ్ము; నీవ చూచెదవుగాక
కురుకులసరస్సుఁ గలఁచి యీకుంజరంబు
దుంచు కురులను తామరతూండ్ల నెల్ల.

ధర్మ—తమ్ముఁడా! ఇప్పు డెవ్వరిపై నాగ్రహము? శాంతింపఁ గూడదా ? పాంచాలీ ! నీవును తగినటులాడుదానవే ? చారుఁడా ! కపటవేషంబున దుర్యోధనుఁ డేమిచేసెను? మామ కేమైన హానిగల్గింప లేదుగద?

చా—ఉపకారము నపేక్షించినవాఁ డపకార మేలచేయును?

ధర్మ—ఎట్టియుపకార మపేక్షించెను?

చా—విన్నవించుచున్నాను. శల్యునిసైన్యంబుననే దుర్యోధను డొకసామాన్యభటునివేషంబున విహరించుచు శల్యుఁడు బస చేయుమార్గంబునందెల్ల చలువపందిళ్ళు, చలివేంద్రలు, పంచభక్ష్య సంయుతంబులగు భోజనంబులు, మార్గాయాసపహారంబులకు వాహనంబులు, ననుకూలముగనుండునట్లు గావించుచుండెను.

ధర్మ—ఇది యెంతయుఁ జిత్రము! తరువాత,

చా—తరువాత, నొక్కనాఁడు మద్రరాజు సుఖాసీనుఁడై యుండి, "నా కీసుఖంబులు గూర్చుచున్న మహనీయుఁడు గాన్పించెనా నాశరీరంబిచ్చెద" నని పలుకఁ దటాలున దుర్యోధనుఁడు భటవేషంబుఁదీసివేసి, పాదములంబడి, "మామా ! సంగ్రామంబున నీ

సహాయము గావలయు" ననిపలికెనఁట! అంతట శల్యుఁడు ప్రీతుఁడై యాతని కావాగ్దానం బొసంగెనఁట!

ధ—(స్వ) ఔరా! ఎంతమోసగాఁడు సుయోధనుఁడు!

ఆ. భండనోక్తశస్త్రభాండారసామగ్రి
తోడ దారులందుగూడఁ గొట్టి
తగినబంధుజనులఁ దనపక్షమునఁ జేర్చు
కొన్నవాఁడెగదా సుయోధనుండు!

ఈతనియుద్యోగంబు మెచ్చఁదగియున్నది. దీని కేదేనిప్రతివిధానం బాలోచింపవలయు (ప్ర) చారుఁడా! ఇప్పుడు శల్యుఁడెక్కడ?

చా—మీకడకే వచ్చుచుండెను. ఇప్పటి కీయాశ్రమంబు చేరెననియే నాతలంపు.

[తెరలో]

యుధిష్ఠిరమహారాజా! మద్రరాజేంద్రులు వచ్చినారు.

ధర్మ—ఓహో! రానేవచ్చెను. చారుఁడా! నీ వింక నరుగుము. పాంచాలరాజపుత్రీ! నీవును—తమ్ములారా! ఈతని నెదుర్కొందమురండు!

(ద్రౌప, చారు, వేర్వేర నిష్క్రమింతురు.)

(పాండవులెదురేగి శల్యునిఁదోడ్తెత్తురు. అందఱు నాసీనులగుదురు.)

శల్య—కటకటా! ఎట్టిస్థితిలో మిమ్ముఁ జూడఁగంటిని.

గీ. పాండుభూజాని మాబావ పరమపదముఁ
జేర మాద్రి మాసోదరిచితినిఁ జేర
నపుడు మాదేశ్రీయులను మిమ్ము నరసినాఁడ
నేఁడు మరల మి మ్మీస్థితిఁ జూడఁగంటి.

దురాత్ములగు దుర్యోధనాదులు మిమ్ముఁ బెట్టిన కష్టోదంతంబులన్నీ నాలకించితిని. అయినను శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు మీయండనుండు టను మీకే యపజయమును గలుగదు.

భీ—మామా! అంతటిసానుభూతిగలవాఁడవు మరల సుయోధనునకు సహాయము గుదునని వాగ్దత్తముఁ జేసితివఁట గాదా!

ధ—అతఁ డేమిచేయును! ఇది దుర్యోధనుని మోసముగదా!

శ—శమనాత్మజా! మీ కీవార్త యెట్లు తెలసెను?

ధ—భగవదనుగ్రహమున సర్వవార్తలును దెలియుచునే యుండును.

శ—ధర్మజా! సుయోధనున కట్టివాగ్దానముచేయుట సత్యమే కాని, యందులకు భంగమురానిసహాయము మీ కేది వలయు నన్నుఁ గావింతును.

ధ—ధన్యాత్ముఁడ నైతిని. మామా! ముందు జరుఁగఁబోవు కురుపాండవరణమందునఁ సూతపుత్రుఁడగు కర్ణునకు నిన్ను సారథిగాఁజేసి మనయర్జునునిపైకంపుదురు. ఆసమయంబున నీవు కర్ణునకు నిరుత్సాహకరములగు వాక్యములనాడుచు, నాతనిమనంబు నెప్పటి కప్పుడు కలఁచివేయుచుండవలయును. ఇదియే నీవు నాకుఁ జేయఁదగిన యుపకారము !

శ—నిస్సంశయముగఁ గావింతును!

ధ—నేఁడు కడుసుదినము. మామా ! ఎండఁబడివచ్చితివి. భోజనసమయమైనది లెమ్ము.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

౨ వ దృశ్యము.

(కుంతి ఒంటరిగ ప్రవేశించును.)

కుంతి—(స్వ) కటకటా! కన్యాత్వంబుననే దూర్వాసుండు నాపాలి కేలరావలయు! వచ్చినవాఁడంతతోఁబోక, మత్పూజల కానందించి, నా కామంత్రంబేల నుపదేశింపవలయు? ఉపదేశించినంతనే యూరకుండక గంగాతీరముంజేరి సూర్యునేల నారాధించితిని?... నా కాకుమారుఁడు వివాహపూర్వంబుననే కానీనుఁడై కలుగనేల? కన్నకడుపని కనికరింపక లోకపరివాదంబులకు భయపడి, దేదీప్యమానముగ కవచకుండలములతో వెలుగు కన్నకుమారుని గంగ కర్పించితి. అట్టివాఁడు నాపుత్రుండని వెల్లడిచేతమన్న! లోకంబు నన్నెట్లు దూషించి తూలనాడునో యని సంశయము. వెల్లడింపకుండమన్న తెరలు తెరలై వెల్లువలై గర్భశోకమానందంతటను భరింపరాని మహాదుఃఖమేదియో సముత్పన్నంబై నాప్రాణంబులం దీయుచున్నది. ఎట్టి దుఃఖంబులనైన భరింపవచ్చును. ఎన్నియాపదలనైన నోర్వవచ్చును. గాని కటకటా!...............కడుపుఁగన్న కుమారుఁడు సకలలక్షణలక్షితాకారుఁడగు జ్యేష్ఠుఁడు. అట్టివానిని, శత్రుమిత్రభేదంబుమాని సర్వజనులును, సూతకులాధముఁడని దూషించుచు, దురంతనిందాగర్భవాగశనిపాతంబులబారి నాతనిఁ బడనేసిన నాదెంతటి శిలామయమానసమో వ్రీలకున్నదిగదా! మేలు!...............దుర్యోధనా! మేలు............స్నేహధర్మంబును చక్కగా నెఱింగితివి! నాప్రథమపుత్రుఁడగు కర్ణునాదరించిన నీవు మరణపర్యంతము సకలవైభవంబుల ననుభవింతువుగాక!............పూజ్యురాలవగు నోరాధా! కోటిసూర్యప్రభారాసియగు కుమారునింగని గంగోదకంబున విడిచిన నాకన్న పెంచిపెద్దవానిం జేసి, ముద్దుముచ్చట లనుభవించిన నీవుగదా యదృష్టవంతురాలవు! అకటకటా! నేనిపుడేమిచేయుదు? ఎటుచూ-

చినఁ గన్నకడుపేఁగదా! హా! మాలదైవమా! వేరుచేసిన కుమారు సంతతోఁ బోనీయక, శత్రుపక్షంబునఁ జేర్పవలయునా!............ అక్కటా! నేనింక పుత్రశోకంబు దిగమ్రింగి, యంగీకృతకార్యమును చేయనేవలయును.........మానసమా! ధైర్యమును వహింపుము. పుత్రమోహామా? నాదరికిరాకుము. అర్జున ప్రాణరక్షణార్థము కర్ణుని వదలనేవలయు. అయ్యో! ఇప్పుడు వదలుటేమి? ఏనాఁడు, పాపిని నగు నాకడుపునబుట్టెనో యానాడే విడనాడితిని. కర్ణార్జునులిద్దఱును నాకుమారులుగారు. కారు. ఎన్నఁడునుగారు. (కన్నులుమూసి)

నాథా! త్రిదివాధినాథా! నీకుమారుఁడగు నర్జును, నీసంగ్రామంబున రక్షించుకొమ్ము.

—: దండకము :—

నాకాధిపాలా! సురానీకలోలా! శచీజీవకారుణ్యలీలావినోదా సముత్తుంగ శృంగాయుతానంత శైలప్రమోదాపహారీ! సదానందనో ద్యానరంగద్విహారీ మదోద్రేకదుర్వైరి గర్వాపహారీ! నమోవజ్రపాణీ నమస్తే నమస్తే.

ఇంద్రు—(ప్రత్యక్షుడై) దేవీ! ఈయవసరంబున నావలన గావలసిన పనులేమిగలవు?

కుం—మహాత్మా! తమపాదపంకేరుహాములకు దాసురాలి యభివాదనము. మహాభారతరణంబు జఱుగబోవుచున్నది.

ఇం—ఐననేమి? చక్రికరుణావిశేషమున, నందు నీ కుమారులకుఁగదా విజయంబుగలుగు.

కుం—అట్టి నిశ్చయమేమున్నది?

ఇం—పరాత్పరుని సహాయమనిశ్చయమా?

కుం—కాకపోవచ్చును. మనుష్యప్రయత్నమువలదా?

ఇం—ఇప్పు డేమికావలయు ?

కు:—కర్ణుని దలంచిన నామనంబు వ్యాకులం బగుచున్నది. అతనికడ సహజకవచకుండలము లున్నంతదనుక నొండురు లాతనిఁ దేరి చూడలేరు.

ఇం—భీతినందకుము. దానమునందు కర్ణునకుఁ బ్రీతియధికము. విప్రవేషంబున నిప్పుడే యాతనికవచకుండలముల నపహరింతును. నీవు విచారము దక్కియుండుము.

కుం—భాగ్యము.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

సూర్యు—(రభసమునఁ బ్రవేశించి) రే! దుష్టా! దేవేంద్ర ఇంతస్వపుత్రపక్షపాతంబుగలనీదేవత్వమేల కాల్పనా! కర్ణునిదానగుణంబు నీకు మెప్పుఘటింపక, నిట్టి కురూపంబులకుఁ బనికివచ్చెఁగా! కపటకలుషమానసంబున, మృషావిప్రరూపంబున కర్ణుని మోసగింపఁ దలంచిన; నీకురూపంబులాతనికిఁ దెలుపువారిందు లేరని ప్రమత్తుడవైతివిగా! విప్రరూపంబులింక నీవగచ్చుతువగు భానునికడసాగవు.

(నిష్క్రమించును.)

---

3 వ దృశ్యము.

(గంగాతీరమునఁ సూర్యోపాసనమొనరించు కర్ణుఁడు.)

క—(దోసిలిపట్టి) ఓ తండ్రీ! సూర్యనారాయణమూర్తీ

శా. సోమాదిగ్రహసంతతుల్ వెలుఁగు, నీ శుభ్రప్రభారాసిచే
భూమింబ్రాణులు తావకోష్ణముననే, పుట్టొందిజీవించునా
నామార్గంబులఁగాల చక్రము, వినూత్నంబౌఁ బ్రచారంబుచే
స్వామీ! చండమయూఖమండల! సమస్తప్రాణిలోకావనా.

సీ. పరమాణువాదిగా బ్రహ్మపర్యంతంబు
నిండిన సర్వరూపుండవీవ!

జగములువెల్గింప సంధ్యలుగల్పింపఁ
గారణకారణా ధారుఁ డీవ !
క్షారోదకంబును క్షీరోదకంబుగ
మార్చి లోకముఁ బ్రోచుమహితుఁడీవ !
అతనిపైజనుల ధర్మాధర్మకార్యంబు,
వీక్షించువరజగత్సాక్షివీవ !
మహితసప్తాశ్వమండల మధ్యమందు
బహుసహస్ర మయూఖవిభ్రాజమాన,
మూర్తియుత గగనాంతరవర్తివీవ,
ధవళగంగాజలార్ఘ్యప్రదాన మిదిగో.

(అర్ఘ్యము వదలును.)

[సూర్యుఁడు ప్రత్యక్షమగుచున్నాఁడు.]

సూ—కుమారా! కర్ణ! నీపితృభక్తి నా కానందము ఘటియించె! దురాత్ముఁడగు నింద్రుడు తనసుతునర్జును ప్రాణములు గాపాడుకొనఁదలంచి కపటబ్రాహ్మణవేషంబునఁ నీకర్ణకుండలంబు లపహరించి నిన్ను నిర్వీర్యుం జేయనున్నాఁడు. వానిమాయలంబడకుండ నిన్నుఁ గాపాడవచ్చితిని. హెచ్చరిక హెచ్చరిక !

క—తండ్రీ! నీయానతిశిరమునఁదాల్చితిని ! మీపలుకులచే నామనంబిప్పుడమందానంద కందళితంబయ్యె. ఏమందు వేని.

ఆ. వితరణంబుచేత విశ్వంబు దనిపె నీ
కర్ణుఁడంతెకాని ఘనసుపర్వ
పతిమనంబు మెచ్చ భాగ్యంబుఁగనఁడయ్యె
కలిగె నట్టిభాగ్యగరిమ నేడు.

ఈతఁడు నను మోసంబొనర్ప వచ్చుచుండెనని యానతిచ్చిరి! మోసంబునరానిండు దోసంబునరానిండు ! త్రిలోకేశ్వరునంతటి

మహానుభావుండుఁ కేలుసాచి, నన్నుదాతగావించి తానర్థియగుటకన్న నాకీజన్మంబునవలయు కృతార్థత వేరేమున్నది? నాప్రాణాపాయకరంబైనసరే! మరేమైనసరే! ఇంద్రుఁడే నన్నర్థించువాఁడేని, ఈకవచకుండలంబులే కాదు. నాప్రాణంబైన నిచ్చెద. వీరభోజ్యమగుసంగ్రామవిజయంబపేక్షించినవాఁడనుగాను. నన్ను మోసగించి యింద్రుఁడీయఖండసామ్రాజ్యము నర్జునునాదలంగట్టి మృతిలేనివానింజేసినను నాకువిచారములేదు. తండ్రీ! నీకుమారునకు దానకర్ణుఁడను విఖ్యాతి నీవు వెలుంగునంతాక గల్గుటే నాకోరిక! నీపలుకు నిరాకరించితినని కోపింపకుము. నీకు నాపైఁగల వాత్సల్యంబున కిదేనమస్కారము.

సూ—ఓహో! మెచ్చితి బాలకా! నీయశోకాంక్షకు మెచ్చితి! దానకర్ణుండవై ప్రళయపర్యంతకీర్తిని ధరింపుము. (తిరోహితుఁడగును.)

క—ఓహో! ఏమి నాభాగ్యము! అల్పుండనగునాదాన గుణధ్యానంబులెంతదూరము వినంబడుచున్నవి. నాభాగ్యమేభాగ్యము.

క. ఎందాకసోమసూర్యుల
మందస్ఫూర్తిని ధరిత్రి మండింతురో, తా
నందాక కీర్తియుతుఁ డల
బృందారకలోకసుఖము వెలఁయగ నందున్.

[ఇంద్రుఁడు విప్రరూపమున ప్రవేశించును.]

ఇం—(స్వ) అల్లదేకర్ణుఁడు సూర్యోపాసనయందున్నవాఁడు. ఇదేసమయము (ప్రవేశించి) అర్థిజనకామితార్థప్రదుండవగు నోమహాకీర్తిశాలీ! నీకు భూసురాశీర్వాదములు.

క—(స్వ) ఇంద్రుఁడుగాఁ దోచుచున్నది. (ప్ర) భూమినవతరించినకేవలసురేంద్రులగు తమదీవనలం బరిగ్రహించితి.

ఇం—(స్వ) ఇదేమి? ఈతఁడిటులనుచున్నవాఁడు? నన్నుగుఱుతించెనాయేమి? కాదుకాదు. భూసురేంద్రా యని పిలుచుచుండెఁ

శ్లో॥ దానగుణసాంద్ర! రాధాగర్భవారాసిపూర్ణచంద్ర!
నిన్నొకవరమర్థింప సంకల్పించియుంటిఁ. అడిగినవా
ర్థింపవనునీకీర్తి దిగంతవిశ్రాంతమయ్యె! కేలుసాచి
వేడితిని. నాకోర్కెఁదీర్చి ధన్యునిఁ జేయవలయును!

క—ఈయగ్రజనదాసుఁ డింతగాస్తుతింప ననర్హుఁడు! వలయు పదార్థమర్థింపుఁడు. అది నాశరీరమునఁగల కవచమైన సరియే కోసి యిచ్చెదను?

ఇం—సెబాస్! కర్ణా! పరేంగితజ్ఞానమన్న నీధనము! నీసహజ కవచకుండలంబులనే కోరి బహుప్రయాసమున నిందువచ్చితిని.

క—(కవచకుండలములఁ దీసియిచ్చి) నిస్సంశయముగ దీనిని దానముచేయుచున్నాను.

చ. ఇదియొకలిప్తపూర్వమున, నీయఁబడెందమకే, మనంబునన్.

ఇం—ఏమాశ్చర్యము? నారాకనీకెట్లు తెలసె?

క—చ. విదితముమీతలంపు; రణవీరుని నర్జునుఁగావ నన్ను ని
ర్మదునొనరింపఁగాఁగొనిన మార్గముగా యిదిదానవైఖరిన్.

ఇం—అట్లయిన నేనెవ్వఁడనో యదియు నీవెఱింగియుందువు.

క—చ. మదినికలంతయేల? గిరిమండలభేదివి వజ్రపాణివే.

ఇం—(లజ్జతో) ఓమహాపురుష! నీమాహాత్మ్య మెఱుంగలేక త్రిజగచ్ఛాసనపరాక్రమోపేతుండనగు దేవపతినైయుండియు, నింతటి మోసంబునకియ్యకొంటిని. ఇందు నేను కడుంగడునింద్యుఁడ! నేనిం ద్రుఁడననియు, మదుద్దేశ్యము దూష్యమనియు, నెఱింగియు, కేవల కీర్తికాంతచేలోకాతీతమైన సహజకవచకుండలప్రదానంబు గావించి కీర్తిఁగంటివి! నీవంటివాఁడు భవిత్యమునఁ గలుగఁబోవఁడు! నీభాగ్యమే భాగ్యము! నాయొనర్చినమోసంబునకు మిగుల సంతాపము గలిగెను. అందులకు మారుగ పార్థప్రాణహరణసమర్థంబగునీశక్తిబాణముంగొనుము. (ఇచ్చును.)

క—కృతార్థుఁడను. (తెరప్రాలును.)

———

౪ దృశ్యము.

(కర్ణుఁడు—కూర్చుండియుండగా—కుంతి ప్రవేశము.)

రంగము—గంగా తీరము.

క—తల్లీ! నీవెవ్వతెవు? రాధాగర్భ భారభూతుఁడ నగు నేను కర్ణుఁడను.

కుం—మహా తేజశ్శాలివగు నో బాలకా! ఈసమస్తదృశ్య ప్రపంచమున కాధారభూతుఁడగు సూర్యునితో నీకు ప్రథమపరిచయము గల్గించినదానను నేను.

క—నీపరిభాష నాకర్థమగుట లేదు.

కుంతి—నేను పాండవమాతను.

క—కుంతిదేవి వా? తల్లీ! నీవిటులరా నేల?

కుం—నాహృదయము ద్రవీభూతమైయున్నది. నిరంతరాందోళనమువలనఁ గలిగిన యదురుపాటుచే నాగుండెలు దారుణప్రకారము సంఘోట్టనొనుచున్నవి. ఏ యకార్యకరణమును గావించినకారణమున నాజన్మ మతిహీనాతి హీనమై పోయినదో యానిగూఢ కార్యరహస్యమును వెల్లడింపదగుతరుణము గల్గినందున నాశరీరము స్వేదయుక్తమై గడగడ వణకుచున్నది.

క—ఇదంతయు నాకత్యంత విస్మయప్రదముగనున్నది. తల్లీ నీవు నిజముగా కుంతీదేవివా! నాప్రతిస్పర్థియగు నర్జునునిమాతవా ?

కుం—అవును.

క—అటులైన నీహృదయము నాయందు ద్రవీభూతము కానేల? నేనెవ్వఁడను? నీవెవ్వతెవు?

కుం—అందులకు ప్రబలమగు కారణమున్నది. కుమారా! మనయిద్దఱకు నతిసన్నిహితమగు సంబంధమున్నది.

క—తల్లీ! నీకన్నులుతుడుచుకొనుము. నీమాటలు నాకు బోధపడుట లేదు. అయినను

గీ. ఎగసిన నగాగ్రిమందలి హేమకణము
తపనకర చుంబనంబున ద్రవముగా—ధ
రిత్రిబ్రవహించునట్లు నాహృదయమిపుడు
కరగుచున్నది; నీదృష్టి కాంతి చేత.

అదిగాక—నీకంఠస్వరముసయితము నాభూతచరిత్రమును, నాకుఁ దెలియనిదానినిస్వప్నమాత్రముగఁదోఁపఁజేయుచున్నది. మనసంబంధ మెట్టిది?

కుం—నేను పార్థునితల్లినగుటచే నీకుశత్రుస్థానమని నీవు తలంపవచ్చును. ఐనను నీవాభావము నీక్షణమాత్రముమఱచిపొమ్ము.

క— ఎందుచేత?

కుం—నీబాల్యమున నొకనాఁడు, హస్తినాపురమున, శస్త్ర విద్యాపరీక్షజరిగెను. జ్ఞప్తియున్నదా?

క—జ్ఞప్తికివచ్చుచున్నది. నీ వానాఁడు సందర్భహీనములగు వాక్యములతో రంగస్థలమున మూర్ఛిల్లితివి.

కుం—ఔను. అవి సందర్భహీనములని లోకులందఱును తలంచిరి. నీవునుఁ దలంచితివి. కానిఁ యామాటలయందు నామాతృవాత్సల్యము గూఢమైయున్నది. ఆనాఁడు నీవు శరచాపయుతుండవై దర్ప ముంజూపితివి. అప్పటినీవీరప్రసన్న ముఖకమలమును నేనెన్నడునుమఱచిపోను. అప్పుడందఱిలో నిన్ను కన్నులతోఁగాగలించుకొని,మనస్సుచే నాశీర్వదించినదికుంతియని తెలుసుకొనుము.ఆసభాంతరమున నీహీన కులప్రశంస వచ్చినప్పుడేడ్చిన దికుంతియేయని యెఱుంగుము. సుయోధనుఁడు నీకంగరాజ్యమునిచ్చినపుడుఁ పాండవకుటుంబమున, నానంద కందళితస్వాంతమైనయేకమాత్ర స్త్రీమూర్తి యీపార్థమాతయే!

క—ఆనందించితిని. అట్లైన నిన్నిపు డేమహాత్కార్యమిందు గొనివచ్చెను?

కుం—నిన్నొక్కటి వేడవచ్చితిని.

క—ఏమి కావలయునో యాజ్ఞాపింపుము. సర్వదా సంసిద్ధుఁడ.

కుం—నీవే కావలయును.

క—నాకర్థమగుట లేదు.

కుం.—నిన్నుఁ గొనిపోవచ్చితిని.

క—ఎక్కడికి ?

కుం—నీతల్లి యొడిలోనికి.

క—నాతల్లి రాధగదా!

కుం—కాదు.

క—ఏమి చిత్రము.

కుం—చిత్రమే జరిగియుండెను. ఇట్టిఘటనము లోకమునందిది వఱకు లేదు. నాయందు దక్క—వింటివా! నాయనా! నిర్భాగ్యురాలను నీకుంతి వక్షమున క్షీరపానము చేయుటకు నీకెంతయో హక్కుగలదు.

క—అమ్మా! మహావీరు లైదుగురికి స్థానముమర్చుట చేతనే నీవు వీరమాత వైతివి. సామంతరాజునగు నాకుసైతము నీవక్షమున చోటుగలదా?

కుం—అందగ్రహాస్థానమే నీది.

క—ఎటులః?

కుం—మాతృగర్భమునబుట్టిన సర్వప్రాణిసముదాయమునకు నెటులో నీకును నటులే.

క—అట్లయిన నీగర్భమునందా నేను జన్మించితిని? ఏస్వాకునుము. కన్నీరు దుడుచుకొనును.

కుం—నేను కన్యాత్వముననుండగనే దూర్వాసవరప్రభావమున భానునకు........(గద్గదికయై మాటలేకుండును.)

క—జ్ఞప్తికివచ్చుచున్నది. నాతండ్రియగుదివాకరుఁడు మున్నొకమారీవిషయమునే వచించెను. ప్రత్యక్షముగ మాతృప్రేమామృతమును నేనిదే యనుభవించుట—తల్లీ! ఇటురమ్ము. నన్నుకంటివనుమాటయేకాని నీముద్దుముచ్చటలుతీరలేదు. శైశవమునందలి కుమారుడనేయనిభావింపుము. నాకిదియొకస్వప్నము వలెఁదోఁచుచున్నది. నీకుడిచేతిని నాతలపైనుంచి దీవింపుము. నాతల్లిపోయినదని రాధపెంపుడుతల్లియనిలోకులనుటకు మాయమ్మ రాధ సైరింపకుండెను. నాకుమాత్రమప్పుడప్పుడవకుంఠనవతియగు నాతల్లి కలలోఁగాన్పించినట్లుతోఁచుచుండెను. ఆకలయే నేఁడుమరల వచ్చినటులున్నది. ప్రకృతిప్రశాంతముగనున్నది. తెల్లవారినంతనే భూనభోంతరాళము లదరునట్లురణభేరి మ్రోఁగఁగలదు. ఈప్రశాంతకల్లోలసమయములనడుమ—నామాతృసందేశ మేలరావలయు? అది పార్థునిమాతనుండియా! చిత్రముగదా తల్లీ!

కుం—కుమారా! రమ్ము.

క—ఎక్కడికిప్పుడు?

కుం—పాండవశిబిరమునకు!

క—ఎందులకు?

కుం—పాండవాగ్రజుఁడవగుటకు.

క—లాభము ?

కుం—ఈకురురాజ్యముఁ బాలించుటకు నీకన్న సమర్థులెవ్వరు?

క—నెత్తుఁటి శిశువునగునాపై దయాలేశములేక గంగకర్పించిన కఠినాత్మయగు నాతల్లి ముఖవీక్షణము నాకిఁక శాశ్వతముగఁ గలుగవలసినదేనా?

కుం—అయ్యో! నే నెంతపాపాత్మను ?

క— సందేహమేమి? జన్మస్వాతంత్ర్యమును జలములపాలుగావించితివి. స్వచ్ఛంద సహోదరప్రేమను గర్భశాత్రవముగ మార్చితివి. రాజపుత్త్రుని సూతపుత్త్రునిగఁ బ్రదర్శించితివి. కన్నకుమారుని గంగ కర్పించిననీకు ప్రేమయెక్కడిది? ఇప్పుడు పాండుపుత్త్రుఁడనని వచ్చుటచే నాకధికమర్యాదరాదు సరేకదా పార్థునకు భయపడి కర్ణుడీనైచ్యమును గావించెనని పలుకుదురు.

ఆ. విజయువిక్రమంబు విఖ్యాతమైయుండ,
నేను కుంతికొడుక భానుజుండ
ననుచు నతనిఁగూడ నరగిన, నతనికి
వెఱచిపోయె ననదె విశ్వ మెల్ల

కుం—అటు లేల పలుకుదురు ? సూర్యప్రమాణము లేదా?

క—ఉండనిమ్ము. పోయినవాకుల మీకస్ఫూర్తి చే రాదుగదా! అదిగాక నేనీశరీరమును సుయోధనునకిచ్చితిని. దీనియందు నా కేయధికారమును లేదు.

గీ. చిన్నతనముననుండి యశేషరాజ్య
సంతతులనిచ్చి, నన్ను తనంతవాని
జేసినట్టి సుయోధనుఁ బాసిపోవ
నమ్మతించుటకన్నను చావుమేలు.

సుయోధనున కన్న, నాకన్న దమ్ములును తల్లియు నధికము గారు. మఱియు నోమానవతీ !

గీ. నీవు గంగ కర్పించిన నిమునమాది
నన్నుఁబెంచినజనని నన్యాయముగను
గోతఁ ద్రోయుట విశ్వాసఘాతుకంబు;
వారి తిండిచేఁ గద యింతవాఁడనైతి.

లోకులెల్లఱు బరిహాసింప సిగ్గు లేక నేటికొక రాజకుమారుఁడనని బయ లుదేరుటకు నాయాత్మసమ్మతింపదు. నేను కౌంతేయుఁడనని నీవెవ్వరి కినిఁ జెప్పవలదు. సూతపుత్త్రుఁడ ననిపించుకొనుటయే నాకిప్పుడు గౌరవతరము. నీకడుపునఁ బుట్టినందులకు నీపైభక్తిమానను. నిన్ను మఱువను. నీకిదేనమస్కారము. నీయాశవదలి చనుము.

కుం—అటులైన నేను పుత్త్రశోక మనుభవింపవలసినదే వా?

క—గంగాజలంబుల నన్ను వదలినప్పుడు లేనిపుత్త్రశోక మిప్పుడుమాత్రము నీ కేలఁ గలుగును.

కుం—అటులైన నీవిఁక నాకుమారుఁడవుకావా ? నాదరికి రావా ?

క—వచ్చెదను. కానియిప్పుడు గాదు.

కుం—ఎప్పుడు ?

క—అర్జునుని నేను రణమునఁ జంపినతరువాత నీ వంకకు వచ్చెదను. అప్పుడు పంచపాండవులు నీకు పూర్తియగుదురు.

కుం—అయ్యయ్యో !

క—క్షమింపుము. అర్జునమరణవార్త నీకువిచారకరముగనున్నదికాఁబోలును తల్లీ ! వేయిమాటలేల? నీకైదుగురుకొడుకులేగాని ఆర్వురులేరనినమ్ముము. కర్ణుఁడుచచ్చెనా పార్థునితోఁబంచపాండవులు. అర్జునుఁడు చచ్చెనా నాతో పంచపాండవులు.

కుం—అట్టి వాగ్దత్తమేది ?

క—అవశ్యమిచ్చెదను. పార్థుఁడుదక్క మరేపాండునందనుఁడు నాచేఁజిక్కినను సంహరింపను. ఈవాగ్దానముచాలునా ?

కుం—చాలును. కుమారా !చాలును.

క—తల్లీ ! ఇంక నీవు మరలుము. పాండవులే జయించెదరని

నేనెఱుంగుదును. పరాజయమందు వారిపక్షమున నుండుటయే నా కంగీకారము.

కుం—హా ! హతాశను. తనయా ! ఒకమాట !

క—సావధానుఁడ నైయున్నాను.

కుం—కృష్ణభగవానుఁడు నేఁడే నీతోడ నేకాంతముగ సంభాషింపఁదలఁచియున్నాఁడు.

క—అతఁడును నీవిషయమే చర్చించుననితలఁచెదను. కృష్ణుఁడుమాత్రము నాకడనుండి యింతకన్న నన్యమగు ప్రత్యుత్తరమెట్లుపొందఁగలఁడు ?

(ఇరువురు నిష్క్రమించుచున్నారు)

చ తు ర్థా ం క ము.

సంపూర్ణము.

దానవీరకర్ణ.

పంచమాంకము.

ప్రదేశము—విశ్రాంతిస్థలము.

(దుర్యోధనుఁడు, ధృతరాష్ట్రుఁడు, గాంధారి, సంజయుఁడు.)

దుర్యో—అమ్మా! నాయనా! భీష్మద్రోణులమరణంబులు నాకెంతమాత్రము నధైర్యకారణములు కావు చూడుడు!

చ. కుడిభుజమై నిరంతరముఁ గూర్చెడువాఁడయి కర్ణుఁ డుండ నే
యెడలున కేమికారణ మహర్పతినందనుఁ డాతఁ డల్పుఁడే ?
చెడుగుఁదలంచి పాండవుల శ్రేయము కోరి గతించినారు భీ
ష్ముఁడు గురుఁ డాత్మ నాథుల శూరతనమ్మితి మోసపోయితిన్.

ఇఁక నిప్పుడో—

మ. ధనురాచార్యుఁడు గూలినంతటనె రాధానందనుం జీరి యా
తని సేనాధిపుఁ జేసినాఁడ! వివిధాస్త్రజ్ఞాత యూతండు త
న్మనముం దెప్పుకుగోరు నాహితమి, నానావ్యూహనిర్మాణభీ
షణుఁడై శాత్రవదీప్తి నార్చి జయశశ్వత్కీర్తినిం గాంచెడున్.

ధృత—నాయనా! నమ్మికొనినవారు—కురుకులక్షేమంకరులు—వృద్ధులు—మహావీరులగువా రందఱును గతించిరి. ఇఁక నూరు పేరు

శేనికర్ణుఁడా నిన్నుద్ధరించునది! మహాగజములు పలాయనములగు చుండ మశకములలెక్కయేమి? కావలసినయనుభవము లన్నియు నైనవి. పుట్టుగుడ్డినగు నేనును నావలన గ్రుడ్డిదైన మీయాంబయు కాటికి సమీపించి కాచుకొనియుంటిమి; నీపైననే మాప్రాణములను నిలుపుకొనియుంటిమి. మమ్మీపుత్రశోకదుఃఖముచే నేల జీవచ్ఛవము లనుగాఁ జేసి చంపెదవు!

గాంధా—తండ్రీ! సుయోధనా! నాయనగారిమాట మన్నింపుము! పగుచుతనమే ప్రధానముగొనకుము. ఐనదేమో యయినది ఇప్పటికైన నేదో యొకదారి చూచుకొనుము. నీచేతిమీఁదుగ నీకష్టములను గడతేర్చుము. భీమసేనునిప్రతిజ్ఞలు మమ్ము కలవరపఱచుచున్నవి.

దుర్యో—అమ్మా! మీభ్రాంతియేకాని యిప్పటికైనదే మున్నది? భీష్మద్రోణులు వదలిరిపో నాశనివదలెఁ శ్రవణపేయముగ విన నుత్సాహపడీఁనను వారు నాహితముగోరుపలు కొకటైన నాడిరే! అట్టిద్రోహులు నాకు కర్ణునికన్న నెక్కువగారు. వారిజీవితంబులు పాండవస్తోత్రపాఠములతోడనే తెల్లవాఱె!

సంజ—రారాజా! నిన్ను స్తోత్రముచేయకుండుటచే భీష్మద్రోణులు ద్రోహులైరా? స్తోత్రపాఠములు చేయుకర్ణుఁడు ఘనుఁడయ్యెనా? ఎంతవివేకమునుఁ బ్రదర్శించితివి? వృద్ధుఁడై పదిదినము లఖండసంగ్రామము సలిపిన భీష్మునిసయితమెంత తేలిక చేసితివి?

దుర్యో—మిమ్మందఱనుఁ బట్టుకొనిన పెద్దరోగమే యిది! కాకున్న పదిదినములు యుద్ధముచేసెనని భీష్మునేల పెద్దఁజేసెదరు?

గీ. పరశురాము నెదిర్చినబాహుశాలి
శస్త్రసన్యాసమును కోరి సలుపనేల?

చిరము పాండవహిత మపేక్షించియున్న
చంపువిధము వారల కెఱిఁగింప నేల?

ఇంతకన్న ద్రోహమేమి కావలయును? అదిగాక కర్ణుఁడు నన్ను స్తోత్రముచేయుచుఁ గాలముగడుపుచుండె నని నీవు పలికితివి! కర్ణుఁ డెప్పుడును నన్ను ముఖస్తుతిచేయలేదు. విద్వేషముచే మీరందఱిట్లు నిందింతురుగాని యతఁ డిట్టినీచోద్దేశములు గలవాఁడు కాఁడు.

ధృత—పోనిమ్ము; నాయనా! కర్ణుఁడు మంచివాఁడే యనుకొమ్ము. ఇంతవఱ కాతనిమంచితనమును నీకైన దంతయు నాశనమే. కాదా?

దుర్యో—నాయనా! మీరు పొరబడుచున్నారు. అతని మంచితనమును చూపనిచ్చినవా రెవ్వరు? అదేమి ప్రారబ్ధమో కాని, చిన్న మొదలు పెద్దదనుక నందఱు కాతఁ డనిన కడుపుమంటయే కదా! పెద్దలు పెద్దలని నమ్మి తుదకిట్లు వ్యర్థుఁడనైతిని. ఇప్పుడు కదా కర్ణుని సేనాపతిం జేసినది.

గాంధా—నాయనా! కర్ణునకు మఱింత రాజ్యమిచ్చి సన్మానింపవద్దంటిమా! వానిని నీయర్ధాసనమునఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొనవలదంటిమా? నీకోరికల కెవ్వ రడ్డమువచ్చినవారు? కర్ణుఁడు కాకున్న నిన్ను రణమునకుఁ దింపినవా రెవ్వరు? అతనికన్న నింతదనుక నుపేక్షచేసినవా రెవ్వరు? నీహితమునుగోరినకర్ణున కొకరిపోత్రాసాహమేల? నిన్నేల కర్ణుఁ డింతకాలము సన్మార్గమునఁ బెట్టకపోయెను?

సంజ—రారాజా! వాదమున కేమి? ఇప్పుడు నీకుత్తమవిధి శాంతిస్థాపనము.

దుర్యో—నీశాంతికి నాకర్థము తెలియుటలేదు.

సంజ—సంధియే శాంతి.

దుర్యో—ఛీ! సంధియా?

చ. మరణమునందుదాఁక మహిమండలినెల్ల నవక్రలీల, భూ
వరమకుటస్థరత్నమణిభాసితపాదతలుండనై విభా
కరశశితార లుండుదనుకంగను కీర్తినిఁ గాంతుగాని యీ
కరణి నమానుషంబు నరకంబగు సంధికి నానజేతునే?

ధృ—నాయనా! ఎన్ని చెప్పిన నీమతమే యనుసరణీయము మని కట్టడిపట్టుబట్టెద వెట్లుకొట్టుకొందునురా!

(తెరలో)

ఓహో! కురుసేనాసమూహములారా! అర్జునుఁడు వృష సేనుందలపడి యుపాయకరంబుగఁ బోరుచున్నవాఁడు. ఈవార్తను, సేనానియగుకర్ణున కెఱిఁగింపుఁడు.

దుర్యో—(ఆత్రముతో) సంజయా! సంజయా! కొంపలు కాలుచుండ, నూతులు ద్రవ్వఁ బ్రయత్నించినట్లు మనమి ట్లాలోచించుచుఁ గూరుచున్న మహోపద్రవము ఘటింపనున్నది. నీవు వృద్ధ మాతాపితలను వివిక్తస్థలాంతరమునకుఁ గొనిపొమ్ము. నేను రణమున కరుగవలయు.

ధృత—నాయనా! నామాట మన్నించి సంధికియ్యకొనవా? క్షణక్షణమునకును పాకము ముదురుచున్నది. పోరు ఘోరమగుచున్నది. ఒకింత యనుమతిఁతువేని సంజయుఁడు సంధిపతాకము నెత్తించును.

దుర్యో—(విసుగుతో) ఛీ! ఛీ! ముసలితనమున మతిచెడి నాయుక్తి నింకైన గైకొనక పాడిన పాటనే పాడుచున్న మీకేమి చెప్పిన నేమిలాభమున్నది? నాయనా! మీరు కంఠశోషపడి నాచేఁ గాదనిపించుకొని నామనస్సునిట్టి కలఁతకుఁబరుపకుఁడు. మీఫాలమున బ్రహ్మపుత్రశోకమే వ్రాసియున్నచో నెవ్వఁడు తప్పింపఁగలరు? ఎప్పుడు రణ మారంభమయ్యెనో యప్పుడే నన్ను లేనివానినిగా

వలంపుఁడు. మీ రింక నరుగుఁడు. సంజయా! తల్లిదండ్రులకు దారి జూపుము. నా ప్రాప్తమెట్లున్న నట్లగును. నేనే గెదను. (నిష్క్ర)

ధృత—సంజయా! అబ్బాయి వెళ్ళినాఁడా?

సంజ—ఆఁ! గదామాత్రసహాయుఁడై రణమున కేగినాడు.

ధృత—ఇప్పుడు విచారించిన నేమిలాభము? మొదటినుండి యు గారాబమను నెపమున వీనిని పాడుచేసినదే నేను. నన్ను సయిత మాయుద్ధమునకేఁ గొనిపొమ్ము. ఏయలుఁగైన ఱొమ్మునఁనాటి శీఘ్రముగ మరణింతును. దుఃఖపూరితమైన యీజీవితమేల?

సంజ—విచారింపకుఁడు; కులముఁ జెఱుపు కుమారులం గన్న వా రెవ్వరి కిట్టిదుఃఖము తప్పినది? ఇటు. ఇటు. (అందఱు నిష్క్ర)

(తరువాత కర్ణుఁడు ప్రవేశించును.)

కర్ణ—

మా. విలయాంభోధర గర్జమానశ్రవణోద్భేదకిరయారంభమై
చలితోత్తుంగతరంగ వారధిప్రశస్తధ్వాన సాదృశ్యమై
కులశైలప్రవిదారుణోద్భవమహాకోలాహలప్రాయమై
కలనంబోలి మదీయమానస మహాశా! గర్జించు నేఁడేలొకో.

పరజయమును లేదు; మాకు పరాజయమును లేదు. నామనస్సి ట్లేల కావలయును? ఒకగడియకిందట నేదియో కోలహాలమైనది. హేతువెఱుంగరాదయ్యె. అరాతిభేదనసమర్థములగు శరచాపంబులు నాకడ భద్రముగనున్నవి. నాసరస్వముం గూలిపోయినంత వంత స్వాంతమునఁ గల్గుచున్నది. ధైర్య మెంత కల్పించుకొనినఁ గలుగదు. సర్వతోముఖంబగు మతిస్సైర్య మేమయ్యె. (స్మృతినభినయించి) ఔను. మఱచితి. చిరంజీవి యొకవేళ రణమునకు రాలేదుగద? వచ్చిన వాని కేదైన నపాయమురాదుగద!

[తెరలో కోలాహలము.]

(విని) ఏమిది? పాండవసైన్యముల కోలాహలధ్వనులును విజయుని పాంచజన్యశబ్దంబును మిన్నుముట్టుచున్నవి. (తెరవంకఁజూచి) ఓహో! సైనికులారా! ఏమిది?

శే కర్ణశిలీముఖాగ్ను లరికానసకోటులఁ గాల్చుచుండఁగా
దుర్ణయశత్రురక్తచయదుర్గమవాహిని పాఱుచుండఁగా
నర్ణవలీల కౌరవమహత్తరసైన్యము పోరుచుండఁగా
కర్ణము లీస్వనంబువినఁగా రణమేమి ఘటిల్లెఁ దెల్పఁడీ.

(తరువాత తత్తరముతో వృషసేనుని సారథి ప్రవేశించును.)

సార—మహాప్రభూ రక్షింపుము. రక్షింపుము!

క—(సత్తరమున) ఆ! ఆ! ఏమిది? చిరంజీవిసారథివగునీ విట్లు రానేల? ఏమైనసపాయము సంఘటిల్లలేదుగద!

సార—మహాప్రభూ! ఇంకెక్కడిచిరంజీవి?

క—ఆ! చిరంజీవియే లేఁడా? హా రూపజితశతమన్మథా! హా పరాక్రమశార్దూలవీర్యా! హా మదాజ్ఞావిధేయా! హా! వృషసేన కుమారా! (మూర్ఛిల్లును)

సార—మహారాజా! శాంతింపుము. శాంతింపుము.

క—హా! తనయా! హా! వృషసేనకుమారా! సమగ్రధనుశ్శాస్త్రప్రవీణ! కూలిపోయితివా!

శా. హాహాహా! విజితారిసేన వృషసేనా వీడితే నన్ను; నీ
బాహాశౌర్యము కన్నులారఁ గని యబ్రం బందుటేగాని యీ
దేహాత్మాగ్నఫలంబు గల్గునని యింతేని స్మరింపదోఁపకే
సాహంకారతఁబంపి యుద్ధమున నిర్జింపించితిఁగా పుత్రకా.

సీ కానవా? యింక నీకన్నతండ్రిని నన్ను
కమలసన్నిభమైన కన్నుదోయి

బిడిఁగాఁగలింకవా ? సొగసారనింక స
ల్లలితంబులైన బాహులఁగదించి
వినుపింపవా ? నీకువీరవిహారంబు
చెలువారు నుడుల నీచిన్నినోట
వెరపింపవా శత్రువీరులనింక ధీ
రతరమహోగ్ర నారాచములను
గీ. ముద్దులొల్కెడి మోము మోమునను జేర్చి
యొసఁగవా కన్నతండ్రి! నాకొక్కముద్దు ?
వంశ నిర్మూలమొనరించి పరమపదముఁ
జేరితివె ? నాకు కడలేని చింతఁగూర్చి.

(మూర్ఛిల్లును.)

సార — అకటా ! ఏమిది ? ఈమహారాజు విశేష దుఃఖాతురుండై మాటిమాటికిని మూర్ఛాగతుఁడగుచున్న వాఁడు. సేనాధిపతి యిట్టి యవస్థనందియున్న నిఁక సేనలయవస్థల నడుగనేల ? (వినరుచు) మహాప్రభూ ! ఊరడిల్లి కార్యమునరయుఁడు.

క — సూతుఁడా ! నాకింకేటికర్తవ్యము ? నాయంతవాఁడై నన్నుద్ధరించునని, నాయాసలనన్నిటి నెవ్వనిపై నెలకొల్పియుంటినో, పరిపూర్ణ సుధాకరబింబమునుగాంచి యలరివికాసమునందుకుముదంబువలె నెవ్వనిమొగంబుఁగనినంత, నెట్టికష్టముల, నెట్టిదుఃఖములనంతతో మఱచి, మహానందసముద్రమున దేలియాడుచుంటినో ఎవ్వఁడు నాయానందజీవిత నవనాటకసూత్రధారియై నాందీగీతముపాడెనో యెవ్వఁడు సాటికుమారవీరులయం దగ్రగణ్యుఁడై తనప్రతాపంబును దిశాంతరముల నెగుడఁజేసెనో యానామోహంపుమొలక నాచిన్నారి తండ్రి నాబహిఃప్రాణము నావృషసేనుఁడునన్నుఁబాసిన వెనుక నాకింక విజయాశయేల ? కర్తవ్యమేల ? కయ్యమేల ? ....నాయనా!

వృషసేనా! తీర్థనిస్సంఖానలమును నాగర్భంబునదరికొల్పిపోయితివా! తండ్రీ! వీభోగంబు లనుభవించితివని నీకిపుడే నూరేండ్లు నిండె?

గీ. వయసుమీరిన మాపైన భ్రాంతిమాని
కూడెనే నిన్ను ముక్తికాంతాలలామ!
ఎందఱో రాజసుతులం మోహింప; మాని
పాపి మృత్యుకన్యక నెద వలచినావె? (మూర్ఛిల్లును)

(తెరలో)

ఓరోరి ద్రౌపదీకచాంబరాకర్షణమహాపాతకీ! దుశ్శాసనా! ఎంతకాలమునకు నాభుజబంధంబునం బట్టుబడితివిరా దుర్మతీ!

చ. పరమపతివ్రతామణిని బంధకియంచు ననూనచేలముం
బెరకి యమానుషక్రియలఁ జేసితివా! కులనాశకారణా!
కరముల రొంటవక్షముఁ జెకల్చి, కవోష్ణపు వేడినెత్తుటిన్
బిరబిరఁద్రావి కంఠమునఁ బేగులు దాల్చెద పూవుమాలగా.

సార—(దృష్టి నిగుడ్చి) ఔరా! దురాత్ముఁడగు భీమసేనుఁ డెంతటిదారుణముఁ దలపెట్టినాఁడు. దుశ్శాసను నువెత్తుగఁ దనవక్షస్థలమునఁ బిగియఁబట్టి—నిర్వర్తితప్రతిజ్ఞుఁడుగా నుంకించుచున్నాఁడు. అంగరాజున కీతనివలన నేయుపాయము మూడునోకదా?

(భీముఁడు దుశ్శాసనుని శరీరముం బిగియఁబట్టి రక్త
సిక్తాంగుఁడై భయంకరరూపమునఁ బ్రవేశించును.)

ఓహో! కురుపాండవోభయ సేనాసమూహములారా! ఈభీముని వీరాలాపము మీరంద ఱాకర్ణింపుఁడు.

ఉ. పాండవపత్ని ద్రౌపది సభాస్థలి నీడ్చినపాపరాసి ను
ద్దండరణస్థలంబున వధం బొనరింపఁ బ్రతిజ్ఞఁగన్న భీ
ముండిదె వేడినెత్తుటనుముంచి హితంబుగ మాంసఖండముల్
దండి నిదే భుజించెదు వ్యథామతి భీతిలిపోకుఁడందఱున్.

ఈవార్తను దుర్యోధనమహారాజున కెఱిగింపుఁడు. పొండు. నన్ను గాంచినభయంబున, మీయాయుధంబులను నేలఁ బడవైచి పరువెత్తకుఁడు. నిర్వర్తితప్రతిజ్ఞామహోత్సవంబున రుధిరాస్వాదనకేళీప్రమత్తుఁడగు నీవృకోదరుఁడు మీకెవ్వరికిని హానిసేయువాఁడు గాఁడు. వీని రక్తంబును దోసిళ్ళతోఁ దనివారఁ ద్రావితిని. వీనివక్షము బెకలించి యామాంసము నాహరించి ప్రేవులచే కంఠ మలంకరించుకొనుటయే యవశిష్టము. ఈపని నాచాటునఁ గావించెదను.

(దుశ్శాసను లాఁగికొనిపోవును.)

సార—అయ్యయ్యో! ఇప్పటికి నాప్రాణము లొకపట్టునకుఁ జేరుకొనినవి దుశ్శాసనవధోన్మత్తుఁడై స్వవశతం దప్పియున్నందున, నన్నును, అంగరాజును దురాత్ముఁడగు భీముఁడు చూడక తనదారిం బోయెను. కానిచో నేమై యుండునో?

కర్ణ—సూతుఁడా! ఈకోలాహలమేమి?

సార—మహాప్రభూ! దేవరవారు మూర్ఛాగతులై యున్న సమయమున దురాత్ముఁడగు భీమసేనుఁడు దుశ్శాసనకుమారునిఁ దనపొట్టనుఁ బెట్టుకొనియెను.

క—ఆఁ! ఆఁ! దుశ్శాసనుఁడు వధింపఁబడెనా?

సార—చిత్తము.

క—హా! హా! విధి సంకల్పము.

చ. తనయునిఁ బాసినట్టి ననుఁ దాకురునాథుఁడె యూరడించునో,
యనుచు నమానుషంపుస్మృతి కాతని శోకము నేనెయూర్తునో
ఘనభుజశక్తి మామదులఁ గాల్చిన వాయువృథాకుమారులం
దునుమఁగ లేకపోయితిమి ద్రోహులకార్యమెల్లఁజూచుచున్.

ఆఁ! తునుమఁగ లేకపోవుటయేమి? ఓరీ! భీమపార్థు లున్నయెడ కిప్పుడే పోవలయు. నారథము నిటుదెమ్మని సూతునితోఁ జెప్పుము.

సార—మహాప్రభూ! రారాజు మాతాపితలతో నిటకే వచ్చుచున్నాఁడు.

క—కటకటా! ఈస్థితిలో నామహారాజు మొగముఁ జూచుటకు నాకు మొగము చెల్లుటలేదు. ఐనను సన్నిహితుండగు మిత్రుని మాని పోవరాదు.

(తరువాత ధృత, గాంధా, దుర్యో, సంజయులు ప్రవేశింతురు.)

ధృత—(శోకముతో) హా! దుశ్శాసనకుమారా! దుశ్శాసనకుమారా! శవమునుచేతులతోనైనఁ దడవి తృప్తిసందుదమన్నను పాపి భీమసేనుఁడు నీశరీరమునైనను విడువక భుజించుచుండెనా నాయనా!

గాంధా—ఓరీ! దుష్టవృకోదరా! ఎంతటిరాక్షసజాతకంబున నీవు జనించినను, తమ్ముని నెత్తురు ద్రావునంతటి. హీనరాక్షసచండాల కార్యమున కుపక్రమింపవలెనా? వానినిఁ జంపుటతో నీకు తృప్తి కలుగలేదా? రక్తపానమునుసమితముచేసి,కడుపునింపుకొనఁదలచితివా?

దుర్యో—అమ్మా! నాయనా! ఇం కెంతసేపు మీ రిట్లడలిన నేమిలాభము? రాచపుట్టువుఁ బుట్టినవానికి రణమరణమునకన్న నుత్తమప్రాప్తియేది?

ధృత—నాయనా! గర్భశోకమునఁ బొగలుచున్న మాకు నీసమాధానములు చెవికెక్కవు. హా! దుశ్శాసన! దుశ్శాసన!

గాంధా—హా! కుమారా! దుస్ససేనా! నాకడుపుఁగాల్చి, పోయితివా తండ్రీ!

సంజ—రారాజా! కర్ణుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు.

దుర్యో—ఆఁ! ఎక్కడ నామిత్రుఁడు?

క—మిత్రమా! సుయోధన!

గీ. బాలు, వృషసేనుమృతికి జీవచ్ఛవమయి
పుత్త్రశోకాకులత, నీసుముద్దుతమ్ము

భీమసేనుఁడు చంపఁగ వెకలియగుచు
మరల జీవచ్ఛ్రాప్తెన వ్యర్థుఁ డిటుగొ!

దుర్యో—(కౌఁగలించుకొని) మిత్రమా ! దుఃఖింపకుము. కన్నీరు తుడుచుకొనుము.

క. నీకు వృషసేనుఁ డెటులో
నాకటు దుశ్శాసనుండు; నాకసతీల
శ్లోకరులై యిటుతీరని
శోకముఁ గలిగించి చనిరి సుమి ! మన మదులన్.

అయినను, మన మధైర్యపడిచేయునది యేమున్నది ? నాకర్తవ్యమును నీ వాలకింపలేదు. ఇప్పుడు వినుము.

ఆ. అరివధఁబొనర్చి హతబంధులకు తిలో
దకములిచ్చి యింక దక్కియున్న
వారితోడ నొక్కమా రేడ్చి కౌగిళ్ళ
బెనఁగి, పోదమమరవీధి నపుడు.

కావున సర్వదుఃఖశాంతి యగు నాశుభకాలముదనుక నీవోపికతో నుండుము. ఇప్పుడు బంధునాశనంబున కధైర్యముంబూని శత్రులను వధింపకపోయితిమా మనలను జనంబులు హీనులనుగాఁదలపోసెదరు.

క—మిత్రమా ! దుఃఖాకులమైన నామనస్సు నీమాటలచే కలఁతఁదేరి ధైర్యముగల్గుచున్నది.

ధృత—సంజయా ! ఎవరామాటలాడునది ?

సంజ—మనసేనానియగు కర్ణుఁడు !

ధృత—నిజముగ కర్ణుఁడేనా ?

సంజ—సందేహమేమి ?

ధృత—సంజయా ! నేడు నమ్మలేకున్నాను. ఇన్నిదినంబులు బీరములాడి నేడుసేనానియైయున్న సమయమున నాకుమారునిదుశ్శా

నని నిండు ప్రాణములను భీముఁడు దీయుచుండ వ్యర్థుఁడైన కర్ణుఁడింకే మూ మొగములం జూచుటకై బ్రతికియున్నాఁడా?

గాంధా—హా! కుమారా! కుమారా! దుశ్శాసనా! మాకీ శోకము మెన్నఁడు తీరునురా? నాయనా! నీవు వెలిగించిన యీమంట కన్నీటిచే నభివృద్ధియై మండఁబోఁదగినది రా తండ్రీ!

క—అమ్మా! నాయనా! నిజమే కర్ణుఁ డంతటి ద్రోహి యే కావున ఇదిగో దోసిలి పట్టితిని.

గీ. ప్రాణసముఁడైన సుతు మృతి వార్త వినియు
పగుల దీగుండె దారువో వజ్రమో త్వ
దీయశోకాగ్ని శిఖలసంధించి నన్ను
గాల్పుఁడీ! నిత్యమైనసౌఖ్యంబు గలుగు.

దుర్యో—తండ్రీ! శోకావేశంబున నీతనిపై నలుగు టేటి భావ్యము! దగ్గఱనుండి మేమందఱ మేమి చేయఁగల్గితిమి? అదిగాక పుత్రశోకంబున సాక్షాత్కారహేతుఁడై యున్న కర్ణుఁ డీరొందలకుఁ దగినవాఁడు కాఁడు.

క—మిత్రమా! ఈనిందాపరిభాషలకు నేనవశ్యము తగిన వాఁడనేఁ నాయట్టివ్యర్థుని నమ్ముకొనిన నీవు మోసగింపఁబడితివి.

దుర్యో—మిత్రమా! జరాభారంబున తల్లిదండ్రులవలెనే నీకును పుత్రశోకంబున మతిచెడినదేమి?

క—(రోషముతో లేచి) సుయోధన రాజేంద్రా! ఇఁక పుత్రశోకము లేదు. పరాజయము లేదు. కర్ణుఁడన్న నెవ్వఁడో సమస్తసేనలకును నేఁడెఱుంగఁజేసెదను. మధ్యందినమార్తాండునిగతి వెలింగి రిపుసేనల శోషిల్లఁజేసెద! ఇదె యుధిజ్యశరాసనము. ఇవియే సముజ్వల బాణపరంపరలు త్రిపురాంతకుఁ డెదురైవచ్చిన నేఁను సన్నెదిరింప లేదు.

ఉ. చేసెద నేఁ డపాండవ; మజేయశిలీముఖకోటి నింపి, ఘో
రాసురమూర్తినై రిపులనందఱ నొక్కటనేలఁగాల్చి శా
కాసుల కీయరిప్రికరకంఠముల న్భుజియింపఁజెట్టి యీ
భాసురరాజ్య మీవు పరిపాలనసేయు ముదంబుగాంచెదన్.

దుర్యో—మిత్రమా! నీవంతవాఁడవే యగుదువు. నీపరా
క్రమము నాకు క్రొత్తగాదు.

(తెరలో)

ఓహో! సేనలారా! మాయాయుద్ధవిశారదుఁడును రాక్షసుఁడును
నగుఘటోత్కచుఁడు కర్ణునిఁ జంపెదనని యాకాశమార్గమున నేగు
దెంచుచున్నవాఁడు హెచ్చరిక! హెచ్చరిక!

దుర్యో—మిత్రుఁడా! జాగరూకుఁడవై యుండుము. అదిగో
మింట వీక్షింపుము. ఘటోత్కచుని యాకృతి గాన్పించుచున్నది.
వీనిని శక్తిబాణమునఁదక్క నొండైన నిర్జించుటసాధ్యముగాదు.

క—దాని నర్జునునికొఱకు దాచితిని.

సంజ—వీనినుండి నీవు బ్రదికినగదా అర్జునునిమాట.

దుర్యో—మిత్రమా! త్వరపడుము.

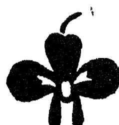
క—అక్కటా! ఇదియు నిట్లు వ్యర్థమయ్యెనా!

(బాణము వదలును. ఘటోత్కచుఁడు నేలగూలును.)

(విశ్రాంతిసంకేతమగు యవనిక మెల్లగా వ్రాలును.)

విశ్రాంతికాలము.

పంచమాంకము.

దానవీరకర్ణ

షష్ఠాంకము.

౧వ దృశ్యము.

ప్రదేశము—యుద్ధభూమి.

(ధర్మరాజు, సారధి ప్రవేశింతురు.)

సార—మహాప్రభూ! ఇందు తమరు కొంతవిశ్రమించుటయే సర్వోత్తమము.

ధర్మ—ఏల?

సార—సారథి సదా రథికుని క్షేమముం గోరుచుండుటయు దానిని రథికుఁడు నిరాకరించుటయు నాచారమే కాని, దాని ననుసరించి, తాము సయితమపాయమునఁ బడవలదని నాప్రార్థన.

ధర్మ—ఇప్పుడు వచ్చిన యపాయమేమి?

సార—కర్ణుఁడు నేఁడుమహోజ్జ్వలుఁడై యున్నాఁడు. ఇదివఱకే శరబాధితులైయుండిన తమకు కర్ణునివలన నేఁ డెట్టి యపాయమో యని—

ధర్మ—ఆఁ! కర్ణుని నేమి పెద్దగాఁ దలంచెదవు? కర్ణుఁడు వరప్రసాదియా యేమి?

సార—అటులే చెప్పుకొనుచున్నారు స్వామి?

ధర్మ—ఎటులు ?

సార— పరశురాముని వంచించి కర్ణుడు బ్రాహ్మణ వేషమున......

ధర్మ—అవును. నేనిదివఱకే యీవృత్తాంత మానుపూర్విగ వింటిని.

సార—"నీకొక్కనాటి యుద్ధమున నీశరవిద్య కరగతమగు"న నిభార్గవుఁ డనుగ్రహించిన వరవాసరము నేడేయని, కర్ణపరితాపమును దేరి చూడలేని సైనికులు చెప్పుకొనుచున్నారు.

ధర్మ—అవును. ఇదియును కొంతనిజమే. కాని క్షత్రియుఁ డగువాఁడు రణమున రిపుఁ జంపవలయు. తాఁ జావవలయుఁగాక ! పలాయనంబుసేయుట దుష్కీర్తికరము; వ్రణబాధయు విశేషముగ నున్నది. కావునఁ గొంత విశ్రాంతిఁ దీర్చుకొందును. రథము నాకడిమి చెట్టునీడకుఁ గొనిపొమ్ము.

[తెరలో శంఖానినాదము.]

సార—మహాప్రభూ ! కర్ణుఁడు శంఖంబు పూరించుచు నిటే వచ్చుచున్నాఁడు. సత్వరము చనవలయును. (ఇరువురు ని॥)

[తరువాత శల్యసహితుఁడగు కర్ణుఁడు ప్రవేశించును.]

క—శల్యా! చూడుము. ఇప్పుడు నేను గావించిన శంఖాని నాదంబు రోదసీకుహరంబును విహ్వాలంబుఁ గావించె.

శా. నారాచాది మహోగ్రబాణపటలీ నానావిధోల్లసముల్
సైరింపక ధృతిలేక పాండుతనయుల్ సంభ్రాంతినొందంగ, వి
స్మేరంబై ఖచరవ్రజంబుపొగడన్ మెచ్చంగనీచూడ్కి దు
ర్వారోదగ్రత నేఁడుచూపెద భుజావష్టంభసంరంభినై

శ—అంగరాజా ! ఇప్పుడు నీదనినమాట యననిమాటయే

క—ఏల ?

శ—నీబాహుశౌర్యం బిప్పుడుకాదు.

క—సమరసన్నాహదోహాలుండవై వచ్చిన యిప్పుడుగాకింకె ప్పుడు ?

శ—నీశంఖతూర్యారావవిదారణ దారుణంబగు పార్థునిపాం చజన్యంబుగలదు. అదిగాక సత్యపరాక్రములును, శౌర్యఘనులును, అఖిలాస్త్రధనులును, భుజవీర్యమహీతులును, భూరితేజోఽధులును, నగు పాండురాజనందనుల పరాక్రమమును నీవల్పముగఁదలంచి, స్వాభి మానమదపేరితుండవై పేలుట తగనిపని.

క—(తనలో) ఈతఁడు కొంతసేపటినుండియు, నన్నుఁ దూల నాడుచు, పాండవులఁ బొగడుచున్నవాఁడు. ఈతనియుద్దేశ మెఱుంగ రాదయ్యె. (ప్ర) మద్రరాజా ! పాండవులశౌర్యమును నాశౌర్యము నుచూచెదవుగాక !

శ—ఆహా ! చూడకేమి ? ఇదివఱకు చూడలేదా ? ఇఁక చూడనా ? తినఁబోవుదానికి రుచులడుగనేల ?

క—(తెరవంక.జూచి) ఓహో ! కురురాడ్సేనాసమూహ ములారా ! నిర్వీర్యులగు పాండవులందలంచి మీడెందంబుల కుందుఁ జెందకుఁడు. అధిజ్యశరాసనుండగు కర్ణుఁ డిదే మీకు బాసటయై యు న్నవాఁడు.

(తెరలో)

దానవీరకర్ణునకు జయము

(మరలఁ దెరలో)

అంగరాజపత్రాపాలాపాకర్ణనశీలురగు నోసైనికులారా ! అవధారు ! అవధారు ! రిపులోకవిజయుఁడగు రాధేయుఁడు సంగరం

బునఁ బ్రవేశించెఁ గావున, నేఁడపాండవంబయ్యెనని యే దృఢసంకల్పులై మీరెల్లఱుసాహసంబు పెంపున సంగ్రామము సలుపవలయును.

(మరలఁ దెరలో)

దానవీరకర్ణునకుజయ్ !

క—శల్యా ! చూచితివే ! మదీయరణవిన్యాసంబున సైనికులకుఁ గల్గినయుత్సాహము ! ఇదె చూడుము. నాప్రతాప మెట్లు శత్రుదుస్సాధ్యంబగునో !

మ. అరదంబెక్కి శరాసనంబుఁగొని తెంపారంగ, నే నేచి, సం
గరసంక్రీడకుఁజొచ్చినం దృణసముంగాఁ గొందు నద్దేవతా
వరునైనం గురు నాపగాతనయుఁ జావంజూచుటేకా వైరులే
తురు, చెండాడెదనుగ్రతం దలలు నాదోర్దర్పముం జూడుమీ.

గాంగేయకుంభసంభవులు పాండవులం గెలువలేని యశక్తతచేతనో, కాక పాండవాభిమానంబుననో నేలఁగూలి మన కవమానంబు దెచ్చిరి. కాకన్న కురువీరులు పాండవులకొఱకా, యిన్నిదినంబులు రణంబుసల్పుట? నేఁడు దేవేంద్రాదులు గావ నడ్డైన, నడలక, పార్థుని రూపుమాపి కురురాజుఋణంబుఁ దీర్చెద.

శ—(నవ్వి) అంగరాజా ! ఏమియీప్రలాపము ? శూరులందు కార్యశూరులనియు, వాగ్శూరులనియు నిరుదెఱంగులుండురు. నీవీరెండవజాతిలోఁ జేరినట్లున్నది. కానిచో పార్థుఁ జయింపఁదలచిననీకీవ్యర్థభాషణంబులేల ? పార్థునిపరాక్రమము లోక మెఱుంగదా ! నీపోడిమి యింతకుమున్నె తేటపడదా ? ఏటికీమాలిన యాత్మప్రశంస ?

సీ. రాత్రిమైఁదాఁకి కూరిరతఁబోరి మగఁటిమి
వాసినయంగారపర్ణుకంటె

ఘోషయాత్రావిధిఁ గురురాజు చెఱవట్టి
మానమేదిన చిత్రసేనుకంటె
ఖాండవోద్యానంబు, గావనేరక సిగ్గు
పడి, చన్న, నిర్జరప్రభునికంటె
క్రీడాకిరాతుఁడై క్రోడంబునకుఁ గాఁగ
బెనఁచి చిక్కిన త్రిలోచనునికంటె

సీ. నెక్కుడైన వీరుఁ డే నర్జునునితోడఁ
బోడుతు నోడుతుననినఁ బోలుఁగాక
వినుమా సూతతనయ! మనబోటు లాతనిఁ
జెరుతుమనుట నోఱు చేటుగాదె.

పార్థునంతదూర మేల బోయెదవు? పార్థునికుమారుఁ డభిమన్యుఁడే, మిమ్ము పద్మవ్యూహాంతరంబునఁ బడఁగొట్టి తలలుగొట్ట నమకట్టడే! మీమీ నతులమంగళసూత్రప్రభావంబుల నప్పటి కెటులో బ్రదికి బయటఁ బడితిరి.

క—శల్యా! ఏటి కీరితి మమ్ము వెఱపింపఁజూచెదవు? నీ వెన్నిమాటలు చెప్పిన నే వెఱచువాఁడనుగాను. నాశక్తి పరిశీలింపఁ గోరి నీ విట్లనుచుందువు; దానికేమి? నాశక్తి మాటలతోఁ గాదు. ఇంకొకనిముసమున ప్రచండభండనాంతరమునఁ జూచెదవు గాక!

శ—కర్ణా! ఇవి రిత్తపలుకులుగావు.

గీ. అర్జునప్రతాపానలమూర్పుఁ గోరి
దగ్ధమగుదువుసుమ్ము రాధాకుమార!
కాంతిభాసితోజ్వల దీపకళికఁ గాంచి
మిడిసిపడి కూలి కాలెడు మిడుతవోలె.

క—(అనాకర్ణితముగ) నీతోడనేమి? ఓహో! సైనికులారా! ఈనాప్రతిజ్ఞను మీరందఱును వినుఁడు.

గీ. జగతి నిష్ప్రపార్థకృష్ణంబు సేయ
కర్ణుఁడను వచ్చినాఁడ! సంగ్రామమునకు
మానితంబగు నీకురుసేనలోన
నెచటనుండెనో యాపార్థకృష్ణయుగము
వారిఁ గాన్పింపఁ జేసినవీరవరుల
కేది వలయునో కోరిన నిచ్చువాఁడ
గజతురగరథాశ్వంబులో, కాంచనములో
భూమిదానంబులో? కాక పుణ్యసతులో.

శ—కర్ణా! నిలువుము నీవీరప్రశంస! పార్థకృష్ణుల నీకొక్కరు చూపనేల? వారలే నిన్ను వెదకుచు నిందు రాఁగలరు. అందులకై యిట్టి రిక్తదానములు సేయనేల? అట్లు సేయు నపాత్రదానంబులు పరిహాసపాత్రంబులని యెఱుంగుము. అదిగాక రాధాకుమారా!

గీ. కాలఁది యెఱుఁగక కృష్ణుల కలనఁ గెలుతు
ననుచు శుష్కప్రియంబుల నాడెదీవు
కంటివే యేపాలంబుఁగాని, నక్క
సింగమును గెల్చెనను కథ యంగరాజ.

క—ఆఁ! ఏమంటివి? వృద్ధుఁడగు పార్థుని సింగంబుగను, నన్ను నక్కగను బోల్చి యథేచ్ఛముగఁ బ్రలాపించినందులకు నామిత్రుఁడగు సుయోధనుని మొగంబుఁ జూచి యూరకుంటిని గాని నీపాపంపు నాలుక యీపాటికే వేయిచీలికలు గావింపకుంటినా? శూరధర్మంబుల నెఱుంగని పిఱికిపందవగుటచే నిట్లు కారులు ప్రేలుచుంటివి? నీయున్మత్తపైశాచిక ప్రలాపంబులను నేఁడే యంతమునందించి యుందును. నాధైర్యంబు నీటఁ గలుప—నిరుత్సాహకర వాక్యంబులాడునీవు పరోక్షముఖవిషకుంభమవు — అయినను, సుయోధన నాదేశంబున నీసారథ్యంబు నాకు దప్పదయ్యె. నీకు సమ్మతము కాదేని నారథంబు

తొలఁగి చనుము. రథము సయితము నేనే నడుపుకొనియెద. నీ విట్టి బుద్ధులు నాకుఁ జెప్పనక్కఱలేదు.

శ—మదహంకారదుర్గుణవిధేయా! రాధేయా! నాపలుకులకుఁ గినిసి—నీవు చేయఁదగినది తుదకు రోదనమే! నాబుద్ధులు నీకిప్పు డేల రుచించును? నే నిప్పుడు నీకీబుద్ధులు చెప్పనేల? అర్జునుఁడు గాండీవగుణనిర్క్వాణంబు సెలంగ గదిసి—నీశరీరమున, నక్షయంబులగు దన తూణీరంబులు నిగుడఁజేసియే—నిను బుద్ధిమంతుంజేయును.

ఆ. ఏను ధార్తరాష్ట్రహిత మాచరించుట
కై పెనంగి చెవుల కప్రియంబు
లైన నిన్నిమాటలాడితి నాబుద్ధి
విని దురాగ్రహంబు విడువవలయు.

క—శల్యా! శల్యంబులవాటుపోటుమాటలు గాటనేయుచు, మృషోపచారవాక్యంబు లేల? నీకపటంబు నేనెఱుంగనివాఁడ నని తలంచితివో! కృష్ణపార్థులగరుడకపిధ్వజంబులు బెండుమానిసులకు భీషణంబులు నాకుఁ బరితోషణంబులు వేవురుగోవిందులు పదివేవురు పార్థులు వచ్చినం బోరెద! నీవుమహాయుద్ధకోవిదుండవు గావునం జేసి, వెఱచఱచికారు లరచెదవు. మఱియు నక్కడిపక్షపాతంబున ప్రేలెదవో యెఱుంగను.

శ—కర్ణా! హితచింతకులగువారిమాట తిరస్కరించి యకారణాగ్రహంబు బూనుట వినాశదాయక మని యెఱుంగుము. అదిగాక నేను నీ కింకను హంసకాకీయోపాఖ్యానాదికథ లనేకములు బోధింపవలసియున్నది. కానిమ్ము నీగతికి నే నేమిచేయుదును. చెట్టు చెడునాటికిఁ గుక్కమూతిపిందెలు పుట్టుట సహజమేకదా! అదిగో! చూడుము. మనకభిముఖమై వచ్చుచున్నయారథము శమననందనునిదిగాఁ దోఁచుచున్నది.

క—ఏమిరా ? నేఁడు శమననందనుఁడు నాకభిముఖుఁడై రాద లంచెనా శల్యా ! ఆలసింపక రథము నాతనికెదురుగాఁ దోలుము. ఆతనితో రణక్రీడ సల్పుదును.

శ—అటులే చేయుదును.

(ధర్మరాజు ప్ర.)

ధ—ఓరికర్ణా ! ఎందుఁబోయెదవు ? నిలువుము. భార్గవుని వరంబు నీకెట్లు నేఁ డుపకరించునో చూచెదఁగాక !

క—కౌంతేయాగ్రజ ! నిన్నుమోసంబున గెలుచుటకు నేను శకునింగాను. పరాక్రమైక జీవనుండనగు కర్ణుఁడ ! నాభార్గవవరంబు మరల్ప నీతరంబుగాదు. వృథాప్రగల్భంబులు మాని పటకుటీరంబునకు మరలుము.

ధ—ఓరీ ! సూతకులాధమా ! గృహంబునకు మరల నేను నీవలె పిఱికిపందను కాను.

ఆ. కయ్యమునకు జంకి గాంగేయు డనిఁ గూలు
దనుక శరముఁ దాల్పననుచు మూల
దాగినట్టి మేటిదర్పోద్ధతుండవు
లజ్జ వలదె? కారుల న్వచింప.

క—శమననందనా ! రణంబునకు జంకియే నే నప్పుడు శస్త్రసన్యాసంబునలిపితినో పంతంబునకే నిలచితినో యూహించినవారలకు విశదంబగు. దానికేమి ? నీశౌర్యమునకు నీవిటులు నన్నాడదగినది కాదు. ఏమంటివా?

చ. మగటిమి లేకజూదమున మాకు భయంపడి యే, స్వభ్రాతృకం
బుగ గహనస్థలంబులకుఁ బోయి త్రయోదశవత్సరంబు ల
త్యగణితబాధలంబడినయాహావదోహలు లైనపాండవుల్
జగతిని లాతివారిబలసంపదఁ గాంచి హసింపజెల్లునే ?

ధ—ఓజ్ఞానహీనుఁడా ! మాధర్మప్రవర్తనంబు తుద కిట్లు నీ

కర్థమయ్యెనే? ధర్మపాశబద్ధులమై మే మట్లు త్రయోదశవర్షనిబద్ధంబగు దీక్షకుఁ గట్టువడి సహోదరులతో నిడుమలంగుడువవలసివచ్చె గాని మీవలె కపటదురోదరఖేలనలోలురై దురుద్యోగమే జీవనముగా గలిగిన కపటశీలురము గాము. అదిగాక కురుపాండవవంశనాశనం బింత పట్టు నీవలనఁగదా సంఘటిల్లె! పాపీచిరాయువనున ట్లింతదనుక నంద ఱయాయువులు బోసికొని నీవొక్కఁడవు జీవించి యింత జేసితివి. తొలు వొలుత నీవే నశించినచో నీపెనుముప్పునకు హేతువు లేకుండునుగదా!

ఆ. అంగరాజ నసుయవాకృతిచే నన్న
దమ్ములకును పగలు దాపినావు
ఇంత ఘోరమునకు నీవె మూలంబవు
భరతకులము నీదుపాలఁ బడియె.

శ—ధర్మజా! కర్ణుఁ డింతవఱకు వాచాశూరత జూపెను. ఇఁక బాహుశూరతయేమో తెలియఁదగియున్నది. కర్ణా! ఎంతికాల మిట్లుశమనసూనునితో వివాదపడియెదవు? ఇది సమరభూమి కావున మనబోటివారికి చతురోక్తులతో కాలవిళంబన మొనర్చుట నీతి కాదు.

క—శల్యా! నాతలంపునదియే! పాండునందనా! ఇఁక మనకు వివాదముతోఁ బనిలేదు. సంగ్రామమునకురమ్ము.

ధ—సిద్ధముగ నున్నాను.

(ఇరువురు యుద్ధముచేయగా ధర్మరాజు మూర్ఛిల్లును.)

క—ఈతఁడు మూర్ఛాగతుండయ్యె! ఇఁక మన మీతనిఁ జేయదగినది లేదు. రథమును వేఱొకయెడకుఁ దోలుము.

శ—కర్ణా! అదె చూడుము. రథ మావంకకు మరలింతునా?

ఉ. అల్లదె! యర్జునధ్వజవిహారము గానఁగనయ్యెఁ గపీం
ద్రోల్లసనంబునన్ మెఱసి యుద్భటులైనది గ్గర్తు లేవురో
భిల్లఁగవారె యన్నరుని చెట్టుఁగ దాకి రతండు నంప పె
న్వెల్లినిగుప్పె ముంచె నిదె నింగి గుణధ్వని వొంగవారలన్.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

[సూతుఁడు పటాక్షేపముగఁ బ్రవేశించును.]

మహాప్రభూ! మహాప్రభూ! కటకటా! ఇంకెక్కడి మహాప్రభువు దారుణరణాంతరంబునఁ గూలినయాయన కెట్టియపాయంబును రాక మున్న రణభూమిం దొలఁగింపవలయు. రథంబును, నశ్వంబులును, కేతనంబును భగ్నంబులయ్యె. చేయఁదగినమార్గ మేమియు గాన్పింప దయ్యె. నేఁ డీకర్ణునిపరాక్రమ మాలోకింప జగద్వ్యాలయ మొనరించు వైఖరి దోఁచుచున్నది. (దూరముగాఁ జూచి) అదిగో! సహదేవ కుమారుఁ డిటులనే వచ్చుచున్నవాఁడు. అతని రథంబున నీయనంగొని శిబిరంబుల కరుగుటే శ్రేయము.

[సహదేవుఁడు ప్రవేశించును.]

సహ—సూతుఁడా! పెద్దన్నగా రెక్కడ?

సార—మహాప్రభూ! పాలికలనసౌజ్ఞారహితులై యీదెసఁ బడియున్నవారు.

సహ—అపాయము లేదుగద?

సార—కృష్ణకరుణావిశేషమున నిప్పటికి లేదు.

సహ—శిబిరంబున కరుగుదము. జాగ్రత్తగాఁ బట్టుకొమ్ము. అవల రథముఁ గలదు.

సార—చిత్తము.

---

౨ వ దృశ్యము.

ప్రదేశము—యుద్ధభూమి.

[కృష్ణార్జునులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

కృ—పార్థా! నేఁడు మీపెద్దన్న రణమున కరిగెను. కర్ణునితో సంగ్రామ మొనరించుచుండె నని యిందాఁకటినైనికకోలాహలమువలన సూచింపఁబడియె. కర్ణుఁ డీదెనకొంటరిగ నరుదెంచుచున్న

వాఁడు. దీనిం బరికించి చూచి మీయన్నగారి కేదియో యుపాయము కలిగెనని నేఁదలంతును. ఇప్పుడు సంగ్రామమధ్యమున కరుగుట శ్రేయమో—పటకుటీరంబులకరుగుట శ్రేయమో—చింతింపుము.

అ—బావా! సోదరునిస్థితి యెటులున్నదో కాని—కర్ణుని తేజంబు నేఁ డనివార్యమై యున్నది. ఆతనియెడ నీసునంజని మన మపాయముఁదెచ్చుకొనవలదు. చచ్చినవెనుక సాధించున దేమున్నది? జయార్థియగువాఁ డుపాయంబున మెలంగవలయును. కావున రథం బును పటకుటీరంబులకు మరలనిమ్ము.

గీ. "పటపటచటంటిసూర్యునివగిది కర్ణు
డుగ్రమూర్తియై వెలుఁగుచు నున్నవాఁడు
మనరథం బిప్డు మాధవ మరలనిమ్ము
బ్రదికియుండినఁ దినవచ్చు బలుసుకూర."

కృ—ఇప్పటి కింతకన్న క్షేమోపాయము లేదు.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

3 వ దృశ్యము

ప్రదేశము—పాండవశిబిరము.

[శరబాధచేతఁదొరలు ధర్మరాజు—పాదములకడ సహదేవుఁడు ప్ర.]

ధ—(తనలో) ఎన్నిసారులు నాచేఁజిక్కలేదు! ఎన్నిసారులు నిరపాయులుగఁ జేసి విడువలేదు. ఊఁ! అందులకే నేఁడు నన్ను ప్రాణములతో విడిచినాఁడని సమర్థించుకొందమా! ఎందులకు? నిరర్థకము లగుప్రాణములు? మానము పోయెనే! ఈప్రాణము లీనరకబాధ ననుభవించుటకుగదా శరీరమును విడువకున్నవి! భగభగమండుచున్నవి. ఉద్రేకమున వ్రణకట్టికలు చెదరి రక్తస్రావ మగుచున్నదే! ఉస్—అబ్బా! ఈశయ్యయందు చీమలు ప్రాకుచున్నట్లున్నవి! సహదేవా!

స—ఇచ్చటనే యున్నాను.

ధ—వీవన—వీవన—

స—చిత్తము (విసరుచున్నాఁడు)

ధ—గాలి వీచునప్పుడు ప్రజ్వరిల్లు మంటవలెనే నీ వీవన గాలిచే నాశరీరము మరింత మండుచున్నదేమి? తమ్ముఁడా! ఆవీవన నాకమూలనుంచి ద్వారమునకు కరిగి చూడుము. కర్ణునిజంపి చిన్నన్న వచ్చుచున్నాఁడేమో!

స—అలికిడి లేదు.

ధ—లేదా! పాప మాపాడుకర్ణునితో తమ్మునకెంత ఘోరరణమగుచున్నదో; అయినను కృష్ణుఁడు దగ్గరనే యుండునుగదా! చూడు సహదేవా—భీమన్న యేఁడీ?

స—యుద్ధమునందే యున్నాఁడు.

ధ—సరి. ఈసారి భయము లేదు. కర్ణునిరూపుమాసినదనిన మాటయే—ఆద్వారమున నాధ్వని యేమి?

స—కాదు.

స—ద్వారపాలకుఁడు—

ధ—పార్థుఁడుకాఁడా?

ధ—అట్లైన పార్థవిజయధ్వానముగాని కర్ణమరణకోలాహలముగాని సైనికులు చెప్పుకొనుచున్నారేమో విను.

స—ఇంకను లేదు.

ధ—ఇంకను లేదా! మఱియింకెప్పుడు? కర్ణునిచావున కింకను వాలస్యమా! నాశరీరమునందలి బాధ తీరకముందే వానిచావుమాట విందుననుకొంటినిసుమా! అర్జునున కేమిమాంద్యము?

స—ఈపాటికి వచ్చుచుందురు.

ధ—నాకన్నులు మూఁతలుపడుచున్నవి. వేదనముగనున్నది. అర్జునుఁడురా వేగమే నిద్రాభంగమని తలంపక నన్ను లేపుము.

స—చిత్తము.

ధ—(కన్నులుమూసి కొంతవడిదొరలి లేచి) నా కెక్కడి నిద్ర? కర్ణుఁడు. కర్ణుఁడు. కర్ణునిచావుచూడవలయు. నేనిది్రంపవలయు. కూర్కురాకున్నదిగదా? కన్నులు తెఱచిన కర్ణుఁడు—కన్నులుమూసిన కర్ణుఁడు (కన్నులుమూయును.)

(కృష్ణార్జునులు ప్రవేశింతురు.)

కృ—పార్థా! మన మనుకొన్నంతయయినది. చూచితివా! మీపెద్దన్న వ్యాధిశయ్య—

అ—అయ్యయ్యో! శరీరమెల్ల వ్రణములై బాధపడుచున్నటు లున్నాఁడు. (దగ్గరకేగుదురు.)

స—మహారాజా! చిన్నన్న వచ్చినాఁడు.

ధ—ఆఁ! ఆఁ!! వచ్చినాఁడా! ఏడీ? నాయనా! విజయుండ. వగు నిన్నుఁజూచుటకే తల్లడిల్లుచుంటినిసుమా! (కౌఁగిలించుకొనును)

అ—మీశరీరము వ్రణపీడితమై యున్నటులున్నది. బాధతగ్గ లేదా? అయ్యయ్యో! తమరేల రణమున కరిగితిరి?

ధ—నా బాధమాటకేమి? కర్ణునిసంహరించివచ్చిననిన్నుఁజూడఁ గనేనాయులమటయం తయుఁదీరినది. ఈయానందమున—చూడు—. నాకన్నులవెంట నానందబాష్పము లెట్లుకారుచున్నవో! అవమానవ. మనునది మెఱుంగనినన్నిట్లు దుర్భరశరబాధానహితునిఁజేసి విడిచిన. కర్ణపిశాచమిప్పుడుగదా భారతమును వదలిపోయెను!

అ—అబ్బా! పాడుకర్ణుఁడు తమ్మెంతబాధపెట్టెను?

ధ—ఇప్పుడు నాకేమియు బాధలేదు. కర్ణుని నీవు చంపితివను. నానందమే నాకుచాలు. తమ్ముఁడా! ఆక్రూరుఁడు నాఁడు ద్రౌపదిం. బరిభవించినసభలో కూసినకారుకూతలకుఁ దగినఫల మనుభవించెను. గదా! పాపము వాఁడు సేవకమాత్రుఁడుగాన నట్లాడెనుసుమా! పార్థా!

ఆ. కలన నెట్లు నీవుకర్ణుని వధియించి,
క్రూరవేశమనసు కలఁతపఱచి
నీప్రతిజ్ఞ నేఁడు నిండించుకొంటివా
విధముఁ దెలుపు చెవులవిందుఁ గాఁగ.

అ—సోదరా! మీ రింక తల్లడిల్లవలదు. ఆరాధాసుతుండు మరణించెనే యని నమ్ముఁడు. సంశప్తకసేనలతోఁ నేఁ బోరుతరి నశ్వత్థామవచ్చి నన్నుఁ గవిసె. అందుచేనప్పటికి కర్ణుఁడు నాపాలఁబడక దక్కెనుగాని యిప్పు డాపాపి బ్రిదికిపోఁగలఁడా.

గీ. పంపు మిప్పుడె నేఁ జని పరమపాపి
యైనకర్ణుని వధియించి యసితలమునఁ
దచ్ఛిరంబును నీదుపాదముల చెంత
నిలుపకుండిన నీయాన కృష్ణునాన.

ధ—(తెల్లపోయి) అట్లయిన కర్ణుని నీవింకను చంపనేలేదా?

అ—ఇప్పటికి చంపలేదు. ఇఁక చంపనున్నాను. అందులకే మీయనుజ్ఞ వేఁడ వచ్చితిని!

ధ—ఓయసమర్థుఁడా! శత్రునిజంపివచ్చుటకు నాయాజ్ఞ యెందులకు? శల్యంబులనాటిన నాపరాభవముఁదీర్ప నీవు దిక్కైతివని నేదలంచినందులకుగదా నీ కింతయుదాసీనత గలిగెను. రణమునవీరుఁడుజయింపవలయు. చావవలయు. కాని యిట్లుపాఱివచ్చిననా కింతకన్న నవ్మానమేలజరుగు?

అ—అన్నయ్యా! నాతప్పుమన్నింపుడు! ఇప్పుడే చని కర్ణుని వధించివచ్చెదను.

ధ—నేనే యోడితిననుమాటయేమి? నేటికి నీవును కర్ణునకోడితివనినమాటయే! భీమనకులసహదేవు లంతకుమున్నే యోడిరి. మనతోఁజేరినకతమున కృష్ణుఁడునయిత మోడెను. ఇట్టినిరర్థకులమగు

మనకు రణమేల? రాజ్యమేల? విజయమేల? అందఱము నడవులకుఁ జని తపసులమై యుందము.

అ — అంతమాట లేలయాడవలెను?

ధ — శౌర్యము లేనప్పుడు మాటలకేమి కొఱవ? తపసులమగుట హీనతగనున్నదా? కర్ణుని చెప్పుదెబ్బల కభిమానము లేదా? ఇంతకన్న కురురాజు కాళ్ళుపట్టుకొనిన మనకార్గుర కారుపిండంబుల వండించి పెట్టఁగలఁడే!

కృ — బావగారూ! శాంతుఁడని ప్రసిద్ధిం జెందుగదా! శాంతి పొందఁగూడదా! తీవరించిన వ్రణబాధచే నుదయించిన కోపము పార్థునిపైఁ జూపఁదగునా?

ధ — కృష్ణా! ఇది వ్రణబాధోద్రేకమా! కర్ణునిఁ జంపనందులకుఁ గలిగిన లజ్జాభరము కాదా! పాండవులతోపాటు నీకును లజ్జాకారణమే సుమా! ఈ వాచాశూరుని ప్రగల్భంబులు తొలుత గుర్తింపనైతిని. ఇట్టి పురుషాకారముఁ దాల్చిన యాఁడుదాని నెఱుంగలేక రణమునకు సిద్ధమై యవమానంబునకు పాలైతి ఓరి వ్యర్థ! పార్థ!!

ఆ. కర్ణు నని వధింపఁ గలనంచుఁ గొఱమాలి
నట్టి ప్రతిన లెన్నొ యాచరించి,
తుదకు రిపుల నమమఁ దోసితి గోత్రిలో
నన్ను, లోకమెల్ల నవ్వుకొఱకు.

అ — ఎందుల కీనిష్ఠురవాదము చేసెదరు?

ధ — నిష్ఠురమా నావాదము? నీ కార్యము నిష్ఠురముగాదా? దేవతలిచ్చిన తేరును నశ్వములునుఁ గలవఁట! కపికేతనమఁట! తాఁటి యంతవిల్లు గాండీవము గలదఁట! హరిసారథ్యమఁట! ఛీ నీపౌరుషము ఇంకను కర్ణునకోడి రావలయునా? నా ప్రారబ్ధమున పుత్రులు ఘటోత్కచాభిమన్యులు చచ్చిరిగాని వారు బ్రదికియున్న నిట్లు చేయుదురా?

నన్ను పరిభవాగ్నిచేఁ గాల్చి చంపుటకు వారు నీవలె పిఱికిఖందలుగారు సుమా?

ఉ. పాండవమధ్యముండ ననుపౌరుషమేమిటి కింక నీకు నీ
దండనెయున్నచక్రిని రథంబుననుండఁగఁ వేఁడి, తత్కశా
దండము కేలఁదాల్చి యరుదారగసారథివై మెలంగి నీ
గాండవమిచ్చినట్టి హరికి, కర్ణునిఁ గిర్ణుని మన్ను సేయఁడే.

అ—(కోపముతో లేచి) సహదేవా! నాకరవాలమేది? నా కరవాలమేది?

కృ—కర్ణునిఁ జంపఁదలఁచి చనుచుంటివి గావలయు నేనురావలదా! గాండీవముంగొనుము. కరవాలమేల?

అ—కర్ణునిఁ గాదు. ఈధర్మజుని జంపెదను.

కృ—ఆఁ! ఆఁ!! మతి చెదరెనా?

అ—నాకు మతిచెదరలేదు. మతిచెదరిన యీయాయుమకుమారుని యమపురి కంపెద.

కృ—అర్జునా! ఏమనుచుంటివో తెలిసియే మాటాడుచుంటివా! అపచారముసుమా యిది!

అ—అపచారమా! కాదు.

గీ. ఇతరులకు నీదుగాండీవ మిమ్మటంచుఁ
బలికినదురాత్మశిరమునుఁ బగులవేయఁ
బ్రతినదాల్చితి; నది తీర్పవలయు నేఁడు
శాంతిలే దిఁక నీతని సంహరింతు.

కృ—ప్రతిజ్ఞలకేమి? పగతురయెడగాని, ప్రతిజ్ఞ బంధువుల యెడలనా? అట్టిప్రతిజ్ఞ సోదరునియెడ దీర్పకున్న హానిదోషముసంభవింపదు.

ధ—కృష్ణా! వారింపకుము. వారింపకుము.

చ. కుటిలుఁడు వంశఘాతుకుఁడు క్రూరిమితమ్ముల దారుణాటవీ
తటులఁ ద్రియో దశాబ్దములు దారుణబాధలపాలుఁ జేసి, నేఁ
డిటుల నరాతిబాణముల కేమియు సేయఁగలేక నాశిరం
బటమటలేక దూల్చి మనసార సుఖింతురుగాక పాండవుల్.

కృ—పార్థా! వింటివా? నీయన్నగారిమాటలు. ఆమహాత్ముని మనంబును పరితాపంబు పాలుసేయకుము.

అ—కృష్ణా! నీ సానునయవాక్యంబులను గట్టిపెట్టుము. ఓవీరమ్మన్య! శమనకుమార!

సీ. నిఖలసంపదలోడి నీమూలమునఁగదా
పడఁతితో నగచాటు బడితి మేము
నిజదార నొకకూళ నీమూలమునఁగదా
మానభంగము సేయఁ బూనె నాఁడు
నిలువ నీఁడ దొరంగి నీమూలమునఁగదా
కందమూలములతో గడపినాము
నిర్మలయశమేగి నీమూలమునఁగదా
జూదరులని మాకు వాడుకగ్గె

గీ. తుదకు నీమూలముననె బంధువులచెంత,
రోసములుమాని దాస్యము జేసినాము
పరచక్రంబునను భిక్షమెత్తినాము
కలదె నీమూలమున మాకుఁ గలుగుమేలు.

ఇంతేకాదు; నీవు ధర్మమని, శాంతమని చేతగానితనమున మాగొంతుకలు కోసితివి. నేఁడును చేతగానితనముననే కర్ణునిచేఁ దెబ్బలు దిని వచ్చి మాకందఱకు తలవంపులు దెచ్చితివి.

గీ. సిగ్గుపడి చావ కిట్లిల్లు జేరినట్టి
పాఱుబోతును నినుగాంచి పాండురాజు

భరతకులగౌరవము పాడువడియెనని, శో
పించి పరలోకముననె దుఃఖించు నేఁడు.

క—అర్జునా! మీయన్నగారిని దూషించుచు నీవుమాత్ర
ము భరతకులగౌరవ మేమి నిలిపితివి. కర్ణుని వధింప శక్తిలేక సోద
రునితో దగవులాడుచుంటివి.

అ—కృష్ణా! ఏమి నీ తెలివితేటలు. నాకు కర్ణుని వధింప
శక్తిలేదా? కలదో లేదో నీవెఱుఁగ వేమి? ఈయుధిష్ఠిరుఁడు పలికి
నట్లే తెలివిమాలినపలుకు పలికితివి. నాకీకర్ణుఁడా లెక్క? ఛీ!
ఎంతహీనఁపుమాట!

సీ. క్రీడాకిరాతుఁడై యోడి పాశుపతంబు
నర్పించినట్టి యాహరుఁడు సాక్షి
మత్ప్రతాపాగ్నిని మసియై సమసినట్టి
కాలకేయాది రాక్షసులు సాక్షి
ఖాండవోద్యానంబుఁ గాల్చినప్పటి చరి
త్రకుఁ డీల్పడిన శచీధవుఁడు సాక్షి
ధైర్యంబున నెదిర్చి, తాళక పాఱిన
శౌండుఁ డంగారపర్ణుండు సాక్షి

గీ. భళిరె యన ద్రౌపదీస్వయంవరమునాఁటి
ధరణిపాసాధ్య మత్స్యయంత్రంబు సాక్షి
అరయ నివిగాక నెన్ని సాక్ష్యములు లేవు
కర్ణునకు భీతిగల్గునే కంసవైరి.

కృ—పార్థా! బాగు బాగు. నీకంతకంత కున్మాదము గల్గు
చున్నటు లున్నది.

ధర్మ—కృష్ణా! ఇది యున్మాద మెటులగును? నాయనా!
అర్జునా! అంతయు కడు సమంజసముగ జెప్పితివి. ఔను. నేనే పాపు
బోతును; నేనేపాపిని. నామూలముననే మీకింతచేటు గలిగెను.

గీ. భీరువును శక్తిహీనుఁడ; పాఱుఁబోత
నైన, నావల్ల కలిగె మీకపయశంబు
ధరణి గిరగిర దొరల నాశిరముఁద్రుంచి
సుఖమునందుఁడు ద్రిపదునిసుతయు మీరు.

ఇదిగో! చంపుము. చంపుము. ఊఁ! చంపవేమి?

కృ—అర్జునా! ఏమి యీకుటుంబకలహము? ఏమి యీ మౌఢ్యము?

ధ—ఛీ! అసమర్థుఁడవగునీ వేల నన్ను చంపుదువు? చంపఁ దగినకర్ణునే చంపలేకపోయితివి! చంపఁదగిననన్ను చంపఁగలవా? కానిమ్ము. నేనేయాత్మవధంబున మీకు సుఖంబుఁగలిగించెదను. (పోడుచు కొనఁబోవును.)

కృ—(నివారించి ఆఁ! ఆఁ! యుధిష్ఠిరమహారాజా! ఏమి యీపాపము!

అ—కృష్ణా! వాసుదేవ!

ఆ. జనకునంతఘును నజాతశాత్రవుని, జం
పఁగఁదలంచి వాఁడ పాపమతిని
ప్రతిన లేల? నింక బ్రుకఁగఁజాల, ఖ
డ్గమునఁ జచ్చి సుఖముఁ గాంచువాఁడ.

(పొడుచుకొనఁ బోవును.)

కృ—(పట్టుకొని) ఆహాహా! ఏమి యీపాండవసోదరుల ప్రతాపము! ఆత్మవధోద్యోగమున నింతటివీరులు భూతవర్తమాన భవిష్యత్కాలములం గలుగరు!

అ—బావా! నన్ను వారింపకుము. ప్రతిజ్ఞాభంగమును నేనె ట్లుసైరింతును! పూజ్యుఁడగుసోదరుని వధించుటకన్న నేనే ప్రాణ ముక్తిఁ గాంచెదను.

కృ—నీప్రతిన కిప్పుడేమియు భంగము గలుగ్గలేదు.

అ—గాండీవ మొరులకిమ్మని పలికినవాని వధింతుననిగదా నాప్రతిన.

కృ—ఔను.

అ—అట్లుపలికినది నాయన్నగారు. ఈయనను నేను వధించినఁ గదా నాప్రతిన నిలుచుట.

కృ—వెర్రివాఁడా ! పరులనుదూషించుట వధించుటయే యని యెఱుఁగవా ? నీ వీ యుధిష్ఠిరునిదూషించుట వధించుటయే. యగును కావున నీప్రతిజ్ఞపరిపాలింపఁబడినది.

అ—ఐనను నామరణము తప్పదు.

కృ—మరల నేమిమునిగినది ?

అర్జు—భ్రాతృవధం బాచరించిన ద్రోహి యాత్మవధంబున కర్హుఁడేకద !

కృష్ణ—ఎన్నఁడునులేని విపరీతవిధమున నేఁడు నిన్ను నీవు పొగడుకొంటివి. ఇంతకన్న నాత్మవధమేమున్నది ?

అర్జు—(కౌఁగలించుకొని) బావా! ప్రతిజ్ఞాభంగము గాకుండ మాయన్నదమ్ములప్రాణములను నిలిపితివి ! నీఋణంబు దీర్చుకొను టెటులు ?

ధర్మ—ఇది మొదటిసారికాదు; కృష్ణకరుణావిశేషమున నే, పాండవులు సజీవులై మనుచుండిరి.

అర్జు—(ధర్మరాజుపాదములంబడి)

చ. పలిపినవాఁడ నీకు నపచార మచింతితతీవ్రబుద్ధినై,
కలుషములాడినాఁడ; నినుఁ గారులుప్రేలితి బుద్ధిలేక నీ
యలమటనైన మానసమునందుఁ దలంపఁగలేకపోతి నీ
ఖలమతిదోషముల్ వయిచికావవె సోదర దీనవత్సలా !!

ధర్మ—నాయనా! చిఱుతతనంబున నాడితివి గాని నీకు నాపై విరోధమేమి ? లెమ్ము దుఃఖపడకుము. కర్ణవధాకర్ణనమునకై తొందర పడి నిన్ను నేననరానిమాటలంటిని. విశ్రాంతితీర్చుకొనియే రణమున కరిగి కర్ణుని వధింతువుగాని సుఖాసీనుఁడవుగమ్ము.

అర్జు—అన్నయ్యా! ఇఁక విశ్రాంతి దీర్చుకొనుటెక్కడిది ఈకోపముచల్లారకుండఁగనే బావతోనరిగి భండనంబున కర్ణునివధించి వచ్చెదను. తమయాశీర్వచనంబునకై వేచితి.

ధర్మ—విజయుఁడవై వచ్చెదవుగాక! నాయనా! పోయి రమ్ము. ముకుందా! పార్థునిచే నెట్లురణమొనరింపఁజేసి మాటదక్కించెదవో!

కృ—నీధర్మమే మీకు రక్షాకవచము! పార్థా! రమ్ము.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

షష్ఠాంకము.

దానవీరకర్ణ.

సప్తమాఙ్కము.

---

౧ వ దృశ్యము.

ప్రదేశము—యుద్ధభూమి.

[రథస్థులగు కర్ణశల్యులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

శ—ఏమియును జ్ఞప్తికివచ్చుట లేదా ?

క—లేదు.

శ—జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని చూడుము.

క—ప్రయత్నించి విసవు నందితిని.

శ—నిన్నటివఱకు భార్గవశరవిద్యోపదేశమునస్మృతియందున్న దని చెప్పితివే ?

క—ఔను. నేఁడు రణమునఁ బ్రవేశించినతోడనే బుద్ధి మందగించినది. అన్నియు మఱపునకు వచ్చుచున్నవి.

శ—(వికటముగ నవ్వును.)

క—ఏటికినవ్వెదవు ?

శ—నీ తెలివిలేమికి నవ్వెదను. నీగర్వమానసమునకు నవ్వెదను. నీప్రాప్తికి నవ్వెదను. భూసురులశాపము పనిచేయదని, నిన్న

గదా నాతోఁజెప్పి బీరములుపలికితివి. భూసురశక్తి యిప్పుడైనఁ దలఁదట్టెనా? ఇంకను గర్వించెదవా?

క — పోనిమ్ము. పరశురామాస్త్రము లేవలయు నవసరమేమి? పార్థప్రాణహరణంబునకు నాభుజశక్తి చాలును.

శ — ఇంకను నీకు భుజశక్తియా? కర్ణా! మఱచుటఁగలేదా? చచ్చినపిదపగాని యెఱుఁగవేమో!

ఆ. కవచకుండలములు దివిజాధిపతిఁ జేరె
వ్యర్థమయ్యె శక్తిబాణ మటుల
భార్గవాస్త్రవిద్య భంగమునందె నీ
బాహుశౌర్య మెట్లు ఫలితమగును.

క — శక్తిబాణము చనినఁ జనుగాక! ఖాండవదహనకాలమున పార్థునిపైఁ బగఁబూని నాకడఁజేరిననాగాస్త్ర మేమయ్యె ననుకొంటివి?

శ — ఆకిరీటియెడల నదిమాత్రము వ్యర్థముగాదను నిర్ణయమేమి?

క — వ్యర్థమగునని యెట్లు చెప్పఁగలవు?

శ — నీజీవితరహస్యమును బట్టి—

క — శల్యుఁడా! ఇఁకచాలును. ఇదివఱకే కలఁగియున్న నామదిని నీపోటుమాటలచేఁ జెదరఁజేయకుము. బుద్ధిలేక నిన్ను నామిత్త్రుఁడు సారథిఁ జేసెను.

శ — పోనిమ్ము. నీపరిచారము నాకేల? ఈయొక్కమాట వినుము.

క — ఏది?

శ — ఆదినము నేఁడేకదా!

క — ఏదినము?

శ — అర్జునుఁడు నిన్ను నంహరించుదినము—

శ—దురాత్ముఁడా! నీవప్రసంగము మానవుగా?

శ—ఆఁ! ఆఁ! దూషింపకుము—నేను నీవలె సూతుండను గాను—నీవన్న నుత్తముఁడగు క్షత్రియుఁడ—కన్నులు పోవ్రను.

క—నాచావును నీ వెట్లు నిర్ణయించితివి.

శ—చూడు. నేఁడు నీమనస్సే నీమరణము సమీపించిన దని సాక్ష్యమిచ్చుటలేదా? అదిగాక—మనము పటకుటీరము వెలువడుట తోడనే—వితంతు వెదురగుటఁ జూడవా? మనశిబిరరక్షకుఁడు ప్రణ పట్టికల కని నూనెముంతను మన కభిముఖముగఁ దెచ్చుట యశుభ మని నీవేల నిర్ణయింపవైతివి? రథమున నీవు కాలుమోపినంత నే నేను మరణసూచకంబుగ తుమ్మితినే! స్మృతికి రాలేదా? రథకేతనము చుట్టును గ్రద్దలు మూఁగెగదా! దానినైన గుఱితింపవా?

క—నేనీదుర్నిమిత్తములకు భయపడెద ననుకొంటివా?

శ—అవును. సుయోధనుఁ డొసఁగిన సేనాధిపత్యముచే నోడలు మఱచిన నీకు దుర్నిమిత్తశంక యేల? ఈయుద్ధమున చావనైన జచ్చెదవు గాని—

క—చీవాట్లకు చింతకాయలు రాలునా? వెఱ్ఱివాఁడా! పలుమారులం నేనుచత్తుననినీవు బెదరించిననీపలుకు లే వేదాక్షరములగు టకు నీవేమి వేదవ్యాసుఁడవా? చతుర్ముఖుఁడవా! నీయున్మాదము చాలించి రథమును సాగనిమ్ము.

శ—కానిమ్ము. నాకు నీమరణవిచారమేల? బంధుఁడవా! మిత్రుఁడవా? ఎంద ఱీభారతరణమున చావలేదు? అందఱికన్న నీ యాధిక్యతయేమి? ఇదుగో! రథము దోలుచున్నాను.

క—చూడుము. అదిగో! కపిధ్వజము. అదిగో పాంచజన్య నాదము. అర్జునుని తేరు సమీపించినది. నీవు వడిగా నశ్వముల నద లింపుము.

[రథస్థులగు కృష్ణార్జునులు ప్రవేశింతురు.]

అ—కర్ణా! భారతయుద్ధ మారంభమై నేటికి పదునైనుదినము లైనది. మనయుభయులలో నెవ్వరో యొకరు మరణించిన నింతకష్టము లేదు; సైనికులందఱు రణమున మిగుల నలసియున్నారు. రణోత్సాహము సేనలందు తగ్గినది. ఈపృథ్వి యకర్ణమో యపార్థమో శీఘ్రముగ నిర్ణయింపఁబడుటయుంచిది. నేఁడావని నిర్వహింతమా!

క—అభ్యంతర మేమి? అటులేకానిమ్ము.

శ—కృష్ణా! పార్థసారథివగు నీయంతవాఁడనై నేను కర్ణ సారథినైతిని.

కృ—నమపవోయి నీశల్యసారథ్యము—కర్ణునిరథము, నడచి నప్పుడుకదా నీవు నడుపఁగల్గుట?

శ—ననువక దొంగయూబినిఁ బమమహిమమువలె భూమిలో దిగబమునమకొంటవా?

కృ—ఏమో ఏవేళ కేదిరానున్నదో!

అ—కర్ణా!

మం. కురుసేనల్ వెఱఁగంద భీముఁడు రణక్షోణిక్ గదామాత్రభీ
కరుఁడై నిన్నునె, దుస్ససేన ఘనవక్షస్థానముం జీల్చి మే
దురరక్తంబునుఁ ద్రావి; వానిశపథస్తోమం బరందీర్చె నీ
శిరముం ద్రుంచియుదీయుహా, శపథముం జెల్లింపఁగా నొప్పదే?

క—ఓరీ! వాచాలా! ఈశపదముల కేమిలే?

గీ. దుస్ససేనునిఁజంపి నెత్తురులుద్రావ
గదను రారాజు నూరుభగ్నంబుసేయ,
మీరు ప్రతినలుదాల్చిన తీరుగాఁగఁ
గలవుమాకుఁ బ్రతిజ్ఞలు; గర్వమేల?

శ—కర్ణా! మీరే, వంటయింట నీప్రతినలు దాల్చితిరి? ఎన్నఁడును మీప్రతినలను వినియుండమే?

కృ—నీప్రతినలతో మాకు నిమిత్తములేదు. ప్రతిజ్ఞాపరిపూర్తి క్రియలతోఁగాని, మాటలతోఁగాదు.

క—అట్లయిన శరచాపములు సిద్ధముగనున్నవి.

కృ—అర్జునా! గాండీవమెక్కుపెట్టుము. ఎవరికోయొకరికి నేఁడు విజయప్రాప్తి కలుగవలయును.

(కర్ణార్జునులు యుద్ధము జేయుదురు.)

శ—కర్ణా! అర్జునప్రతాపము రథికుండవగు నీకే కాక, సారథినగు నాకును చవి జూపుచున్నది. నాటిప్రతాపవాక్యములు, శస్త్రవిద్యతోపాటు మఱపువచ్చెనా?

క—ఛీ! ఛీ! దుష్టుఁడా! నీమూలముననే నాకింతచేటుగల్గుచున్నది. మారాడకనోగలపై నుండుము. తొలఁగినఁ దొలఁగుము. సారథ్యమునయితము నేనెఱుఁగకపోలేను.

శ—అయ్యయ్యో! నీకంతకష్టమేల? సారథ్యమునకు నేనుంటినిగాదా? రథమున కేదైన నపాయముగలిగినచో నీసహాయము గాని రథము తిన్నఁగా నున్నంతవఱకు సారథ్యశ్రమము నాయందే యుండనిమ్ము.

క—ఎటులో కానిమ్ము. పార్థా! చూచితివా యీనాగాస్త్రమును! ఖాండవవనమును నీవు దహించినప్పటి నాగకుమారుఁ డీతఁడు. నీపైఁబగఁబూని నన్నుఁజేరెను. దీనినుండి నేఁడు నీవు తప్పించుకొనలేవు.

శ—అర్జునా! వింటివా కర్ణుని బెదరింపులు. నీగుండె దడదడలాడుటలేదుగదా! పుట్టినప్పుడే నిన్ను చంపవలయునని కవచకుండలములతోఁ బుట్టెను. నిన్ను చంపవలయుననియే పరశురాముని కడ దొంగవేషమున విద్య నభ్యసించెను. నీమరణముకొఱకే యింద్రుని కడ శక్తిని సంపాదించెను. ఈనాగాస్త్రము సయితము నీకొఱకే సంపాదించినాఁడు. పాప మిప్పుడీతని కన్నిటిలో నిలచిన దీశస్త్ర

మొక్కటియే. కావుననే యీనాగాస్త్రమునం దీతనికి ప్రేమ యధికము.

క—ఓరిపయోముఖవిషకుంభమా! నాపారబ్ధమున కేమం దును? ప్రతికూలదైవమిట్టి దుర్మార్గుని నిన్నునాకు సారథిగ నియమిం చెను. కర్ణశూలాయమానములగు నీమాటలకెంతశాంతిదాల్తమన్నను హృదయావేగము చల్లఁబడుటలేదు.

శ—ఆడలేక మద్దెలయోడనునటులున్నది. ఓరిశూరమ్మన్యా! ఎందులకీవీరశ్లాఘాటనము! నిజముగనీవు పార్థుని గెలువఁగలవనియే గర్వించుచుంటివా! పార్థునేమి నీవేమి గెలుచుటేమి ? హే హే హే

క—సూతమాతృండవగు నీకేమి? ఇంత మిడిసిపాటేమి !

శ—సూతుఁడన్న నీవా నేనా? మతిమఱచి మాటలాడుచుం టివా కర్ణా! మతితప్పుకాలమారంభమయ్యెనా! నేను సూతుండనగు కర్మమేమి? నీకును నీరాజునకు సారథికి గతిలేక మూర్ధాభిషిక్తుఁడనగు నేను దయఁదలఁచివచ్చితిని. ఒడలు తెలిసికొనుము.

క—ఛీ కల్మషమతీ ! నీతోవివాదమేల ! (శరముతొడుగుచు) అర్జునా! కాచుకొనుము. ఇదె నాగాస్త్రము.

కృ—పార్థా! త్వరపడు. త్వరపడు. శిరంబు గుఱినిదప్పించి క్రిందికి వంచుము.

అ—ఏల ?

కృ—కారణ మడుగకుము. త్వరపడుము. ఇప్పుడువంచవలదు. శరము చాపవిముక్తముకానిమ్ము.

(కర్ణుఁడు నాగాస్త్రమువిడువగా కృష్ణార్జునులు తలలువంతురు నాగాస్త్రము గుఱి దప్పును. అర్జునుని కిరీటము భూమిదొరలును.)

శ—భళి భళీ! కర్ణునిగురి! కంఠమునకుగొట్టుటకుమారు కిరీట మునకుఁ గొట్టితివేమి ! నాగశరంబునైతము నిష్ఫలంబైనటులేకదా ! ఇంకేయాశవహింతువు ! అర్జుని పాదములంబడుము.

క—ఛీ! దుర్మతీ! నోరుమూయుము. పార్థునిపాదముల నేను బడవలయునా! పార్థునిశిరము నాపాదములఁబడనున్నది. చూడు! నా నాగాస్త్రము మరల నెట్లువచ్చుచున్నదో!

కృ—ధనంజయా! ప్రమాదము సంభవింపనున్నది. నాగాస్త్రము మరలవచ్చుచున్నది. దీని నారునారసంబు లేసివధింపుము.

(అర్జునుఁడు నాగాస్త్రమునుదుంచును.)

శ—కర్ణా! ఇప్పుడుచూచితివా! ఎవరిశిరంబు నేలదొరలినదో! నాగాస్త్రమేమైనది?

క—పార్థా! నాసర్వశక్తులు నిప్పుడు సమసినవి. నిస్సహాయుఁడనై యుంటిని. నీవు సర్వసాధన సంపత్తిగలవాఁడవు. ఐనను, నాజన్మమున కధైర్యము లేదు.

గీ. అనలశిఖలట్లు శాపము లాక్రమించి,
కుంచితునిఁజేసి, నిన్ను మాయించె, నైన
సమదరిపు దారుణంబు మత్సౌర్యకలన,
నిన్నువిడువదు ప్రాణంబు చన్నదనుక.

శ—కర్ణా! బీరంబులేమిపలికెదవు? ఇటుచూడుము. రథము కదలుటలేదు.

క—ఎందుచేత?

శ—రథచక్రము భూమిలోఁగ్రుంగినది!

క—(రథముదిగి) ఓరా! ఇదియునుసంభవించెనా! ఒక్కశాపమైన నన్ను విడువలేదుసుమా శల్యా!

శ—ఇదేమిశాపము?

క—ఒకనాఁడొక విప్రాంగనమూలమున, నేతికొఱకై......

శ—ఓహో? అప్పుడు భూదేవి ప్రసాదించిన శాపమా!

క—ఔను. ఐనను నాశక్తికొలఁది చక్రమునెత్తెదను. నీవును రథావతరణముచేయుము.

శ—(దిగును.)

క—(చక్రము నెత్తుచు) ఓరా! ఏమిచిత్రము! రథచక్రము నెత్తినకొలందియు మరింతగ్రుంగుచున్నది. భూతలము, కులపర్వతకానన సముద్రసహితంబుగ నారంగుళంబులు పైకెగసినది! కటకటా! పరశురామ భార్గవాస్త్రంబా, ప్రతిభాసింపదయ్యె. జామదగ్న్య భూసుర భూదేవీ శాపంబులా, సమయమునకుఁ బనిసేయఁజొచ్చినవి. సర్వముఖ శరంబా గురిదప్పెను. కటకటా!

గీ. ధర్మవాదులు ధర్మతత్త్వప్రధాన
చిత్తు లగువారిఁ బూని రక్షించుధర్మ
మందురదిబొంకుగావించె నతులధర్మ
శీలుననుధర్మమిపుడు రక్షింపదయ్యె.

అ—కర్ణా! ఎంతసేపు కాలయాపనము! రథమధిరోహింపుము. రణము సలుపుము. మేమింక శాంతింపఁజాలము.

క—శల్యా! కొంచెము చక్రము లేచినది. ఇఁక రథమెక్కుము.

(ఇద్దరును రథమెక్కుదురు)

క—అర్జునా! ఇదె బ్రహ్మాస్త్రము. చూడు. (విడచును)

అ—ఇదె నా యైంద్రాస్త్రము విడిచితిని.

క—నీయైంద్రాస్త్రమును నాబ్రహ్మాస్త్రమే గెలిచినది. ఇప్పు డేమి చెప్పెదవు?

కృ—పార్థా! బ్రహ్మాస్త్రమునకు బ్రహాస్త్రమే వదలవలయు నని యెఱుంగవా?

అ—అవును. కర్ణా! ఇదిగో బ్రహ్మాస్త్రము చూడుము నీ బ్రహ్మాస్త్రమును వారించినది.

శ—కర్ణా! తిరిగిరథచక్రము నేలగ్రుంగినది. ఇరువురు దిగుదురు.)

క — నాశరీరమున రక్తము విశేషముగఁ గారుచున్నది. అయి నను భయములేదు. శల్యా! ఈదక్షిణభుజబలంబున చక్రంబు నెత్తెదను. చూడుము (ఎత్తును)

కృ — పార్థా! కాలాతీతమగుచున్నది రథచక్రము నేలఁగ్రుంగిన కర్ణుఁడింక మనతోఁ బోరుటేమి గెలుచుటేమి? ఇదేసమయము ఈదురాత్మున భూమింగూలనేయుము.

అ — అయ్యో! శరము దాల్పనివాఁడుగదా!

కృ — ఏలసందేహము! రణమెల్ల ధర్మముననే జరిగెనా? ఈ ధర్మసందేహముల కేమి లెమ్ము. దుస్సాధ్యశాత్రవుఁడు చేఁజిక్కినప్పుడు ధర్మసూక్ష్మమునక్కఱ లేదు.

క — ఆఁ! ఆఁ! తప్పుసుమాయిది. కృష్ణా! మీరు రథస్థులు నేను భూమిస్థుఁడ. ఇంతవరకు సమయుద్ధచతురులని పేరుగంటిరి నేఁడీ యధర్మకార్యమువలన గలుగు దుష్కీర్తి కలకాలము నిలువఁగలదు. శాపపీడితుఁడనై రథచక్రము భూమిఁ గ్రుంగు నీదుష్కాలమున సధర్ముఁడగు పార్థునిఁ బ్రోత్సహించి నన్నుఁ జంపఁ బాపఁపుబండిఁ దోలుట నీకుఁ దగదు. ధర్మాధర్మ విచారణసేయుము. అసమర్థుఁడను గాను. చక్రమును సరిఁ జేసికొననిమ్ము. పిదప మనమనసామర్థ్యంబులు దెలియవచ్చును.

కృ — ఆఁ! ఏమి? కర్ణా! ధర్మాధర్మవిచారమా! నీవాలుకకింకను ధర్మమనుమాట నాడుట కధికారముగలదా?

సీ. గొంతియు నందఱు కొడుకులు సుపుత్రై
యుండంగ లక్కయిల్ మండఁజేసి
కపటంపుజూదంబు ఘటియించిధర్మాత్ముఁ
డగుధర్మసుతుసిరియపహరించి
యంతఁబోవక ద్రుపదాత్మజఁ దెచ్చి స
భాస్థలి నమ్మాయి భంగపఱచి

యమ్మహాత్ములఁ జంప నడవికి ఘోషయా
  త్రావిధి నెపమున దాడి వెట్టి
సీ. బాలునభిమన్యునొక్కని బహురథికుల
బఱచి చంపించె మీసుయోధనుఁడు దలఁపఁ
గాని యిప్పాపముల కాదికర్తవీవ
యిన్ని యెడలను నీపాడి యెందుఁబోయె.

పార్థా! నీవాలసింపకుము. కౌరవులు మనయెడల గావించిన యన్యాయములందిది యెన్నవపాలు! చంపవలయు — ఈతరుణమందే — ఈపాపి కర్ణునిఁ జంపవలయు.

క — (కోపముతో) ఓరీ! కపటదామోదరా! నీమూలముననే మాకింత చేటుగలిగెను. ముష్కరుఁడవగు నీవు కురుపాండవుల నడుమ నీకలహంబులు పెంపకున్న నీసంగ్రామమునకుఁ గారణమే లేకుండునుగదా! విషోదరుండవై యెన్నెన్ని యధర్మకార్యములను పాప మమాయకులగు పాండురాజనందనులచేఁ జేయించితివి? లజ్జాభిమానవర్జితుండవై మరలధర్మముమాట నెత్తనేల? నీతల నామాటలకు నేలఁబడుట లేదా? కుటిలబుద్ధిచే చక్రింబు దాల్పనని తొలుతఁ బ్రతినఁబూనిఁ భీష్మునిఁ జంపయత్నించితివి. స్వేచ్ఛామరణంబుఁగల భీష్మునిఁ శిఖండికారణమున నంపశయ్యాగతునిఁ జేసితివి. బొంకను మాటయెఱుఁగని ధర్మజుని మోసగించి యశ్వత్థామ చచ్చెనని యనృతములాడించి ద్రోణుని దూలించితివి. విదురునింట విందుగుడిచి సంధిచెడఁగొట్టితివి. పార్థుని రణమునుండి దూరముగ గొనిపోయి యభిమన్యునినిచంపించితివి. పొద్దుగ్రుంకెనని యనృతమాడి సైంధవుని జంపించితివి. ఇప్పుడు రథచక్రము నేలగ్రుంగి నిరాయుధుఁడనై సంగరమున కువ్వాలంగిననన్నధర్మముగఁ జంపింపదలపడితివి. ఛీ ఛీ! కపటశీలా! ఇంతమాత్రముననీవు పరాక్రమశాలివైతివటరా! పాఱుబోతా! జరాసంధునిచే నెన్నిమారులు పరాజితుఁడవై పాఱిపోయితివో మఱిలేదా!

పుట్టిన దాదివిష్ణులీలలను పేర గొల్లపడుచుల చేబట్టుచున్నారి యింద్రగోష్ఠి పాలు వెన్నలను మెసవుచు దుర్గుణంబు లే ప్రధానంబులుగా బ్రతికితివి. ఛీ నీపేరు దలంపఁగూడదు. నీతోడనేమి? పార్థా! నీవుధర్మశాలివి. క్షణకాలము శాంతింపుము.

అ—శాంతించుటకు వీలు లేదు. నేలనుండియే శాణము వదలుము. నిన్నుఁ జంపుటకు నాశరంబు లాందోళనపడుచున్నవి.

(అశ్వత్థామ ప్రవేశించును.)

అశ్వ—కర్ణా! పాపము. భూసురశాపంబులు నిన్ను నేఁడు శౌర్యవిహీనునిగఁ జేసెనా? కాలమహిమ— కురురాజు నిన్నెంతగా నమ్మియుండెనో యంతయు నాశాభంగముఁ గలిగినది. పోనిమ్మిప్పుడు గతముఁ దలంపవలదు. నాహితము వినుము.

ఆ. కురుకులేశ్వరునకుఁ గూర్చెడువా రెవ
రైన ఫరియె, నిట్టి యదనునందు
నోపినంత శక్తిఁ జూపింపవలయు, స
హాయ మాదు నీకు నాలమందు

క— ఛీ! నీసహాయమా నేను గోరునది? ఎన్నఁడు లేని శాస్త్రవ్ర్మాణసహాయమునిప్పు డపేక్షింతునని వచ్చితివా! నీవు రక్షించి ప్రాణముఁ గాపాడితివన్న గోడు నాకేమి?

అశ్వ—ఆఁ! నాగోడే నీకక్కఱలేదఁటరా! ఓరి బ్రహ్మద్వేషీ! ఇట్టి స్వాహంభావమువలననే కదా నీ వీదుర్గతికిఁ బాల్పడితివి. అంగరాజ్య మిచ్చిన కురురాజునకు నీ వేహితంబు సల్పితివి ? దుశ్శాసనుని భీముఁడు ఱొమ్ము చీల్చి రక్తముఁ ద్రావుచుండ, దగ్గఱనుండి యూరక చూచుచుండిన యసమర్థుఁడవు కావా నీవు ? నాసహాయమును నిరాకరించితివి. నిన్నీ పార్థుఁడు నేఁడు బ్రదుకనిచ్చునా?

క—చచ్చిననర్జునుని చేతఁ జత్తునుగాని నీసహాయమ పేక్షింపను.

అశ్వ—తథాస్తు. (నిష్క్రమించును.)

కృ—పార్థా ! ఈకర్ణుని సంహరింపుము. ఎంతతడవీకాల యాపనము ?

క—కృష్ణా! మహాద్రోహమునకు నీవుపాల్పడుచుంటివి. ఈకలంహము నీవంశాంతమొనరించునని నమ్మెను. నీయధర్మమునకు నా యాత్మ మహాసంక్షోభము నొందుచున్నది. నాయుసురు నీకుఁ దగులకపోదు. అర్జునుఁడు నన్ను చంప వెనుకంజవేయుచున్నవాఁడు. నీ దుర్బోధన మాతని మనస్సును విఱుచుచున్నది. (చక్రము నెత్తుచు) ఇదిగో చక్రము లేచినది. క్షణకాలము శాంతింపుము. పార్థుని రూపుమాపెదను.

కృ—చాలు చాలు. నీయుపన్యాసము. నేనధర్మకార్యములు చేయించి మిమ్ము హతమార్చితినని దూషించితివా ? ధర్మాత్ములయిన కతమున యుధిష్ఠిరాదులు జయించి రాజ్యరమాలాలితులై ధరిత్రిఁ బరిపాలింతురు. అధర్మనిరతులైనందున— కౌరవులు నశింతురు. ఇందు నాకపట మేమున్నది. ఇదియంతయు మీస్వయంకృతాపరాధము.

క—ఆఁ ! దుర్యోధనాదు లధర్మనిరతులను వాక్యపిశాచమింకను నిన్ను వదలదయ్యెఁగా ! ఓరి కపటతంత్రవిశారదా ! కౌరవ పాండవులందెవ్వఱు ధర్మాత్ములు ?

కృ—నీకింకను సందేహమా ! భూజనంబుల నడిగిచూడుము యుధిష్ఠిరాదులు ధర్మవాదులని యెట్లు వాదింపగలరో !

క—నీవంటి దుష్టమానసు లందందు జేరి కౌరవులుదుష్టులని చాటుటచే నమాయికులగు లోకులట్లుతలంచిరి. కానిచో నేతిబీరకాయయం దెంత నేయిగలదో ధర్మజునందంత ధర్మముగలదు. ఎక్కడిదా ధర్మము? అసలెవ్వఁడుధర్మరాజు? రాజ్యభాగంబునకై తగవులాడ నీత నికేమధికారము ?

కృ—ఆఁ ! ఏమీ దుర్వాదము.

క—దుర్వాదమా! దుష్టగోపాలకా! ఇంకెంతకాలము నీమాటలచే లోకముంగట్టెదవు? నిరాధారమగు నీ దాయభాగవివాదముం దెచ్చిపెట్టినది నీవుగాదా! ఇఁక నిస్సహాయుండనగు నన్నెట్లును నీవు బ్రదుకనీయవు. చావనున్నాను. నాక్రోధము వెడలఁగ్రక్కియే చచ్చెదను.

కృ—దాయభాగవివాదము నిరాధారమా ?

క—కాదా? విస్సన్న చెప్పినది వేదమనినట్లు నీవీదుర్వాదమును ప్రపంచమున వ్యాపింపఁజేసితివి.

కృ—సన్నిహితమరణ సన్నిపాతతీవ్రంబున నక్రమభాషణంబులాడకుము.

క—ఆడెదవా! నీనోటనామాటలుసత్యములనియాడించెదనా.

కృ—ఎట్లు ?

క—ఎట్లా! కురువంశంబున నుదయించినరాజ్యాధికారి ధృతరాష్ట్రుడు. రాజ్యము ధృతరాష్ట్రునిదిగాని పాండురాజుదిగాదు. ఒకవేళ పాండురాజున కర్థరాజ్యమురావలయుననుకొన్నను వైద్యశాస్త్రమునుననుసరించి పాండురోగికి రాజ్యాధికారము లేదే! అటులే పాండురోగి కుమారులకును లేదు. అదిగాక పాండురాజెవ్వఁడు ? పాండవులెవ్వరు? కురురాజ్య మెక్కడపాలికిరావలయు? రంకులాడియగుకుంతి యముని కొకని గాలికొకని ఇంద్రునకొకని గన్నంతనే యాకులటాసుతులకు కురుకులంబునబుట్టనివారికి రాజ్యమీయ వలయునా ? కృష్ణా! మరియొకమాట రాజనీతివేత్తయగు దుర్యోధనుఁడు, పదుమూడేండ్లు పాండవులను ప్రవాసవాసులంజేసెను. పండ్రెండేండ్లు దాటినపిదప నేభూమిపైన నెవ్వరికైన నధికారముండునా ? కాలదోషము గలుగదా! పదునాల్గవయేట కాలదోషముబట్టినరాజ్యము నడిగి పాండవులు తగవునకువచ్చుట కేవల మధర్మము కాదా ? తగుదుననిరాయ

చారము సలుపవచ్చిన నీవా ధర్మవేత్తవు? క్రించజ్ఞానము లేని భూస్వామి నడిగి చూడుము. ఇది యన్యాయమని పలుకును. పెద్దవాడగు ధృతరాష్ట్రుడు బ్రదికియుండగా నాతనికుమారులు రాజ్యమేలదగరట! అధర్మవాదులట—ఎవరికో కుంతిగన్న యనామకులు—పేరునకు తండ్రియై చచ్చిన పాండురాజపుత్త్రులకు దాయభాగమట! వెఱ్ఱిగొల్లడవగు నీకు రాజకీయమేమి తెలియును? ఛీ! ఛీ!—నీవు గదా యీకల్లోలమునకు హేతువు?

కృ—అర్జునా! వీని ప్రేలాపనము నీశరములచేతనే కాని నామాటలచే దీరదు. త్వరపడుము.

క—రథచక్రము తిరిగి కుంగినది. ఉండుము. చక్రమునుసరి జేసి నేను రథము నెక్కెదను.

కృ—కాలవిళంబమునకు వీలులేదు. పార్థా! చూచెదవేమి?

అ—ఇదిగో! బాణమును వదలుచున్నాను. (విడచును.)

క—ఛీ! అధర్మనిరతులారా! మీరు మర్యాదనతిక్రమించి ప్రవర్తించుచున్నారు. ఇంక నయభాషణముల కెడములేదు. రథమును విడిచితిని. భూతలముననే యుద్ధము చేయుదును.

(కర్ణార్జునులు యుద్ధముచేయగా కర్ణుడు భూమిపై బడును. తెరవ్రాలును.)

---

౨ వ దృశ్యము.

(కృష్ణార్జునులు ప్రవేశించుచున్నారు.)

అ—కృష్ణా! నీకీవిచారమేల?

కృ—కర్ణుని పలుకులే కారణము.

అ—ఏమి నీకహేతుకవిషాదము. దుష్టుడగు నాతని ప్రేలాపనములకు నీవిట్లు చింతింపనేల?

కృ—హా! తప్పు—తప్పు—కర్ణుఁడు దుష్టుఁడని పలుకఁ బలదు. అతఁడు మరణకాలమున నాడినమాటలన్నియును వేదాక్షరములని నమ్ముము—ఆతఁ డాత్మగౌరవమునుఁ బోషించుకొనినమహాత్ముఁడు—మనబోటు లాధర్మాత్మునిముందు నిలువఁజాలము.

అ—అటులాడెద వేమి?

కృ—నిజమే పలికితిని. నన్నాతఁ డాడినమాటలకు తల యెత్తఁగలేక సమయానుకూలధైర్యముం జూపితిని.

అ—అంత ధర్మాత్ముఁడని నీవు పలికితివి. అట్టివానిని ధర్మదేవత యేల రక్షింపదయ్యెను.

కృ—ధర్మమా! రక్షింపకుండుటకు మనశౌర్యము కారణము గాదు. కర్ణుఁడు పాపము పలుశాపంబులచే నశించెను.

క. "నరవర ! నీచే నాచే
వర మడిగిన కుంతిచేత వాసవుచేతన్
ధరచేత శల్యుచేతను
నరయఁగ కర్ణుండు నిర్గె నార్వురిచేతన్."

ఇవి గాక పరశురామశాపం బొక్కటిబలవత్తరంబై వీనిని వెంటాడించె.

అ—కానిచో కర్ణుఁ డంతధర్మశీలుఁడా!

కృ—నీకు నిదర్శనము చూపవలయునా?

అ—చూడఁ గుతూహలముగ నున్నది

కృ—కర్ణునిప్రాణము లింకనుఁ బోలేదు. మనము సాధురూపములఁ దాల్చి మఱల నొక్కసారి రణభూమి కరుగుదము రమ్ము.

అ—చిత్తము. (నిష్క్రమించుదురు)

—————

3 వ దృశ్యము.

మోక్షరంగము.

[శరబాధచే దొరలు కర్ణుఁడు ప్రవేశించును.]

క—(బాధ నభినయించుచు) ఆనందమునకు సంతృప్తియే యవధిః తృప్తియే మానవజీవితనిక్షేపము. కావున డెందమా! తృప్తి వహింపుము. ఇంతే ఇఁక నీజీవితమునకింతే. గెలిచెను. అన్యాయమో న్యాయమో నాప్రతిస్పర్థి పార్థుఁడే గెలిచెను. కీర్తికాంక్షచే నేనును గెలిచితిని. కవచకుండలదానంబున నిందాదివిసయితము మెప్పించితిని. దానకర్ణుండనుకీర్తి వహించితిని. పాండవుల కేమిగలదు ? కలకాల మిన్యాయన్యాయంబును భవిష్యజ్జనులు వాకొందురు.......... ఓహో! సంధ్యాకాలము గాకున్నది. సంధ్యవేళగాని నాకు మరణము లేదుగాఁ బోలును. తండ్రీ! సూర్యభగవాన్మూర్తీ ! నీతనయుని మరణంబునకై పంతశీఘ్రముగ నస్తమించిన నంతమేలగును. శరబాధ భరింప నశక్యముగనున్నది............... ఔరా ! పట్టపగలే జంబూకములు పరికించుచున్నవి. శవప్రాయుండనై పడియున్న నన్నాహరించుటకా! ఓసంగ్రామ సంచారభూతభేతాళసంతానములారా ! మీరైన దయఁ దలఁచి నాజీవితశేషముం దీర్చివేయుఁడు. శరీరబాధతోపాటు మానస బాధయు దుర్భరమగనున్నది. ఓమిత్రమా! సుయోధన! నన్నుచిన్న తనమాదిగనతిసౌహార్ద్రంబునఁజూచి మన్నించితివి. నాకైయెందరెందరి తోడనో విరోధముఁబూనితివి. నీఋణముఁ దీర్చుకొననైతినిగదా యను విచారము నాహృదయముముఁ గలఁచుచున్నది. నీవాల్లభ్య మెల్ల నాయెడల బూడిదెలోఁ బోసినపన్నీటిచందముననయ్యెను. పరశు రామాదులకిప్పటికిఁ గడుపుమంట చల్లారెనా ! ఔరా! ఒక్కండనగు నాకొరకెందరు శ్రమపడిరి. కృష్ణపార్థులునయిత మెంత యధర్మము

నకుఁజాల్పడిరి. ఛీ పవిత్రముగనుండదగిన యీ చరమసమయమున
నేనిప్పు డీచింతలకు మానసమున నెడమీయఁజనదు. ఎవరో వచ్చునట్లు.

[కుంతి విచారముతో ప్రవేశించును.]

కుంతి—నాయనా! కర్ణా! నాతండ్రీ! (ఆక్రందించును.)

క—తల్లీ! కుంతీదేవివా!

కుం—నిన్నీయవస్థలోఁ జూచెదననుకొనలేదు. నాయనా!
నీకెంతపాటుగలిగెను?

అన్నదమ్ముల కలహము లెంతదెచ్చెను! నాకడుపుశోకము తీరు
టెట్లు. పుట్టినయందరు చల్లగానుందురని సంబరపడితినిగాని పెద్దకొడు
కే నాకడుపుకాల్చుననుకొననైతినిరా!

క—అమ్మా! శాంతింపుము. నీకిందు దుఃఖకారణము లేదు.
నీసంకల్పమే నెరవేరెను. నీకుమారుఁడు పార్థుఁడే గెలిచెను. అతనితో
నీకు పంచపాండవులు పూర్ణమైరి. నేనే మరణించుచుంటిని. నీకు
విచారమేల?

కుం—అయ్యో! నీవుమాత్రముగావా నాకుమారుఁడవు?

క—నీమానసమున నట్టితలంపుగలదా! కలిగినచో పిన్న
నాడే గంగ కర్పింపనేల? ఇంద్రునిప్రోత్సహించి నాకవచకుండలము
లు హరింపఁజేయనేల? పార్థునిదక్క నన్యపాండుపుత్రుల నెవ్వరిఁ
జంపనని నాచే బాస చేయించుకొననేల? నీకుటిలబుద్ధి నెంతయో
వెల్లడించుకొంటివి. నీవే లేనిచో నాకీప్రాప్తమేలగలుగును? మీరందఱ
రేకమై నన్నన్యాయముగఁ జంపించితిరి. కానిండు. మీకు రాగలకీర్తి
యు, నాకురాగలయపకీర్తియు లోకమే నామరణానంతరమున నిర్ణయిం
చును. పొమ్ము. పొమ్ము. నాకై నీవు విచారింపకుము. నాచరమసమ
యము సమీపించినది. నిశ్చింతతో నన్నుఁజావనిమ్ము.

కుం—ఎటులైన నీవునాపుత్రుఁడవే కదా! మీయందరి యెదు
ట నాప్రాణములు వెడలిపోవుననియు నామరణకాలమున ధర్మజుచేఁ
జెప్పించి నీచే తిలోదకంబులువదలించుకొనవలయుననియునాశపడితిని.
అది శశవిషాణమయ్యెను. నీవే నాకన్న ముందుగఁ దరలనుంటివి. ఇట్టి
నీకు తల్లినగు నేనేమిచేయుదును?

క—అట్టివాత్సల్యము నిజముగ నీకుఁ గలదేని ధర్మజునిచే
నాకు తిలోదకంబులిప్పింపుము. నాకునువ్వులునీళ్ళు విడువఁదగిన యొ
క్కకుమారుని వృషసేనునిసైత మర్జునుఁడే తనపొట్టనుఁ బెట్టుకొని
యెగదా!

కుం—నాయనా నాకు నీవిది వేరుగ చెప్పవలయునా? సుక్ష
త్రియ పుత్రుఁడవు. నాకారణముననిట్టి నీచతనీజన్మంబునకు గలిగెను.
తిలోదకములకై ప్రార్థింపవలెనా?

క—మరియొకమాట! నాజన్మనైచ్యమునుగురించి నీవు విచా
రింపవలదు. నామరణాంతము దనుక నీవీరహస్యమును వెల్లడింపవలదు
నీకిదేనమస్కారము. నాతప్పులను మన్నింపుము. అదిగో ఎవరో యిద్ద
రీవంకకు వచ్చుచున్నారు. మనసంభాషణము నొరులు వినఁదగదు.
నీవు శీఘ్రముగ నరుగుము.

కుం—హా! తండ్రీ! నీప్రాణములు పోవుదనుకఁ గనిపెట్టు
కొని యుంద మనుకొంటినిరా నాయనా! (దుఃఖించుచునిష్క్రి)

క—ఔరా! మాతృప్రేమయందలి తీపి! ఛీ! ప్రకృతీ!
నిన్నేమందును? ఇట్టిసమయమున నయితము నన్ను నుపకారమున
బడనేసెదవా?.........ఎక్కడి తల్లి!—ఎక్కడి కుమారుఁడు—
ప్రపంచమంతయు స్వప్రయోజనాధురంధరముగదా? కుంతియా నా
మాత! నాపాలిఁటి యమదూత!—ఛీ! ఇది తగదు నాకు? ఈత
లంపులే వలదు. పరాత్పరా! నాప్రాణము లేక నేల శరీరమును వీడ
కున్నవి? ఓతండ్రీ! భానుమూర్తీ! ఆసన్నాస్తశైలుఁడవగునీవు నన్ను

[illegible] మహాత్మా. [illegible]ముగ నమస్కరించి నన్ను
[illegible] మము. [illegible] ఇదే నమస్కారము.

(కన్నులు మూయును.)

[illegible] [illegible]హాసములతో ప్రవేశింతురు.)

[illegible] [illegible]ములు సంధ్యాకాలము దనుకంబో
[illegible] —[illegible] చింతాపరవశుండై యున్నటు
[illegible] [illegible]. [illegible] చూచుచుందుము.

[illegible]

—[illegible]! దానము — దానము ! —

[illegible]

— [illegible] అహా! కృతార్థుండ! కృతార్థుండ!

[illegible] —[illegible]కాలమానసముచితము నాకు వితరణ సుకృ
[illegible] [illegible]! మీరెవ్వరు?

— [illegible] [illegible]న!

[illegible] ధరణి జనులు
[illegible] వింటి మహాత్మ్యముగాఁగ
[illegible] నాచినాము
[illegible]నాలు నోట లేదుగాన.

— [illegible]! — మహాత్ములారా! మీరు నన్ను పరీక్షిం
[illegible] [illegible]మన్నది; గాని సామాన్యులని తలం
[illegible] [illegible]చే వధింపఁబడి గతిలేని స్థితిలో రక్త
[illegible] [illegible] ఇప్పుడు మీరు స్వర్ణదానము
[illegible]. నానోట సంతవరకు లేదనుమాట లేదు.
[illegible] సువర్ణదంతము గలదు. అంతకన్న నిప్పుడు —
[illegible] సువర్ణమేమియును లేదు. ఈదంతము నిచ్చెదను. స్వీకరించి

తృప్తులై నన్నుఁ గృతార్థునిఁ జేయుఁడు.

(దంతములాగియిచ్చును.)

కృ—ఛీ ఛీ ఎంతహీనతకుఁ బాల్పడితివి?

క—మహాత్మా! నాయపరాధమేమి?

కృ—బ్రాహ్మణునకు శూద్రోచ్ఛిష్టదానముఁ జేసెదవా దుర్మతీ!

క—సాధుపుంగవులారా! మరణాసన్నుఁడను. క్షమింపుఁడు. ఈసువర్ణమును పాతాళగంగాజలంబులచే పరిశుభ్రముగావించియొసంగెదను. శాంతింపుఁడు.

(ప్రయాసమున శరచాపముగొనిభూమింగొట్టగా పాతాళగంగాజల ముద్భవింపఁగా కడిగియిచ్చును.)

క—పూజ్యులారా! సాధుపుంగవులారా! ఇదిగో సువర్ణదానము. కృతార్థుఁడనైతిని. మరణకాలమున భూసురదానముంజేసి కాని పరితృప్తుఁడనైతిని. ధన్యుఁడ! —ధన్యుఁడ!!—ధన్యుఁడ !!!

కృ—అ—(వేషములఁ దీసివేయుదురు)

కృ—పరమపూజ్యుఁడవగుకర్ణా! చతుర్దశభువనంబులందును నీవు పుణ్యాత్ముఁడవు. నీదాతృత్వము మెప్పుకలిగించెను. నీప్రతిస్పర్ధియగునర్జునుఁ డిదే మాడుము, నీదానగుణంబుఁ బరిశీలింపఁ దలంచి వాఁడు. అందులకై ని న్నీపరీక్ష చేసితిని. పరీక్షయే కాదు. మహానుభావా! నిన్ను సంహరించుటకు మా కెవ్వరకును శక్తిచాలకయే నిన్ను మోసమునఁ గూలనేసితిమి. నేను పాపము జేసితిని. నీమరణమునకు మే మందఱముఁ గారణమైతిమి. నీసౌశీల్యంబును నీవు వీడవైతివి. దానవీరకర్ణుఁడని ఖ్యాతి నీకుఁగలుగును. నీవైరి యర్జునుఁడు తల వంచియున్నవాఁడు. మాతప్పులు మన్నింపుము.

క—కృష్ణా! ఓజగద్రక్షకా! అజ్ఞానమునఁ దెలియక పరమాత్ముఁడవగు నిన్ను విశేషించి తూలనాడితిని నాసర్వాపరాధము

[illegible] అర్జునా! విజయుండవనుపే రిప్పటికి నీకు సార్థకో-
[illegible] మహావీరుండవై జయమంది సర్వశత్రుసంహారము
[illegible] ము. నాప్రాణము లింక నిలువవు.

[illegible]—కర్ణా! దానవీరుండవగునీశక్తి నెఱుంగక భ్రమపడి [illegible] కేవల మన్యాయమూలకమని యెఱుంగుదును. [illegible] వాకుమారుండగు నభిమన్యునిమరణవార్త జ్ఞప్తికివచ్చినకో [illegible] కెంతటిపాపంబునకయిన సమ్మతించెను. ఇందు [illegible] కలుగనున్నదో!

[illegible]—అర్జునా! చింతింపకుము. అభిమన్యుమరణమునకుఁ బ్రో [illegible] నేనని—యింతకుముందు ముకుందుఁడుపలికెను.

[illegible]నేని—మహాఘోరనరకములననుభవింతునుగాక! పార్థా! [illegible] నీకుమారునిమరణ మన్యాయమని సంతాపమం [illegible] డనే సుమా! నాప్రియనందనుఁడగు వృష [illegible] వలన నైన పుత్రశోకము నెఱుంగజాలనా? అట్టిశో [illegible] కలుగఁగలదని దూరమాలోచించితిని సుమా!

[illegible]—కర్ణా! నన్ను మన్నింపుము.

[illegible]—శ్రీకృష్ణా! నీ కింకొకమారు వందనము—మూఢుఁ [illegible]డను. నాపాపములు బాసిపోవునట్లనుగ్రహింపుము.

[illegible]—[illegible]చేసి నీ వొనరించిన పాపమే యుండినను నీదాతృత్వం [illegible]యి నశించెను. నీ కేమి గావలయునో కోరుకొనుము.

[illegible]—కృష్ణా! సర్వభోగంబు లనుభవించితిని. నా కేకోరిక [illegible] ఈహేయప్రదేశంబున గతిమాలి మరణింపనుంటిని. [illegible] వంశాంకురమైన లేకుండనయ్యెను. పాపదూరమగు [illegible] నన్నుఁ దహన పఱుపుము. ఇదే కోరిక—

[illegible]—అస్థికల మేది?

క—నీహస్తతలమే !

కృ—అటులే చేయుదును. నాకు విదురునితో నేనునీకడకుసాధు రూపంబున వచ్చినప్పుడు నాకు నీవు చందనమందిరదానముం జేసితివి. ఇప్పుడు నేను నీకు వైకుంఠమందిరదానముం జేయుచున్నాను.

కృ—అనుగ్రహీతుఁడ.

కృ—మరియొకమాట. నీమరణకాలమున దగ్గరనుండవలయునని నీబంధువులు గుమికూడివచ్చిరి. రమ్మందువా?

క—వలదు వలదు నిర్మలమగు మనస్సు చెదరి దుఃఖితమగును.

కృ—నీయిష్టప్రకారమే చేసెదను. (తెరవంకచూచి) ఓహో ? కర్ణహిత చింతకులారా ! మీరాకకు కర్ణుఁ డనుమతింప లేదు. ఆతని నింతటినిండియు దానవీరకర్ణుఁడని పిలువవలయును. ఆత నిప్రాణములుండగనే యొక్కమారు తనచెవులతో దనకీర్తిధ్యానముల నాలకించును. నాతోపాటు మీరందరును కర్ణునిఁ గీర్తింపుఁడు.

"జయ్ ! దానవీరకర్ణునకు జయ్ !!"

[తెరలో వెంటనే]

"జయ్ దానవీరకర్ణునకు జయ్ !!"

అ—కృష్ణా ! కర్ణునిముఖము విలక్షణకాంతిచేఁ బ్రకాశించుచున్నదేమి ?

కృ—సూర్యాస్తమయ మైనది. కర్ణాస్తమయమును నైనది. ఈతని దహనవిధి నిర్వర్తింతము.

జ — దానవీరకర్ణుని యాత్మకు శాంతి గల్గుగాక !!

స — తథాస్తు.

(కృష్ణుని, కృష్ణుడు తనకరతలమున దర్శనము చేయగా వైకుంఠమున కర్ణుడు కనబడును.)

గద్య.

ఇది, శ్రీ వావిల సీతారామచంద్ర కరుణాప్రసాదలబ్ధ కవితావిభాసితుడును
... వరాజు, వంశసంభవ, కోదండరామ చూడమాంబా గర్భశుక్తిముక్తా
ఫలమును, భరద్వాజగోత్ర పవిత్రాపస్తంభ సూత్రుడును
స్వరాజ్యరథాది బహు గ్రంథకర్తయునగు రామానుజ
రాయ ప్రణీతంబగు, దానవీరకర్ణ మహా
నాటకంబున, సప్తమాఙ్కము
సర్వంబును
సంపూర్ణము.

ఆంధ్రనాటకములు.

బళ్ళారి ధర్మవరం క్రిష్ణమాచార్యులుగారిచే వ్రాయబడినవి.	
చిత్రనళీయము	1-6
సారంగధర	1-6
ప్రమీలార్జునీయం	1-4
ప్రహ్లాద	1-4
బ॥ ధ॥ గోపాలాచార్యులువారివి	
రామదాసు	1-2
పానుగంటి లక్ష్మీనరశింహారావు గారివి.	
పాదుకాపట్టాభిషేకము	1-4
రాధాకృష్ణ	0-12
గయోపాఖ్యానము చి॥ ల॥	0-8
పారిజాతపహరణము	0-8
ప్రసన్నయాదవము	0-8
రోషనార శో॥ సు॥	1-0
వం॥ కె. సుబ్రమణ్యశాస్త్రులువారి	
కృష్ణలీల	1-6
సంపూర్ణ భారతము	1-4
కుశలవ	1-6
మైలవరం కంపెనీవారి ప్రదర్శ నాటకములు.	
ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణము	1-0
అహల్య మ॥ అ॥	1-0
సావిత్రి శ్రీ॥ స॥	1-0
అనసూయ	1-0
కాళ్ళకూరి నారాయణరావుగారివి	
వరవిక్రయము	1-0
చింతామణి	1-0
మధుసేవ	1-0
పద్మవ్యూహము	1-0
రామనారాయణకవులు.	
పాండవవిజయము	1-0
పాండవోద్యోగము	0-12
పాండవాశ్వమేధము	0-12
పాండవజననము	0-12
పాండవప్రవాసము	0-12
సువర్ణ పాత్ర	1-0
రామదాసు	1-0
ద్రోణంరాజు సీతారామారావు గారివి.	
శ్రీరామజననము	0-8
శ్రీరామవిజయము	0-8
శ్రీరామప్రవాసము	0-8
శ్రీరామాశ్వమేధము	0-8
శ్రీరామోద్యోగము	0-8
అయినాపురపు సోమేశ్వరకవిగారి	
ప్రహ్లాద	1-0
అనసూయ	1-0
సో॥ రామానుజరావుగారివి	
ప్రతాపరుద్రీయము	1-4
గంగావతరణము	1-0
అనసూయ	1-0
సంగీత ప్రహ్లాద	1-0
వి. యస్. నారాయణరావుగారివి	
జయంతజయపాలము	0-12

అదృష్టదీపిక 0_12

కొండాలి సత్యనారాయణరావుగారి

భక్తకభీర్ 1_0

తులసీదాస్ 1_0

సంపూర్ణాంజనేయం 1_0

రామరాజోద్వాహము 1_0

చంద్రకాంత 0_12

శారదావిజయము 0_12

శ్రీయుత సోమరాజు రామానుజరావుగారిచే వ్రాయబడినవి

సంగీత విష్ణులీలలు (దశావతారములు)
(చక్కనిపార్సీకర్ణాటకమెట్లుగలవు) 1_0

పద్మవ్యూహము(సాంగ్సుతో) 1_0

రోషనార(ప్రదర్శననాటకం) 1_0

దానవీరకర్ణ (నూతనప్లాటు) 1_0

చింతామణి (నూతనప్లాటు) 1_0

గూడూరు కోటీశ్వరరావుగారు విరచిత.

పద్మినీలోకబాంధవము 0_12

సువర్ణపాత్ర(సాంఘికనాటకం)0_12

సుమతీదేవి(పతివ్రతనాటకం)0_12

ద్రోణచరిత్ర(వచనకావ్యము)0_8

సంపూర్ణభారతము (అనేక నాటక సమాజములు వారిచే ప్రదర్శింపబడి వన్నెకెక్కిన చక్కని సాంగ్సుతో, పింగళి వెంకటనరసయ్య అష్టావధానిగారిచే వ్రాయబడినది) వెల 1_4

జాతకమార్తాండము ఆ వెం.
మొదటి భా॥ 2_0
డిటో రెండవ భా॥ 2_0

వి. యస్. నారాయణరావుగారిచే సకలఫలదీపిక యను అదృష్టదీపిక (నూతనముగా వ్రాయబడినది) 0_12

వైద్యగ్రంథములు.

గృహవైద్యచికిత్సాసారం 1_0

డిటో రెండవభాగము 1_0

సద్వైద్యజీవనము 0_8

వైద్యసంజీవిని 0_12

పసువుల వైద్యశాస్త్రము 0_6

శతభస్మయోగరత్నాకరము 0_6

ధన్వంతరివిజయము 0_10

నేత్రదర్పణము 0_8

మరా:—యింకను అనేకరక వైద్యగ్రంథములు దొరుకును.

వలయువారికి మా కేట్లాగు వుచితముగా పంపబడును.

శ్రీరామకృష్ణాబుక్కుడిపో, ఏలూరు.

సంపూర్ణభారతము

గ్రంథకర్త:—అష్టావధాని, పింగళి వెంకటనరసయ్యగారు.

ఇదివరలో వెలువడిన భారతములవలెగాక, ప్రదర్శనానుకూలముగా వ్రాయబడి, అనేకనాటకసమాజములచే, ప్రదర్శింపఁబడి వన్నెకెక్కిన నాటకరాజము. చక్కని 33 సాంగులు గలవు.

వెల రు 1—4—0.

సుమతీదేవి.

ఇది యొక పతివ్రతనాటకము. ప్రదర్శనానుకూలము భక్తిరసము. కొలదిపాత్రులుమాత్రమే గలవు. వెల రు 1—0—0

పద్మినీలోకబాంధవము.

ఇది యొక సాంఘికనాటకరాజము. పద్యములన్నియు రత్నములే చదివితీరవలసినదేగాని వ్రాయవలవిగాదు. ప్రదర్శనానుకూలము. వెల రు 0—12—0 మాత్రమే?

పద్మవ్యూహము.

గ్రంథకర్త:— సోమరాజు పురుషోత్తమరావు.

చదువ చదువ చదువరుల కాహ్లాదము గలిగించుచు. అభిమన్యు పరాక్రమము, వర్ణనీయమగు వీరరసప్రధానమగు యీనాటకము సాంగ్సులో ప్రదర్శకుల కెంతయు సూక్ష్మమై యలరారుచున్నది.

వెల 1-0-0.

వలయువారు:—

కొలిపాల కన్నయ్యనాయుడు అండ్ సన్సు,
శ్రీరామకృష్ణాబుక్కుడిపో,
ఏలూరు.